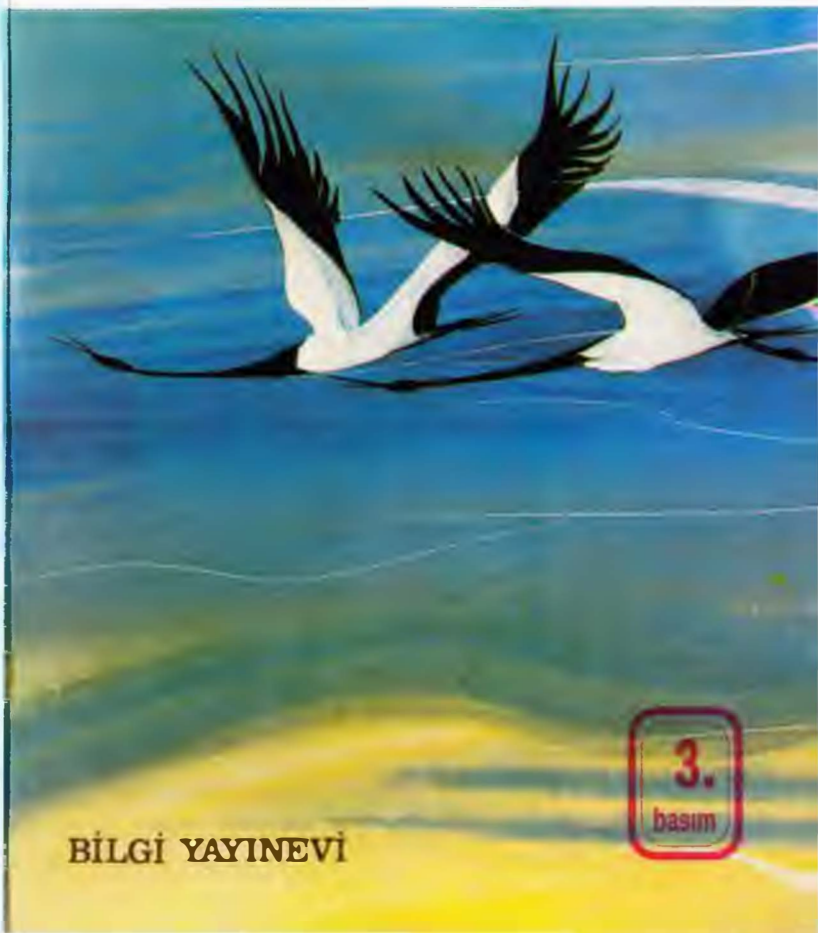
296
4

HALDUN TANER

BÜTÜN HİKÂYELERİ-4

yalıda sabah

"1983 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü"

3. basım

BİLGİ YAYINEVİ

HALDUN TANER• yalıda sabah

b

BİLGİ YAYINLARI : 296
HALDUN TANER / BÜTÜN HİKÂYELERİ : 4

ISBN 975 - 494 - 459 - 8
94 06 Y. 0105 0692

Birinci Basım 1983
İkinci Basım 1986

Üçüncü Basım
Temmuz 1994

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46 / A
Telf 431 81 22 - 434 12 71
434 49 98 - 434 49 99
Faks 431 77 58
06420 Yenişehir - Ankara

HALDUN TANER

Bütün Hikâyeleri

4

YALIDA SABAH

"1984 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü"

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu
kapak resmi : salih acar

HALDUN TANER / BÜTÜN ESERLERİ

Haldun Taner / Bütün Hikâyeleri

1. Kızıl Saçlı Amazon
2. Şişhaneye Yağmur Yağıyordu
   (1953 New Yok Herald Tribune Hikâye Ödülü)
   Ayışığında Çalışkur
3. Onikiye Bir Var
   (1955 Sait Faik Hikâye Armağanı)
   Sancho'nun Sabah Yürüyüşü / Gülerek Ölmek
4. Yalıda Sabah
   (1984 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü)

Haldun Taner / Bütün Oyunları

1. Keşanlı Ali Destanı
2. Vatan Kurtaran Şaban
3. Sersem Kocanın Kurnaz Karısı
   "1972 T. D. Kurumu Tiyatro Ödülü"
4. Günün Adamı / Dışardakiler
5. Ve Değirmen Dönerdi / Lütfen Dokunmayın
6. Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım
7. Fazilet Eczanesi

Haldun Taner / Düz Yazıları

1. Çok Güzelsin Gitme Dur
2. Berlin Mektupları
3. Koyma Akıl Oyma Akıl
4. Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil
5. Önce İnsan
   (Devekuşuna Mektuplar - 1)
6. Yaz Boz Tahtası
   (Devekuşuna Mektuplar - 2)
7. Hak Dostum Diye Başlayalım Söze

- Haldun Taner Tiyatrosu / Ayşegül Yüksel

dizgi font matbaacılık ve tanıtım hizmetleri
tel 230 30 30
baskı cantekin matbaacılık yayıncılık ticaret ltd. şti.
tel 433 30 84 – 435 83 56

İÇİNDEKİLER

Yalıda Sabah 7
Küçük Harfli Mutluluklar 30
Karşılıklı 67
Şeytan Tüyü 88
Sonsuza Kalmak 106
Neden Sonra 117
Yaprak Ne Canlı Yeşil 124

Niçin Hikâye (Ayça Aktan'ın Haldun Taner'le Yaptığı Röportaj) 157
Ne Dediler 181

YALIDA SABAH

İn cin uyanmadan denizin üstü de boş gibidir. Bir gece balıkçılı ya da erkenci iki martı sezilir alacakaranlıkta. Amaçsız, kararsız oraya buraya süzülürler. İşgüzar işgüzar kanat çırparken birden durulur, suya konarlar. Ben onları maçtan önce ısınmaya çıkmış çurçur yedek oyunculara benzetirim. Asıl maç çok sonra başlayacak.

Kocaman gövdesi ve iri kanatları ile bir kaşıkçı kuşu çok yükseklerde tur atıyor. Uzakta bir takanın patpatı. Kıyıda böcek gagalayan bir deniz kırlangıcı. Çöpleri eşeleyen uyuz bir köpek. Kara kuşları bu saatte henüz uyku sersemidirler. Kargaların gece tüneği kahvenin yanındaki çınar. Bu çınarın Bizans'tan kaldığı söyleniyor. Kırlangıçlar daha çok sahildeki apartmanların bacalarında, pencere pervazlarında barınıyorlar. Karacılar içinde ilk uyanan yine serçeler. Balkonda onlar için geceden doğradığım ekmekleri didikliyorlar. Kaşıkçı kuşu bir planör gibi iniş yaptı suya. Çevresine bakınıyor.

Sabahın bu ilk saatleri benim saltanatım. Kırk elli dakika da sürse, bu krallığımın her anını yudum yudum tadarım. Böyle bir tiryakiliğimiz varsa, yaz kış yataktan beşte fırlamak gerek. Sabahı herkesten önce yakalamak için. Ama mahallenin en erkencisi olmak övüncünü benden kapan biri var: Kahveci Rıza Efendi. Ömrübillah güneşi üzerine doğdurmamış olmakla övünüyor. Helal olsun. Denizin kişiliği bir başkadır bu saatte. Kokular başkadır, renkler başkadır, hele sesler bambaşka. Kokularda tazelik vardır, yıpranmamışlık, koklanmamışlık, rayihasını ilk size teslim ediyormuşluk vardır. Renkler gerçi henüz uçuk, belirsiz ve siliktirler, ama şekilleri muhayyelesi ile tamamlamak yaratıcılığını verdiği için çoğu kimse pastel tonları yeğlemez mi? Seslere gelince, asıl şaşırtıcı olan seslerdir. Sabahın ilk saatlerindeki sesler, insanlığın ilk günlerindeki, ilk insanın, ilk algıladığı seslere benzerler. Yepyeni, taptaze, ürpertici, merak uyandırıcı.

Takanın uzaklaşan patpatı, ayakları ile suyu dövüp ürküttüğü balığı gagası ile havalandıran beyaz pelikanın kanat çırpışı, uzakta bir horozun ilk ötüşü. Hepsi mat, hepsi surdinli, pastel ve asil. Alın tokmağı vurun davula, sabahın ilk saatlerinde sesi başka çıkar. Rutubet derisini gevşettiğinden mi? Hayır. Sizin kulak zarınız henüz günün hoyrat gürültüleri ile bekâretini yitirmediğinden.

Gün ışıyor artık.

Sabahın ilk saatlerinin suskunluğunu müzikle bile bozmaya kıymamalı. Susmalı, sadece susmalı ve dinlemelidir. Sabah saatlerinin suskunluğu sadece içilmek içindir. İçe sindirilmek için.

Bir yere geç kalmış gibi siyah bordürlü kanatlarıyla telaşlı telaşlı çırpınan, sinirli bir deniz saksağanı sürüsü geçti Moda'ya doğru.

İki klakson sesi durgunluğu iki yerinden bıçakladı. İlkokul çocuklarını toparlamaya gelen minibüsün şoförü bekletilmekten hoşlanmaz. Bunu bilen bücürler o gelmeden, sırtlarında çantaları, ellerinde sefertasları, anaları tarafından çoktan kaldırıma bırakılmışlardır. Bu beklenip de hâlâ görünürde olmayan, Eczacı Beyin dombadiz torunu. Her sabah böyledir. Davranamıyor işte, ne yapsın. Erkencilerden şimdi çekeceği var arabada. Üstünlüğünün tadını çıkarmak o yaştan, hatta daha küçükten başlıyor.

Martılar birer ikişer toplaşıyorlar. Yaşam maçı birazdan başlayacak denizin üstünde. Hava üstü milleti ile sualtı tayfası arasında. İşte, mihalcık kuşları da daldı aralarına. Biraz açıkta dört karabatak dala çıka eğleşiyorlar. Etraf birden şamataya boğuldu. Martılar, acı çığlıklar atarak birbirlerinin ağzından balık kapıyorlar. Çınarın tepesinden, zakkum ağacının dallarından ve telgraf tellerinden, aşağıdaki bu panayırı ukalaca seyreden kargalar var. Neden ukalaca? Her "te-

peden bakış"ın içinde bir ukalalık vardır da ondan. Kaldı ki kargaların ukalalığını yadırgamamalı. Bilimsel testler karganın attan daha zeki olduğunu saptayalı hanidir.

Tam bu sırada bir helikopter geçti üzerimizden. Florya'daki Cumhurbaşkanı Köşküne kurye götürüyor olacak. Çok önemli ödevine uygun düşen kalın homurtusuna karşın bizimkiler öyle kıyasıya bir gırtlak derdine düşmüşler ki, o an tepelerindeki kanadı fırıldaklı bu iri ve acayip kuşa aldırmadılar bile. Bu semtin yabancısı bir iki balıkçıl tedirgin olup havalanacak oldu ama, baktılar ki öbür kodamanlar oralı değil, geri döndüler. Kodamanlar, yerliler alışık helikoptere. Biliyorlar ki, onun yaşam alanı ayrı, kendilerininki ayrı. Başka bir dalga uzunluğunda, başka dalgalar peşinde bir iri kuştur o. Ne hali varsa görsün. Varsın vatanı kurtarsın. Önemli olan şu anda midelerinin feryadını dindirmektir. Değil helikopter, üstlerinden bombardıman filosu geçse bile umursamayacaklardır.

Bu gürültülü kahvaltı faslı bitip de keyifleri gelince martıların oyun hevesi uyanır. Bu oyuna "kaya kapmaca" oyunu diyebiliriz. Bizim orda üç kaya var: Biri hayli açıkta, öbür ikisi onun çok gerisinde, sığda ve yan yana... Her birinin üstüne ancak bir martı sığar. Bu kayalardan en kapışılanı nedense o açıkta olanıdır. Bu kayalar met ve cezire göre ya gözden kaybolurlar, ya açıkça orta-

ya çıkarlar. Martılardan biri o açıktaki kayayı kapmak, üstüne binmek için seğirtir. Hepsi birden onun peşinde kayaya yönelirler. Aralarında çığlık çığlığa bir kapışmadır başlar. Kaya ilk kapanındır. O, onu kapıncaya kadar engellemek, gagalamak, itip düşürmek mübahtır. Ama kayaya çıktıktan sonra artık dokunulamaz. "Erken gelen oturur" kuralını siz sade insan toplumlarında mı geçerli sanıyordunuz? İlk konanın öncelik hakkına, martıların bu oyununda da uyulur. Bildiğim, hiçbir martı bu kuralı bozmuyor. Kimse artık o kayanın keyfini süren martıyı izaç etmiyor. Boşta kalınca belki kızgın, belki şaşkın ve üzgün, bilemem, kuş olmadım ki bileyim, belki de hevesi kursağında kalmışların öfkesiyle, kanada kuvvet o martının tepesinde tur atmaya başlıyorlar. Bu söylediğim martılar ya hep, ya hiçe oynayan ihtiraslı martılardır. Amaçları o en güzel kayadır. Onu kaptırınca, evet ancak onu kaptırınca, kıyıdaki öbür ikinci sınıf kayalara konmak için depara geçerler. Ama kanaatkâr martılar, akıllı, temkinli martılar daha ilk kapışmada en güzel kayanın kendilerinin olamayacağını sezip, hiç değilse bu kayaları elden kaçırmamak için usulca gelip onlara çöreklenmişlerdir. En güzel kayanın kapışmasından boş dönenler, öbür kayalara yöneldikleri zaman orda da ayaza kalırlar. Ondan sonra üç kayanın tepesinde dön baba dön. Belki biri bıkar, doyar, havalanır

da, havalanmaya karar verince yerine ilk atlayan ben olayım diye. O kayaya binmenin zevki nedir, nerden gelir, bilemem. Yazın bir derece anlıyorum da, dışarda rüzgâr sulu karı savururken, karayel kıyılarda ıslıklar çalarken, üstelik de su karadan daha ılık iken, kayanın üstünde sırtını karayelin ayazına vermenin âlemi nedir, kestiremiyorum. Ama herhalde tamah edilecek bir yanı olması gerekir. Orayı kapanın keyfine sınır yoktur. O yana döner, bu yana döner, gagası ile sırtını, kuyruğunu sıvazlar, karinasını şişirip kurulur. Belki hem durup, hem akan suların karşısında gidiyor duygusuna kapılmak hoşuna gitmektedir. Belki de sadece başkalarının gıpta ettiği bir yerde olmanın böbürünü tatmaktadır. Bilemem dedim ya, hiç kuş olmadım.

Kara kuşları denize inemez, anladık, ama kayalara neden konmaz, neden bu kayaların tekeli yalnız martılarda, nadiren de karabatak ve balıkçıl kuşlarında, neden bir zekâ testi şampiyonu karga ya da bir kırlangıç oranın keyfini denemeyi akıl etmez? Bu ilke hangi meydan savaşından sonra varılmış bir antlaşmadan kalmadır? Yoksa sadece bir "gentleman agreement" midir? Diyeceksiniz ki karalar nasıl kara kuşlarının ise, denizler de bahriyelilerindir. Peki o zaman martıların, mihalcıkların, deniz saksağanlarının, telefon tellerinde işi ne? Kırlangıçlar, dini bütün güvercinler bu işe neden hiç iti-

raz etmezler? Bu açıkgözlüğe ve şımarıklığa karşı koymazlar?

Güneş artık burdayım demiştir. Oturduğum masadan sahil görünmez. Çöplük halindeki yamaç da görünmez. Yalının önünden geçen sahil yolu görünmez. Bağdat Kapı Kethüdası Veliyüttin Paşanın eski lebiderya yalısının yıkılmasından sonra selamlıkla ana yalıyı ikiye bölen sahil yolunun kıyı tarafında kalan kameriye kalıntısı bile görünmez. Denizden başka bir şey görünmez. Bu deniz de sabahın sisi içinde, engin, sınırsız bir deniz gibi görünür. Güneşin çıkmasıyla kıyılar "manzara-i umumiye" içinde yerlerini alıverir. Yassıada, Kınalı, Burgaz ve öbürleri sözbirliği etmişlercesine, ne sihirdir ne keramet, sanki birden suyun içinden çıkıverirler. Ve böylece Marmara'nın kısa süren bu açık deniz numarasına son verirler. Arka fonda Samandağları siluetini sergiler. Hatta bazen güz lodoslarında beyaz karları ile Uludağ bile arkadan başını uzatır.

Okullu kızlar cıvıl cıvıl bizim sokağın ucundaki liselerine doğru geçmeye başladılar. Sabahın bu erken saatinde birbirlerine anlatacak ne çok da şeyleri vardır yarabbim. Durmadan konuşuyorlar. Sanırım çoğu, evden, ana babalarından yakınır. Belki de, olur olmaz alınganlıkları dile getiriyorlardır. Önde asker adımı gibi hızlı hızlı yürüyen, hiç yüzü gülmeyen, gözlüklü ve sivilceli biri var, yalnız gidiyor. Daha arkada kameriyenin

yıkık duvarına çantasına dayayıp okul ödevinde son bir rötuş yapan kalın bacaklı, kısa boylu bir başkası... Bunlar yarının kadın hakları savunucuları, acar avukatları, öğretmenleri, yargıçları olacak soydandırlar. Olacak buzağı çocukluğundan belli olur. Öbürküler, daha çok laf olsun diye, başkalarından aşağı kalmayalım diye, diploma peşine düşmüş, iyi kötü bir evlilik yapınca her işi yüzüstü bırakacak cinstendir. Haydi bilemediniz, bir iş bulup kocalarına, "İşte ben de hayatımı kazanıyorum" takazasına yatırım yapmaktadırlar.

Arkadan acele acele kazulet gibi bir öğrenci ile yanında inadına süt çalığı, yerden bitme, kavruk bir kız gidiyor. Bunlar, hep birlikte gidip birlikte gelirler. Dostluk boy uyumu dinler mi? Bir de yine ufak tefek, ama daha şimdiden elektriği öbürkülerden başka, yırtıkça bir kız var içlerinde. Her sabah dişi kedi gibi peşinde üç beş erkek çocuk sürükler. Onlar laf atarlar, o bu lafların altında kalmaz. Bazen gülümser, berikiler yılışır. Bazen durur, döner, avaz avaz bağırır, azarlar. Onları geriye püskürtür. Bir âlemdir bu küçük kızlar. Kışın beyaz yakalıklı okul üniforması içinde saf birer yavrucuk görünmesini, yaz gelip de dar süveterler ve blucinler giyince, birden on yaş büyümüş bakışlarla küçük dişi pozları taslamasını ne güzel becerirler. Bu onlara doğuştan vergi.

Güneş iyice aydınlattı karşı kıyıyı. Biz-

den göründüğü sırasıyla Topkapı Sarayı, Aya İrini, Süleymaniye, Ayasofya, Beyazıt ve solda önde hepsinden de zarif, Sultanahmet, filmcilerin o pek sevdiği karşıdan yatık ışık almaya başladılar. Bu ışık onların olanca konturlarını, ayrıntılarını ortaya çıkarır. Mimarları, bu yapıtları sanki sırf bu ışık için yaratmış gibidirler... Çünkü öğle ve akşam güneşinde o ayrıntıların çoğu güme gidiyor. Trallesli Antemius Usta! Miletli İzodur! Koca Sinan! Sedefkâr Mehmed Ağa!.. Cümlenizin artık toz olmuş, doğa ile kaynaşmış değerli kafataslarınızdan ve mübarek ellerinizden sevgi ile öperim. Bazen havanın bir açıp kapadığı güz sabahları iri siyah bulutlar, güneşin önünden geçerek ilahi bir ışık oyununa başlarlar. Film deyimi ile travelling dediğimiz bu kaydırmaca içinde, saydığımız anıtların birini aydınlatıp öbürlerini loşlukta bırakır, sonra aydınlattığından kayıp demin loşluktaki komşusuna geçer, bu sefer de onu vurgular. Göksel bir travellingdir bu. Her birini kısa bir süre nur içinde bırakan... Şu Bizanslıdır, bu Osmanlı ayrımı yapmadan. Bu görmeden inanılmayacak görüntü oyunları da sabahın erken saatlerine özgü. Bu görüntüleri de yutmak gerek, içe sindirmek. Hazır önümüze çıkmışken. Çünkü bir gün geç olacaktır. Bilirim, kestiririm, önsezerim. Bu nimetler insana ilelebet verilmemiş.

Sırasız konuştuğuma, bir yazdan, bir kıştan dem vurduğuma, ordan oraya atladı-

ğıma bakmayın. Her sabah kırk elli dakikalık krallığımda zamanı altüst etmek, mevsimleri umursamamak, sap derken saman demek özgürlüğümü hoşgörün. Görmeseniz de zaten ben bildiğimi okurum.

Çınarın koruyucu çatısı hem kahveyi, hem ağaca yapışık bira bayii dükkânını, hem de kameriye yıkıntısının üstünü kaplıyor. Bu kameriye yıkıntısında yazın karpuz sergisi kurulur. Kurban bayramlarında kurbanlar burda kesiliyor. "Eyyamı adiyede" okula gitmeyen, eğitim deyimiyle "sıfır-yedi yaşından küçük" mıncırıkların parkıdır. Geceleri âşıkların buluşmasına yarıyor. Âşıklar gece gündüz dinlemezler; yersizlikten bazen sabah saatlerinde de burayı kullanıyorlar. El ele tutuşup denize karşı susuşuyorlar, ona diyeceğim yok. Şimdi aşağıda yine iki kişi var: Ufak tefek biblo gibi bir kızla incecik bacaklı upuzun zayıf bir oğlan. Kim bilir ne konuşuyorlar. Muhakkak ki, toplumu kokuşmuş buluyorlardır. Bulmasalar yaşlarından ayıp. O çağda kan damarlarda hızlı dolaşır. Kız da konuşuyor, ondan geri kalmamak için. Ne konuşuyorlar, bilemem. Tanrı insana iyi ki bir gırtlak vermiş. Kafasındakileri ses ve hece haline getirip diller kurmuş. Hotantocadan Esperantoya kadar milyarlarca insan her yerde, her Tanrı'nın günü, yüzlerce dilden durmadan konuşur. Evde konuşur, sokakta konuşur, uçakta konuşur, vapurda konuşur, kentte konuşur, kırsal bölgede konuşur, rad-

yoda konuşur, televizyonda, mecliste, diplomatik kabullerde, birleşmiş milletlerde, zirve toplantılarında... Tavlamak için konuşur, tezgâhçılık için konuşur, yağcılık için konuşur. Espri yapmak için konuşur, kendini göstermek için konuşur, suçlamak için konuşur, bindirmek için konuşur, boşalmak için konuşur, savunmak için konuşur, belgelemek için konuşur, yutturmak için konuşur, yutar görünmek için konuşur, konuşur oğlu konuşur. Buncağızlar henüz ilk tanışmanın henüz yazılmamış pembe sayfaları önünde. Birbirlerini ilk tavlama numaralarında. İkisi de karşısındakine kendinin en iyi sandığı, ayna karşısında kendine en yakıştırdığı bayramlık pozlarını çok iyi düzenlenmiş bir boşveri ambalajı ile tezgâhlamakla meşgul. Kız, gözleri dalgın, elindeki değnekle yere rasgele bir şeyler çiziyor. Oğlan, iki adım uzaklaştı. Yerde gördüğü bir çakılı ayağı ile düzeltip, parmaklıklara doğru bir şut attı. Bu dönemde erkek birinci kemandır. Kadın çokluk uysal olur, aşağıdan alır. Birbirini tamamlıyor hissi vermek kadının ilk öksesi. İki taraf da karşısındakine kendi hayalindeki özellikleri giydirir, işine geldiği gibi...

Bilmez miyim, bilirim, çünkü üçüncü kattan bakıyorum. Yaş yaşadım, tepeden görüyorum. Hep giydiririz insanlara bir şeyler, işimize geldiği gibi. Bu pembe günler geçer bir gün. Sonra alışma, tanışma, doyuşma ve... bıkışma gelir arkasından. Kaba,

bencil gerçek çıkıverir o giydirilmişliklerin altından. O zaman da böyle sokulacak mısınız birbirinize çocuklar? Becerirseniz aferin derim. Başka çaresi yoktur çünkü bu işin. Beceremezseniz kısa kesmek gerekir. Sen yoluna, o yoluna...

Oğlan, kızın yanına geldi, saçlarını okşuyor. Sabahın ayazında hırpani bir köpek koptu geldi, kızı kokladı gitti. Kız, çocuğa sokulmuş, on altı yaşında var yok. On birinde bile sokulmanın ustası olur kızlar. Hatta daha doğuştan.

Belediye çöp kamyonları bu sahile haftada bir uğruyor. Yandaki apartmanın kapıcısı naylonlara sardığı çöpleri yamaçtan aşağı attı. O yamaç zaten bizim mahallenin çöplüğü. Kapıcı oğlanı tanıyor ki, güldü, göz kırptı. Kız yeni şu halde. Yeni olmasa köpek onu koklamazdı. Belli ki oğlan burayı platonik sevişmelerinin garsoniyeri yapmış. Ne yapsın fakir, evi yok ki götürecek. İlişki biraz gelişince sinemaya, diskoya, oradan da bodrum katında bir arkadaşının odasına. Filmlerde gördükleri gibi öpüşme, sarılışma ve çiftleşme numaralarıyla oğlan ona ustalığını, kız da ona sözümona masumluğunu, acemiliğini belgelemek için çabalayacak. Ne dünyadayız yahu. Sevişirken bile doğal olamıyoruz. Her şeyimiz numara.

Adadan inen ilk vapur güneşin ışınlarını sağ bordasına almış geliyor. Denizi yarışının hışırtısı, motorunun sesi, hatta makine dai-

resinde çalan kaptan çanı buradan duyulmakta.

Kahvecinin kırlangıcı dal değiştirdi. Bir iri karga basso sesiyle avaz avaz öttü. Kayalardaki hegemonya sürüyor. Statüko henüz bozulmadı. Ama ikinci, üçüncü kayalara usulca yerleşen, kanaatkâr, tedbirli martılarda belli belirsiz bir hareketlenme var. Hallerinden memnun kalsalar ya, hayır. Onların da gözü en güzel kayada şimdi. İhtiras onları da bürümüş. Onun biraz kıpırdadığını görünce hemen yerini almak için depara hazır durumdalar. Kendilerini onun tabii varisi sayıyorlar. Ama keyfini bitirip bir iki çırpındıktan sonra havalanan mutlu martının havalanmasıyla, o sırada tesadüfen başının üstünde tur atan aylak martılardan biri fırsatı değerlendirdi. O anda pike yapıp kayaya indi. Ne var ki, bu arada iki küçük kayadaki martı da son hızla oraya depar yapmışlardı. En güzel kayanın aylak martı tarafından işgal edildiğini görünce hemen gerisin geriye eski kayalarına uçmak istediler. Ne var ki, bu arada oraya da iki yeni martı gelip tünemişti. İnsan elindeki ile yetinmesini bilmeli. Bu oyunu oynayanlar hep aynı martılar mıdır? Yoksa ekip değişir mi? Bilmem, bilemem. Martı olmadım ki bileyim. Bildiğim bir şey var ki, kuralların değiştiğini görmedim. Değişeceğini de pek sanmam. Bu sosyete oyununu uzun mesafe kuşları, göçmen kuşlar da oynar mı? Onu da bilemem.

Size gizli kayadan hiç söz etmedim değil mi? İsmi üstünde işte. Kendini gizler de ondan. Gizli kaya çok sinsi bir kayadır. En imrenilen kayanın da açığında cezirle bile hiç ortaya çıkmayan, varlığını hiç belli etmeyen, ama denizcilerin dip haritasında belli yeri olan, vapur ve motor kaptanlarının açığından geçtiği, yerli kayıkçıların bindirmemek için kolladıkları bir sinsi denizaltı yükseltisidir. Üstü işaretsiz, fenersiz.

Şunu itiraf etmeli ki, insanoğlu başkasının başına gelen felaketten gizlice zevk alan aşağılık bir yaratıktır. Böyle bir hassası olmasa Yunan tragedyası ortaya çıkar mıydı? Yunan tragedyası nedir? Yunan tragedyasında ne olur? Kitaplara bakarsanız, seyirci kahramanla özdeşleşir, onun başına gelen felaketler kendi başına gelmişçesine heyecanlanır, ürperir, dehşete düşer, oturduğu yerde o ihtiraslardan kendini arındırırmış. Laf. Bence gerçek gizleniyor. Şöyle deseler daha doğru: İnsanoğlu, başkasının başına gelen felakete sözde acıyan, ama o felaket kendini bulmadı diye de için için sevinen bir rezildir. Ne demiş Lucretius, "Suave mari magnum turbantibus aequora ventis... Ne hoş olur sakin bir limandan azgın dalgalarla boğuşan denizcileri seyretmek... İşin aslı budur dostlarım. Tragedyanın özü de bu. Gerisi fasa fiso. Seyircinin üstünlüğünü sağlamak, seyirciye yağcılık. O gizli yükselti, o sinsi kaya kaç lüks motorun, kaç milyonluk

kotranın mahvına sebep oldu, ben bu pencereden tanığım. Hele saatte yüz elli kilometre giden bir sürat teknesini jilet gibi ikiye bölüp dümendeki çemiş oğlanı üç metre havaya fırlattıydı da aklımız başından gitmişti.

Bir keresinde de, hiç unutmam, televizyon dizilerindeki yat kulüpleri üyeleri gibi, son model kotra kılığında giyinmiş, güneşten yanmış, çarpık gülümsemeli, ağzı pipolu iki yakışıklı delikanlı ve Charlie'nin melekleri tipinde üç manken vücutlu genç kız, diskolardan seçilmiş bir potburiyi kendilerine fon müziği yapmış afili afili seyrederlerken bir sabah güm diye gelip gizli kayanın üstüne bindirdiler. İlk korku şoku geçince –hep böyle oluyor zaten– hemen kurtulacaklarını sandılar. Oğlanlar denize dalıp tekneyi sağdan soldan, arkadan önden itmeyi denediler. Olmayınca tekne hafiflesin diye kızları indirdiler. Sinsi kayanın yüzeyi teknenin üçte birini aldığı için kenarlarında ancak üç kişi barınabiliyordu. Kızlardan birinin ayağı kaydı, mazotlu suya düştü. Çıktı, sinirli sinirli söylendi. İlkin bu beklenmeyen serüveni alayla, yine televizyon filmlerindeki esprili diyaloglarla atlatıp yola koyulacaklarını sanırken, şimdi aksiliklerin birbirini kovalaması bu küçük hanımlarla küçük beylerin "mood"unu iyice bozmuşa benziyordu. Herhalde onları Kalpazankaya'da, Yürükali'de, yahut ne bileyim ben nerede, bekleyen

başka gruplar da olmalı idi. Gecikiyorlardı. İki saat önceki güvenceli, mutlu gülümsemeler uçmuş, yerini ıslak saçları alnına yapışmış, gözleri öfke ile büyümüş, nefes nefese aksi yüzler almıştı. Tekne kurtarımından çok birbirleriyle dalaşmaktan yoruldukları görülüyordu. Islak ıslak teknede oturan deminki kız aksi bir şey söylemiş olmalı ki, oğlanlardan biri kayanın kenarına tırmandı, ona bir şamar şaklattı. Kız da yerde bulduğu bir kurbağa paletini onun suratına fırlattı. Avaz avaz bağırmaya başladı. Sonra şortu ve bluzu ile denize atladı, kız arkadaşlarının engellemeye çalışmasına karşın kıyıya yüzmeye başladı. Kıyıya çıktı, çöplük halindeki yamacın deve dikenleri arasından yukarı tırmanırken, iki defa kayıp düştü, çamura bulandı. Sonra yola çıktı. Islak şortu ve bluzu ile ilk otomobile atlayıp ya evine döndü, ya da öç almak için başka bir erkek arkadaşının evine doğru yollandı. Öbür kızların bu olaydan keyfi kaçmış olmalıydı. Dalaş devam ediyordu. Oğlanlar gömlekleri, fularları fırlatmış kan ter içinde uğraşıyorlardı. Hepsinin sinir stokları tükenmiş, sigortaları atmıştı. Öğleden sonra sade giysilerinden değil, sabahleyin kendilerine giydirdikleri o nazik, uygar pozlardan da soyunmuşlardı. Kızlardan ikincisi geçmekte olan bir başka motordan yardım istedi. Motor yanaştı, sahibinin çocuklara bir şeyler önerdiği anlaşılıyordu. Adam arka tarafa yanaştı, onların da gayretiyle

motoru söktü. Ama bu bile tekneyi hafifletmeye yaramamıştı. Yeni gelen onlara bir şeyler söyleyip uzaklaşıyordu. Kızlardan biri onun teknesine atladı. Bizimkiler bu duruma da bozuldular. Ne var ki, milyonluk kotranın derdine düştüklerinden, kızın oyunbozanlığını şu anda sorun yapacak halleri yoktu. O kız gidince tek kalan kız bir gayrete gelsin, bir gayrete gelsin... Kötü günde arkadaşlarını terk etmeyen bir özveri anıtı oldu âdeta. Küçük bir kapla durmadan teknenin suyunu boşaltıyor, arada inip çocuklara gereç uzatıyordu. Böylece akşamı buldular. Güzel tasarlanan bir gün, gizli kayanın azizliğine kurban gitti.

Mühendis Beyin av köpeği durduğu yerde havladı. Herhalde kendince bir gerekçesi olmalı. Tamam, anlaşıldı. Meğer efendisini görmüş. Mühendis Bey Danimarka'dan getirmiş bunu. İki yüz bin lira ediyormuş. Cedbe ced cins köpek. Yağcılık atadan geçmiş kanına. Mühendis Beyin bir de cins papağanı var. Televizyondan öğrenmiş. Durmadan herkese "selam" diyor. Av köpeklerinin ve bir miktar nankör kalabilmelerine karşın kedilerin yağcılığını bir derece anlıyorum da, papağanlara nedense daha bir tutuluyorum. Senin kanadın var efendi. Sen onlar gibi yere bağlı değilsin ki, kuşsun yahu. Ötesi var mı? Sultan keyfinin emrine göre o daldan kalkar bu dala konarsın. Süslü kafeslere, hazır yemeğe tamah edip insanla-

rın maskarası olmanın âlemi var mı? Bence, kuş soyunun en pespayesi papağandır.

Yoldan iş ehli, çantalılar geçmeye başladı artık. Kapıcı, ev sahibinin otomobilini yıkıyor. Mühendis Bey otomobiline yürüdü, yukarı baktı, karısına el etti: Sevgilerinden mi, uğur edindiklerinden mi? "İyi aksatalar Mühendis Bey." Küçük oğlu da bakıyor pencereden. "Babacığı işe gitsin de ona mamacıklar, ciciler alsın, di mi oğlum?" İşte karı koca, aynı dairede çalışan bir çift. Bunlar hep bu saatte işe birlikte giderler. Yaz kış yürüyerek. Prensip edinmişler. Hızlı ama sportif bir yürüyüşleri vardır. İkisi de tıkız ve aynı boyda. Çok çalışkan elemanlar olmalılar. Belki İşletme Fakültesinde öğrenci iken tanışmışlardır. Zülfikar Bey de çıkar biraz sonra, sarıp sarmaladığı torununu arabası ile gezdirmek için. Bugüne bugün ihtiyarlara da bir işlev verilmek gerek her evde.

İşte Bağdat Kapı Kethüdası Veliyüddin Paşa yalısının yerine yapılan apartmanın üçüncü katında oturmanın baş avantajı, ama yine de en büyük sakıncası bu. İnsan üçüncü katta oturunca, olacakları sezdiği kuruntusuna kapılıyor. Şu martı bu kayadan kalkacak, onun yerini sağdaki martı değil de soldaki alacak. Şu motor bu gidişle gizli kayaya bindirecek. Güzel başlayan ve bu uzantıda gideceği kuruntulanan bir gün burada heba olacak. Buradan bakınca o delikanlının hangi tav usullerini kullanacağını, ama sonunda

tavlanır görünen o ufak tefek biblo gibi kızın öksesine düşüp tavlanacağını, o işgüzar karı kocanın bu çalışma coşkusunun asıl kimlerin kesesine yarayacağını, bunu göremesinler, sezemesinler, her sabah bu hevesle koşa koşa işe gelsinler diye de burunlarına primlerden terfilerden, buzdolabı, çamaşır makinesi, Murat arabası gibi imrenilebilir nice standart oltalar uzatılacağını, buradan tepeden bakan siz anlayıp gülümseyebiliyorsunuz.

Tepeden bakmak insanı bir önbilmişliğin, bir kehanetin, gözleme dayanan bir deneyimciliğin ukalalığına itiyor.

Üçüncü kat, insanı benbilirimci yapıyor. Ben kaçın kurasıyım. Ben herkesin söylediklerini, gizlediklerini, iç düşüncelerini, dış düşüncelerini, hepsini hepsini avucumun içi gibi tahmin ederim. Oynanan hep aynı oyundur. İster kaya kapmaca olsun, ister gönül, ister avanta kapmaca, ister yutmaca yutturmaca. Oyunların mekanizmasını sezince, bilmediğiniz oyun kalmayınca tekdüzeleşiyor birden dünya, yavanlaşıyor yaşam. İlginç yanı kalmıyor. Benbilirimciliğin, başka türlüsü düşünülemezciliğin, ben adam sarrafıyımcılığın, kaçın kurasıyımcılığın bunca antipatik oluşu da galiba buradan geliyor. Boş verin antipatiye sempatiye, mutlu etse bari. O da yok. Tam tersi, sonu bilinen hikâyelerin yavanlığına döndürebilir bir gün yaşamı. Üçüncü katın bu mesleki çarpıtmasından kurtulmak gerek.

Birinci kat düzayak günlük gerçeklerin katıdır. Birazdan Migros gelir, mahallenin hanımları, hizmetçileri kuyruğa girer. Sokak satıcılarının avazı dört yanı kaplar. Pazarlıklar, çekişmeler, kuyrukta beklerken ya da pencereden pencereye günlük dedikodular başlar. Devalüasyondan konuşulur, bir gece önceki televizyon açıkoturumundan, ya da yavan bir diziden, pahalılıktan yakınılır, buna da şükür denir. Orko'ya ince makarna gelmiştir. Albayın hanımına müjde verilir. Tüp gazın karaborsadan nerde satıldığını öğrenmiştir biri. Öbürkülere haber verir. Birinci kattan ne kıyı görünür, ne martıların oyunu, ne kotraların serüveni. Birinci kat, yaşamı ve insanları, olanca yalınkatlığı, olanca düzayaklığı hizasından görür. Küçük olaylarla, umutçuklarla doludur. Kendi kendine yeter. Çamurlu bir yolda taştan taşa atlayarak giden yolcular gibi süfli geçim batağında yine de tutunacak, oyalanacak, konuşacak, gülecek, kavgalaşacak, barışacak oyalantılar bulur kendine.

Apartmanın çamaşır asılan bir de en üst taraça katı var. Bir taraça ki, arzullahı vasıa... Oradan ne koy, ne kameriye, ne kıyı, ne yol, ne ilk katlar görünür. Sade bulutlar görünür ve denizin enginı.... Gökte bir uçak izi vardır. Bozkazları görürsünüz bazen, sürü halinde geçen. Yan yatırılmış, sivri yanı önde bir V çizgisi halinde... Sonra yine gökyüzü, sonra yine bulutlar. Bazen

mıh gibi duran, bazen hafif hafif süzülen beyaz ya da esmer üşengeç bulutlar.

Gökyüzü, bulutlar, engin deniz, ancak ermişlere vergi bir huzur dünyası, bir nirvana âlemi olabilir. Sıradan fanilere göre değil.

Ama ben geçen gün merak ettim. En aşağı o dik yamaçtan düşe kalka kıyıya indim. Deniz, sahili yumuşak okşuyor. Birazdan uyutacakmış gibi.

Yine cezir vardı. İki sokak köpeği, sahilin birden bu kadar genişlemesine çok şaşmış olacaklar ki, bunun izahını bulmak ister gibi önce birbirlerine sonra bana baktılar. Kıyıdan ne yol ne de birinci katlar görünüyor. Bizim üçüncü katın ukala penceresi aşağıdan yukarı perspektifle bana daha da bir ukala ve sevimsiz geldi birden.

Sular çekilince şimdi daha temiz çakıllar çıkmıştı ortaya. Kenarda bir otomobil lastiğinin etrafında kümelenmiş karıncalar. Yamacın çöplüğünden kaymış çanak çömlek. Delik bir soba borusu. Pul pul parlayan camlar arasında dolaşan iki küçük çocuk şeytan minaresi arıyorlar. Denizde bir sopa yüzüyor. Biraz ilerde mazotton bir çizgi uzanmakta. Kuşluk vaktine doğru denizin sabahki tuzlu genç kızlık kokusu yerini yosun kokusuna bırakıyor. Burada tuhaf bir huzur var. Ana toprağın elektriğini, denizin ışınımını daha yoğun duyuran. Doğal, kozmik bir huzur. Geçmiş gitmiş bir vapurun

dalgası vurdu birden kıyıya. İçi boş oyuncak ördekler gibi kendilerini dalgalara bırakmış üç deniz saksağanı ine çıka keyfediyorlar.

Gözüm yerde tersyüz edilmiş debelenen bir kaplumbağaya ilişti. Deminki iki küçüğün muzipliği olacak. Şimdi ilerde taş sektiriyorlar. Hayvanlar dünyasında acımasız yok ediş vardır. Vahşet vardır. Ama eziyet ve işkence yalnız insanlara vergi. Hem de sunturlusu. Kaplumbağayı yüzüstü doğal durumuna geçirdim. Bağasının içine büzülmese elini öpüp çocuklar adına tarziye de verecektim. Bu saatlerde kayaların müşterisi pek olmuyor. Orayı boş bulan bir kaşıkçı kuşu geldi, kondu. Gagasını kuyruğundaki salgıya bulayıp sırtını sıvazlıyor.

Kaplumbağa paytak paytak yürümeye başladı. Hiçbir şey olmamış gibi. Her şeye boş vererek. Arada bir nedense duruyor. Sonra yine yürüyor. Güneş kıyıyı iyice ısıtmıştı. Kaplumbağa kümelenmiş karıncaların yanından geçti, ama onlarla ilgilenmedi. Otomobil lastiğinin yanında bir salyangoza rastladı. Ona da yüz vermedi. Güneşin tadını çıkarmaktan başka bir şey düşünmediği anlaşılıyordu. Yürüyüp yürüyüp duruyordu. Bir şeye kulak kabartır gibi. Kaplumbağanın düşünmeye ihtiyacı var mıdır? Hiç sanmam. Bir şey düşünse bu kadar sevimli olamaz. Düşünmüyor kaplumbağa. Önyargısı, artyargısı yok. Kaplumbağa sebep-sonuç zinciri bilmez. Neden vardır? Yüz, yüz elli yıl yaşa-

sa da, bir gün neden yok olacaktır? Niye bağasına yapışık yaratılmıştır? Onu da bilmez. Var olduğu için vardır. Bağasıyla yaratıldığı için öyledir Yürüdüğü için yürür. Durduğu için durur. Kendinden şüphesi yoktur. Aşağılık kompleksi ve bunun tersi sanılıp da aynı olan üstünlük kompleksi onun semtine uğramamıştır. Beni görüyorlar mı, hakkımda ne düşünüyorlar kaygısını da tanımaz.

Oh be! Dünya var kıyıda. Bu kıyıda burnu büyüklere, ukalalara yer yok. Alçakgönüllüler ülkesi bu kıyı. Doğa tiryakiliğinden başka hiçbir şeyin geçerli olmadığı. Sadece yaşayan. Ahkâm çıkarmadan, yorum yapmadan. Dünü, evvelki günü, bugünü, yarını, öbürgünü takmadan. Sadece yaşayan. Yalın olarak hiçbir şeyi kuruntulamadan, gösterişe kalkmadan. Herkese, doğanın her yaratığına yaşam hakkı tanıyıp, onların içinde eriyerek, onlardan biri olmakla yetinebilerek.

Hiç konuşmadan, yazmadan, kendini belli etmeden, başkalarının yargısını sallamadan, umursamadan.

En iyisi kıyının verdiği şu ökoloji dersini uygulamak mı dersiniz? Yoksa bir taraçaya, bir sokağa ve birinci kata, bir ukala üçüncü kata çıkıp, ama en çok da bu kıyıya inip, bulutlarla kaplumbağa arasındaki değişken elektrik akımını andıran bu iniş çıkışların, bu gidip gelişlerin bileşiminden daha ilginç bir yerlere varmayı beklemek mi?

Mühürdar 1979

KÜÇÜK HARFLİ MUTLULUKLAR

Lodos bütün gece kudurmuş durmuş, sabaha doğru yalan söylemiş gibi birden usanıp durulmuştu.

Böyle gecelerin sabahında evler, yollar, ağaçlar yıkanmışa döner, uzaklar yakınlaşır. Gözlük camlarını silmiş de öyle bakıyor gibi olur insan.

Nizamettin Bolayır, içinde kurulu bir saat varmışçasına, yaz kış hep bu saatte uyanır. Kışın bu saat henüz gecenin bir parçasıdır, baharda alacakaranlık. Yaz kış âdet edinmiş, ilk işi denize dalar. Daha Halıcıoğlu'na giderkenden alıştırmış kendini. Yaş 70'i buldu çoktan, emekli oldu, bu Spartalılıktan vazgeçmiyor. Övünmesi de komşulara arkadaşlara düşer. Tahtalara vurup vurup, kulak memelerini çekip çekip,

"Bizim Albay gençlere taş çıkartır," derler. Artık onu mu överler, gençleri mi yererler, orası belli değil.

Denize daldı. Suları telaşsız, ama motor gibi kulaçlamaya başladı. Bir ara yunus gibi

daldı çıktı. Alaburus kesilmiş sık beyaz saçları ıslanınca gri oluyordu. Yine arkasında köpükler bırakarak sahile döndü.

Gün ağarıyordu. Yol boyundaki elektrikler, ışıklar, birden gereksizleşmiş, zavallılaşmışlardı.

Nizamettin Bolayır ıslak mayosunu çıkardı, musluk suyu ile durulayıp sıktı, ipe astı. Sırtına bir atlet fanilası, ayağına kısa bir şort geçirdi. Yatak odasının penceresini kapadı.

Yaz kış, geceleri açık pencerede bir tek şort ve ince yorganla yatardı. Dedik ya, Spartalılık. Onun bu rejimine dayanamayan karısı Üftade, kış gelince ister istemez odasını ayırıyordu. Ama havalar ısınmaz mı, Nizamettin Bolayır onu bağır çağır karyolası ile sürükleyip yanı başına getirir. Uyandığında yanı başında bir dişi varlığın sıcaklığını duymak hangi erkeğin hoşuna gitmez.

Nizamettin Bolayır fesleğenlerin yanındaki betonda ip atlamaya başladı. 72 yaşında olmasına karşın midesi fırlak değildi. Mandolin sırtı gibi kümbet göbeği de yoktu. Arkadan bakıldıkta taş çatlasa 55'ten fazla vermezsiniz. Bunu da denize, ipe, Müller usulü jimnastiğe borçlu olduğunu sanıyordu. Oysa her şeyin başı kalıtım...

Nizamettin Bolayır Erzurum doğumlu. Erzurum'un yazı kısa, kışı sert. Çürükleri barındırmaz yaylaların yaylası. Babası imam-

mış. 98 yaşında ölmüş. Nizamettin Bolayır general olmadan emekli olduğuna hayıflandığı kadar, babasının yüzler hanesini bulamadan ölüşüne de o kadar hayıflanıyor.

Mutfağa geçerken, Üftade'nin aralık duran kapısından içeri baktı. Yorgan üzerinden kaymış, gecelik entarisi sıvanmış, tombul baldırı açıkta kalmıştı. Albay içeri seğirtti. Üftade sade sıcak değil, aynı zamanda konuşkan ve gürültücü de bir yaratıktı. Nitekim şimdi uyuduğu da yedi köyden duyuluyordu. Ağzı aralıktı. Canı gönülden horluyordu.

Albay kayan yorganı omuzlarına örttü. Yastığını düzeltti.

Üftade uykusu içinde bir şeyler mırıldandı. Bu onun uyandığına değil, şimdi uykunun daha da koyusuna dalacağına alametti. İlk kocası sarhoş kaptanın gecede dört kez çişe kalkmasına alışık olduğundan, şimdi Nizamettin Bolayır'ın beşte deccal gibi kalkıp giyinişini ehvenişer sayıyordu. Bu evlilik, Albayın da ikinci evliliği. Çok arzulamasına rağmen Üftade o zaman yarbay olan Albayla evlendiğinde elbet beyaz gelinlik giyip çatılmış kılıçlar altından geçemezdi. Geçip de ne olacak zaten.

Nizamettin Bolayır fokurdamaya başlayan çaydanlığın altını kapadı.

Çayı ille demli olacak. Dairede, Kâzım çayı doğrudan çaydanlıkta kaynatıyor. Tembel işi.

Tavşan kanı çayı ince belli çay bardağına boşalttı. Daha önce kahvaltıyı gül motifli, basma örtülü küçük masaya dizmişti. Önce aç karnına bir kaşık zeytinyağı içti, sonra ekmeğine bal sürdü.

Yağ kullanmaz, beyaz peynir ve zeytin. Mevsimine göre bu kahvaltıya bahçesinde yetiştirdiği domatesler, havuçlar, turplar, salatalıklar da katılır.

Nizamettin Bolayır kahvaltıdan kalktı. Tıraş oldu. Giyindi. Sokağa çıktı. Bir kedi çöplükleri karıştırıyordu. Albayı görünce atladı kaçtı. Ama uzağa değil, duvarın dibine. Gelenin gidici olduğunu sezmişti.

Nizamettin Bolayır yürüdü.

Sokak ilk bakışta boştu. Sabahın bu saatini çok severdi.

İnsanları ikiye ayırıyor zaten. Bir, sabahı müezzinlerden önce yakalayanlar ki, Nizamettin Bolayır'a göre Atatürk, Churchill, Kennedy, Edison, Rockefeller, Büyük İskender, Eisenhower hasılı kelam dünyada ünlü ve başarılı kim varsa, hep erken kalkıcılardan çıkar. İki, anasının deyimi ile gece mum eriten, gündüz minder çürütenler kategorisi ki, çek kuyruğunu. Anası Türkmen soyundan bir dağ aşiretinden gelirdi, sırım gibi bir kadın. Allah'ın günü imam olan kocasıyla sabahın köründe kalkmış. Nizamettin Bolayır da dünyaya gözünü açmış bu düzeni bellemiş. Üftade ise el kızı. Buna uymasa da olur. Galiba karaciğeri de tembel. Hem

erken kalkıp kukumav gibi bir başına evde ne yapacak? Günü ne kadar kısaltsa yeri. Ama, Albayın ilk evliliğinden olma oğlunun karısı Aynur, geç kalkıcıların şahı. Nizamettin Bolayır gelininin sabahtan akşama zincirleme sigara içişine, geceleri poker masasından kalkamayışına illet olur. Oğlu desen, Aynur'dan beter. Uygarlığı bu sanıyor gafiller. Kendi bilecekleri şey de Aydanur'a acıyor. Yavrucak ayak arasında büyükler ortasında geç saatlere kadar uykusuz. İyi ki uzakta, Karabük'teler. Hiç değilse gözü görmüyor, gönlü katlanıyor.

"Merhaba Albayım.

Terlikçi Memduh'un bu saatte işi ne?

"Ne o uyku tutmadı mı Memduh Bey?"

Terlikçi Memduh pijamasının üzerine yeleğini geçirmiş, penceresinden el ediyordu. Elinde de ne hikmetse, köstekli saati.

"Hasta filan değilsin ya?"

"Turp gibiyim maşallah.

"Bu kadar erken kalkmazdın da.

Memduh Bey bunu yanıtlamak üzere idi ki, uzaktan bir horoz öttü. Terlikçi Memduh, Nizamettin Bolayır'a dönüp koca işaretparmağını dudağına götürdü. Sus işareti yaptı. Sonra saatine eğildi, dikkat kesildi. Uzaktan, Yümnü Beyin bahçesinden bir Denizli horozu uzun uzun ötüyordu. Ötüş bitince Terlikçi Memduh,

"Bir dakika, yirmi saniye, üç salise, diye seslendi.

Yümnü Bey de pencerede belirmişti. Onun cep saati saniyeli olmadığından zilli konsol saatini kavramıştı.

"Yirmi iki saniye, yirmi değil," diye düzeltti.

Sonra Albaya gülümsedi:

"Silivri kupası eleme maçları başladı bu sabah," dedi.

Albay Nizamettin Bolayır güldü:

"Hay Allah müstahakınızı versin. Yine mi rekor davası?"

Yümnü Beyin horozu, hızını alamamış olmalı ki, ikinci bir rekor denemesine girişti. Çok umut verici başlamıştı, ama sesi nedense yarıda söndü.

Alacakaranlıktaki bu yarışın erkenci seyircileri de yok değildi. Emekli Edebiyat Öğretmeni Hamza Zigana ile eşi Melâhat Zigana da sabahlıkları ile pencerede idiler. Hamza Zigana,

"Neylersin Albayım, dedi, kendine yaraşan o kalender gülümsemesi ile... "Kendi horozluğu kalmayınca satın aldığı horozun sesi ile övünür insan.

Melâhat Zigana sözümona utandı. Hay Allah senin müstahakını versin gibilerden içeri kaçtı.

Nizamettin Bolayır, vurmak için dolayda bir tahta aradı.

Henüz başka horozların ötüşüne gerek-

sinme duymuyordu şükür. Ayda dört kere de olsa gusül aptesti almak yetmiş üçünde bir delikanlıya yeter de artar.

Terlikçi Memduh, Hamza Zigana'nın ona duyurmak için özellikle yüksek sesle yaptığı imayı duymamıştı bile. Elinde saati, kulak kesilmiş, kendi horozunun aşka gelmesini bekliyordu. Öttü sonunda hazret. Önce sesinin pürüzünü temizleyen profesyonel bir hafız gibi, biraz isteksiz ve kısık, ama sonra gitgide açılarak sesi temizlenince keyfince ve rahat... Sona doğru da koloratur soprano gibi büsbütün incelterek Hamiyet Yüceses'in gazellerindeki finale taş çıkartırcasına... İrili ufaklı kronometreler işlemeye başlamıştı.

"Hay sesini yesinler senin tosunum, dedi Terlikçi Memduh. "Bir elli iki dört.

Günün en iyi derecesini tutturmuştu. Gazeteleri dağıtmaya giden kahveci çırağı Refet de durmuş yarışmanın heyecanından pay almaktaydı.

"Ama rekor yine Rıfkı amcanın değil mi?" diye sordu.

"Rıfkı Beyin rekoru kırılalı ayı geçti. Berber Kâzım hergelesi inat olsun diye Denizli'ye gidip oradan bizzat en acar horozu taransfer edeli Rıfkı'nınkinin pabucu çoktan dama atıldı. Sen ayda mı yaşıyorsun yoksa?"

Refet eksiğini affettirmek için hemen sordu:

"Yeni rekor kaç?"

"İki dakika iki," dedi Terlikçi Memduh, son hecelerde sesi biraz keyifsizleşerek.

"Kolay kırılmaz Memduh amca."

"Orası hiç belli olmaz," dedi Terlikçi Memduh. "Bakarsın benim horoz aşka gelir bir gün kendi kendini aşar."

"Yine de sayılmaz boşa gider, nizami kronometre yalnız Müteahhit Kâşif Beyin damadında var. Minutaj saati, Amerika'dan getirtmiş. O da şimdi Başbakanla Libya'ya gitti. Kronometre dışındaki dereceler sayılmaz."

Hamza Zigana,

"Bu işi puanla yapsanız bence daha doğru olur," dedi bir laf söylemiş olmak için.

"Ne gibi yani?"

"Her horozun en iyi derecesini alıp hafta sonu toplamalı. Sonra yediye bölüp en yüksek puanı kim tutturursa..."

"Bunu teklif ettiler, ama Bakkal Rıza itiraz etti."

"Hakkı da yok değil. Rekor başka şey, puan başka şey. Rekor rekordur."

"Günahı boynuna doping de yapıyormuş hergele."

"Siz de öyle yapın öyleyse," dedi Albay.

"Horoza ne yedirdiğini bir bilsem."

Nizamettin Bolayır gülümsedi. İyi işlettiği kanısında idi.

"Haydi kalın sağlıcakla."

Yine hızlı hızlı adımlarla yola düzüldü. Duraksamasını koşu adımı ile telafi etmek için daha da hızlandı.

Otobüse ikinci duraktan binerdi. İki durak arasındaki üç kilometre yolu koşar adım yürümeyi âdet edinmiş. Yağmur, çamur, fırtına, şaşmaz bundan. Onun koşmasına alışıktı çevre. Daha jogging modası çıkmadan da önce... Otobüs daha ortalarda yoktu. Hem koşuyor, hem düşünüyordu. İnsan boş gezenin boş kalfası olursa gününü böyle abur cuburla doldurup heyecan avına çıkar işte.

Horoz yarışı dolayısıyla bu sabaha ortak çok. Ama durak yine boştu.

Nizamettin Bolayır atladı.

Tam kapı kapanıyordu ki, boynunda antrenman çantası, elinde bir valiz, Cüneyt koştu geldi, yetişti. Otobüs şimdi sahil boyunda altı yolcusuyla pür neşe uçuyordu. Öbür dört yolcu, dördü de birbirine benzeyen zayıf, kanca burunlu çocuklardı. Nizamettin Bolayır'a selam verdiler Nizamettin Bolayır onları bu erken otobüsten tanıyordu. Hep orada indiklerine bakılırsa Merter Sitesinde bir inşaatta çalışıyor olacaklardı. Cüneyt, Albayın yanına ilişmişti. Cüneyt merhabalaştıktan sonra konuşmamıştı –uykusunu alamadığı belli oluyordu–. Albayın içmediğini bildiğinden ona uzatmadı, bir sigara yaktı. Otobüs dört işçiyi Merter'de bı-

raktıktan sonra, oradan bir sıska kadın bir de ihtiyar almıştı. Şimdi, dört yolcusu ve hafiflemiş yükü ile şasilerini keyifli keyifli hoplatıp yaylandırarak, asfaltta kayıyordu. Cüneyt, yaktığı sigarasının dumanını, önemli bir şeyler düşünür gibi, Kumkapı meyhanelerine doğru savuruyordu.

"Antrenmana mı," diye sordu Nizamettin Bolayır.

"Kızılcahamam'a kampa," diye cevap verdi Cüneyt.

Allah'ın günü o diskotek senin, bu diskotek benim, sürt Allah Kerim, gece yarılarına kadar da îşinuş.

Nizamettin Bolayır buraya kadarını içinden düşünmüştü. Gerisini yüksek sesle söyledi:

"Kamp da antrenman da boş, dedi. Size harcanan paraya yazık...

"Ne demek yani," dedi Cüneyt. Burun kanatları açılıp kapandı birden.. Sinirli bir oğlandı. Güler yüzden çatık kaşa, dalgınlıktan tartışmaya geçiverişi bunu gösteriyordu.

"Şu UEFA kupası maçlarından utanın be. Görüyor millet futbol neymiş. Sizinki hâlâ mahalle çiftkalesi.

"Ver bize annadın mı o konforu, tesisi, bakalım aynı randımanı alır mısın, almaz mısın, 'yılların eskitemediği' Albayım, dedi. "Bugünkü futbol sizin Harbiye'de oynadığınız futbol değil, ne haber?"

"Daha iyi ya, dedi Nizamettin Bolayır, "daha iyi söyledin ya!"

Cüneyt, kırkını aşmış herkese, "yılların eskitemediği" diye bir ön sıfat ekler. Naylon dergilerin kartoloz yıldızlara, ak saçlı uzatmalı sevgililere kullanıp yıprattığı bu yavan kalıbı, her sataşacağı yaşlıya kullanırken bir de cabadan espri yaptığını sanır.

"Konfor diyorsun. Biz maaş mı alıyorduk?" dedi, Nizamettin Bolayır. "Askeri okulun sağladığından fazla konforumuz mu vardı yoksa? Ben de, Hakkı da, bu şartlar içinde yetiştik.

Halıcıoğlu'nda Hakkı ile takım arkadaşı oluyordu. Hakkı'dan sonra takımın en acar forveti olarak Nizam'ı bilirlerdi, daha bu yeni milliler analarının karnına bile düşmemişken. Elli yıl önce Nizam bir Bulgaristan maçında yedek olarak milli formayı bile giymişti. Şimdi işin ehli olarak konuşuyordu, öyle ezberden değil.

"Başlama yine yılların eskitemediği Albayım, başlama yine eski hatıralardan.."

Hatırayı a'sını uzatarak hatıraaaa diye telaffuz ediyor. Cüneyt Albayı, yine Hakkı'dan, Hayati'den, Şükrü'den, kendinin tutulmaz penaltılarından, Süleymaniye'ye kornerden attığı golden açacak sandı. Nizamettin Bolayır bunlardan açmadı. Anılardan başka bir sayfa açtı.

"Bak şöyle gelmiş geçmiş bütün futbol-

culara, dedi. "Milli olsun, olmasın, sen tanı ya da tanıma. En iyi, en efendi futbolcuları askeri okullar yetiştirdi. Hakkı Yeten Halıcıoğlu, Solaçık Nusret Havagücü, Sağbek Rıdvan Muhafızgücü, Voleci Sabahattin Harpokulu...

Ben demedi, özellikle. Tevazuundan değil, futbolculuğu kısa sürdüğü için. O zamanki takım arkadaşlarından, yöneticilerden ve seyircilerden başka adını pek duyan olmadığından, duyanların da çoktan unuttuğunu bildiğinden.

"Bu neden böyle? Bir; onlarda disiplin vardı, erken yatar, erken kalkarlardı, kendilerine bakarlardı da ondan. İki; alkışla cıvıtıp şımarmazlardı da ondan."

"İlhami ağabey sizi Silivrispor'un koçu yapmak için az uğraşmadı. Neden kabul etmediniz?"

Fark ettiniz değil mi? Cüneyt sözün gelişine göre karşısındakine bazen sen, bazen de siz der. O kadar tutarlılık aramayın artık. Sizlemesi iyi kötü bir aile terbiyesi gördüğünün kalıntısı, senlemesi ise karşısındakini kendine daha bir akran ve arkadaş görmekten geliyor. Nizamettin Bolayır, eşdeğer bir konuşmayı genç kalmışlığına bir kompliman sayabilse iyi de, askeri hiyerarşiye ve disipline alışmış yanı ağır bastığından, oğlanın laubaliliğine çaktırmadan içerler.

"Benim aylaklarla uğraşacak vaktim de

yok, hevesim de, dedi. "Yapacak çok daha önemli işleri olan bir insanım, diye kesip attı.

Cüneyt, genç takım şampiyon olduğu zaman hediye edilen, rakamlı digital saatine baktı. Kadıköy'e kalkan ilk vapurun kamp otobüsüne yetiştirip yetiştiremeyeceğinden şüpheli idi. Neredeyse saate bile kızacaktı. Bir sigara daha yaktı. Kibritini başparmağı ile işaretparmağının yayıyla dışarı fırlattı. Başını kaldırdı, dumanı otobüsün tavanına üfledi.

Nizamettin Bolayır Sirkeci'de indi.

"Haydi kal sağlıcakla.

"Güle güle," dedi Cüneyt.

Sesi istemeyerek kırgındı. Otobüs uzaklaştı.

Nizamettin Bolayır Üsküdar iskelesine yürüdü. Boğaza ilk vapurun müşterileri az olur. Aslında Yeniköy otobüsü ile gidip karşıya geçmek de var ama, Nizamettin Bolayır daha uzun olmasına karşın vupuru yeğliyor. Sekiz buçukta iş başına yetiştirdikten sonra... Nizamettin Bolayır her zaman olduğu gibi gitti üst güvertenin en önüne oturdu. Burası onun her günkü yeri. Limana baktı. Deniz çalkantılı. Serin bir rüzgâr yüzünü okşuyordu. Nedensiz sevindi. Mutluydu. Yüzünden belli. Mutluluğun neden geldiğini düşünmedi bile.

Nizamettin Bolayır öyle her konuda,

hele hele kendi üzerinde düşünmekten hiç hoşlanmaz. Âdeta ar sayar bunu. Geceleri bile düşsüz, koyu bir uyku çeker.

İlk bakışta kaya gibi, heykel gibi mehabetli duruşu da buradan. Düşünmeyişinden. Çoğu anda başının bomboş, tertemiz oluşundan. Ancak gerektiği anda düşünür. Değecek şeyi düşünür. Düşününce de hep işlevsel düşünür, somuta, pratiğe yönelik bir karar almak için düşünür. Bir durum muhakemesi yapar, kesin teşhis, ani karar ve anında infaz.

Eminsuların* çoğu içlendi, yıprandı, hastalananlar çok oldu. Nizamettin Bolayır da gerçi en verimli çağında Eminsular piyangosunun –o buna öyle diyordu acı bir gülümseme ile– kendine de vurduğunu görünce üzüldü tabii üzülmesine, ama çoğu yazgıdaşları gibi kahretmedi kendini. İçlenmedi uzun boylu. Evet 27 Mayısçılarla en küçük bir anlaşmazlığı olmamıştı. Politika ile zaten bir alışverişi yoktu. Hayatı askeriyesinde hep amirlerinden iyi not almıştı. Milli Birlik Komitesi üyelerinin kızgınlığını çekecek hiçbir hareketi olmamıştı. Hangi iftiranın, neden, hangi saiklerle kurbanı olduğunu o da binlerce Eminsu gibi bilememiş, kavrayamamış ve elli yaşında, en verimli çağında kendini ordunun dışına itilmiş bulmuş-

* 27 Mayısçıların o tarihte ordudan emekli ettiği subayların kurduğu derneğin adı.

tu. Siyasetin, hele askerlerin de işe karıştığı siyasetin, böyle talih oyunları muziplikleri olabileceğini kabul etmekle birlikte yine de öçlenmişti, 27 Mayısçılara. Ama Eminsu Derneğinin toplantılarına iki celse hariç, bir daha uğramamıştı bile. İnsan içinde olumsuz duyguların oluşmasını önlemeli. Bu da en iyi ne ile olur? Derhal icraata geçmekle, kendine yeni bir çalışma alanı yaratmakla... "Dayanışma, evet, ama öçlenmeyi sürdürmek, hayır," demişti içinden.

Emeklilik tazminatı ile Silivri'deki o tek katlı evi almış sonra da tavuk çiftliği kurmayı düşünmüştü. Tam bunun ön hesapları ile uğraşırken, Nuseybinli İskender Bora'nın teklifi ile karşılaşmıştı. Paşabahçe Şişe Cam Fabrikasında sivil savunma amirliği, albayın saygınlığı ile uyuşur mu? Neden uyuşmasın. Albaylığın ve insanlığın saygınlığı ile uyuşmayan tek şey tembelliktir, uyuşukluktur, pasifliktir, yan gelip hazır yiyiciliktir. Her eli ayağı tutan, kıçını devirip yatacağına erken kalksa, bir işin ucundan tutsa bak nasıl düzelir her şey.

"Günaydın Albayım."

"Günaydın Sevim Hanım.

Sevim Hanım Şişe Cam Fabrikasının santral memuresi oluyordu. Derli toplu, temiz yüzlü, biraz kısacana, ama pekâlâ genç bir kadın. Nizamettin Bolayır bu haliyle onun hâlâ kendi küffü bir koca bulama-

mış olmasına hep şaşar. Pürüzsüz, tane tane, şarkı söyler gibi ahenkli bir konuşma tarzı vardı. İnsanı durduğu yerde santral memuresi yapmazlar.

"Rahatsız etmiyorum ya?"

"Estağfurullah.

Bu kız Sultanahmet'te oturur. O da deniz yolunu yeğliyor. Aynı vapurda giderler de sık rastlaşmazlar. Bugün nedense Sevim Hanımın güvertede oturacağı tuttu.

"Yıllara meydan okuyorsunuz, maşallah Albayım," dedi bir şey söylemiş olmak için.

"Sağ ol hanım kızım," dedi Nizamettin Bolayır. Usulca tahtaya vurarak: "Yıllara meydan okunur mu hiç. Olsa olsa yıllar bize meydan okumasın. Onu önler insan biraz."

Nusaybinli İskender Bora'nın teklif ettiği bu işi de ondan kabul etmişti zaten. Alacağı beş bin liradan çok. Kendini emekliliğin rahat yastığına bırakanların hali ortada. Asker emekliler ne eve, ne de kahveye yakışır. Evde boşlanmak, kahvede domino oynamak asker emeklisine yaraşır mı? İskender Bora emekli olduğunun ayında safrakesesi krizleri ile yatağa düştü. Necati Özmeriç Paşa ikinci ayında gut yüzünden yürüyemez oldu. Tevekkeli atalarımız işleyen demir pas tutmaz, aşınmak paslanmaktan yeğdir dememiş.

"Burası fazla rüzgâr alır sen üşümeyesin Sevim Hanım.

Oysa kız onu yalnız bırakmamak için

yanına oturmuştu. Evde kalmış kızlar böyle dik duruşlu, beyaz saçlı, güven verici yaşlı erkeklerin yanında nedense rahat ederler. Bir eski çınarın sağlam gölgesine sığınmış gibi.

Ama rüzgâr gerçekten sert esiyordu. Hele Beylerbeyi'nden sonra.

"Hırkam var" diyecekken, "sahi içeri gireyim, dedi. Fabrikada görüşürüz." Bir eliyle eteklerini, bir eliyle rüzgârdan uçan saçlarını tutarak içeri girdi...

Yalnız kalan insan ne yapar. Düşünür, dalar bir şey okur, hayal kurar. Nizamettin Bolayır'ın kendinin de belki pek farkında olmadığı, belki üzerinde durmadığı meziyetlerinden biri de muhayyilesinin olmayışıdır. Ne rahatlık değil mi? Daha doğrusu muhayyilesi büsbütün yok değildir de öyle herkesinki gibi başı boş işlemez. Muhayyile geçmişte ya da gelecekte yaşamaktır. Varsayımla ya da anılarla yaşamaktır. Nizamettin Bolayır şimdiyi yaşamayı yeğler. Hayali, anıyı değil, elle tutulan gerçeği. Bunu da öyle uzun boylu düşünüp değil, içgüdüsüyle bulmuştur. Aramadan.

"Dede, dede.

Yanına yampiri bacaklı, güler yüzlü bir çocuk yanaştı. Dört yaşında var yoktu. Anası ile babası sol başta oturuyorlardı. Çocuk buraya dek yalnız başına gelmekten ve engellenmemiş olmaktan aşırı memnun-

du. Nizamettin Bolayır'ın elini tuttu sonra başını kaldırıp yüzüne baktı.

Nizamettin Bolayır birden Aydanur'u hatırladı. Aydanur da bu dizinin dibinde pantolonunu çekiştiren sümüklü kızın yaşında. Çocukların yaşı bakışlarından okunur. Bu sümüklü kız belli ki dört yaşına uygun bir dört yaşında. Ama Aydanur bir ibret ki sormayın. Haspanın gülümseyişi bile büyüksü. Kolaysa velfecr okuyan gözlerinden yaşını keşfet. Ne olacak, her gün büyüklerin eteği dibinde. Aynur mektubunda Aydanur'un son marifetlerini yazıyordu. Geçende komşunun çocuğunu yakalamış boynundan, çocuk avaz avaz bağırıyormuş. Koşup kurtarmışlar. Ne yapacaktın demişler. Televizyondaki gibi öpecektim demiş. Piç kurusu bacaksız. Büyümüş de küçülmüş.

Birden kanı torununa kaynadı. Görmeyeli sekiz ay oluyor. Haziran sonu gelirler, deniz mevsimi. On beş gün kalır giderler. Görmeyeli büyümüştür. Çocuk dediğin karpuz gibi kendi kendine büyüyor Hepsi iyi de büyüklerin bacağı arasında gece yarılarına kadar uykusuz kalması doğru mu?

Sabah erkenden okula giden öğrencileri andırır Paşabahçe Fabrikasında çalışanlar. Sabah saatlerinde onlar gibi neşelidirler Gruplar halinde güle söyleşe girerler kapıdan.

Sevim Hanım güvertede üşüyüp içeri

girdiğinde Sekreter Selma'yı, Kantin Şefi Fuat Beyi bulmuş, belki Fuat Beyin vapurda yaptığı bir espriye gülmeyi sürdürüyorlar. O da yüz buldu ya, yeni yeni komiklikler geliştiriyor, bu müsait havadan. İnsanın diyaframı bir hoplamaya görsün. Ondan sonra güldürmek kolaydır. Sekreter Selma hole girince sarı saçlarını bluzunun içinden dışarı çıkarıp, salkım saçak dışarı salıverdi. Ojeli parmakları ile düzeltip, havalandırdı.

Nizamettin Bolayır'ın kapısında Sivil Savunma Amiri yazılı. Ama yaptığı iş sade bu değil fabrikada. Nusaybinli İskender Bora'nın damadı kendini, bu işe atadığı gün işi ciddi ciddi devralmış, üç dört hafta sonra sığınak olarak ayrılmış bodrumda yer bulup bir duvar açtırmış ve mekânı iki misli büyütmüş. Bir hava hücumu vukuunda alınacak önlemleri madde madde ve kuru kuru anlatan posterleri söktürüp, yerine daha vurucu bir metin kaleme almış ve her maddeyi soyut kuruluktan kurtarıp muhasebe servisinde çalışmakta olup da eli resme yatkın Feridun adlı bir gence, resimle de görüntüleyen bir yeni poster yaptırmıştı. Personel iki gün boyu bu yeni posteri konuştu. Galiba ilk defa olarak da bir atom bombası tehlikesini ciddiye aldı. Müdürü ziyarete gelen işadamları ve başka müdürler de posterin önünde durup bir benzerini kendi tesislerinde uygulamayı oradan akıl ettiler.

Nizamettin Bolayır daha sonra haftada

bir gün personele sivil savunma konusunda sorulu cevaplı, dört konuşmalık bir kurs düzenledi. Personelin yeteri kadar aydınlandığına kani olduktan sonra iki ciddi alarm denemesi yaptı. Bunun deneme olduğunu müdürden başka kimseye söylemediği için ilk deneme fabrikayı birbirine kattı. Şaşkınlık, korku ve karışıklığa yol açtı. Personel o telaş içinde dört hafta boyu kursta edindikleri bilgiyi unuttular, iyi uygulayamadılar. Böylesi de iyi oldu. Nizamettin Bolayır onları topladı. Bir brifing yaptı. Karışıklığın nedenleri, sorumlu kısım şeflerinin nerede yanlış yaptığı, personelin nerede fire verdiği bir bir saptandı. İkinci denemeyi herkes kulağı kirişte ve hazırlıkla beklediğinden hiçbir, ya da hemen hemen hiçbir, yanlış yapılmadı. Personel bir hava üssü eratı mükemmeliyeti ve süratı intikali içinde –bu onun deyimiydi– vazifesini yerine getirdi.

Ne var ki, sivil savunma alanında personel muma döndükten sonra Nizamettin Bolayır işsizlikten sıkılır olmuştu. Askerlikten gelen hiyerarşi alışkanlığı ile oğlu yerindeki müdürün karşısında hazır ol vaziyette yer alıp,

"Sivil savunma amirliğinin gereklerini yerine getirdim. Çeşitli fasılalarla alarmlara ve hava hücumunda gaz maskesi ve yangın mümareselerine on beş günde bir devam edeceğim. Ama bunlar bitince ne olacak komut... pardon sayın müdürüm Geri kalan

günler boş oturup ay sonunda paramı almak beni rahatsız eder. Kişiliğim ve mükteseba-tımla mütenasip başkaca munzam işler de yüklenmek istiyorum, demişti. Ve yine topuklarını çarpıp başını eğip çıkmıştı.

O günden sonra da müdür, Nizamettin Bolayır'a munzam iş arayıp durmuştu. Kursları, on beş günde birden haftada bire çıkarsa personelin bezmesi ihtimali büyüktü. Personeli avucunun içi gibi biliyordu. Eski futbolculuğunu göz önüne alarak fabrikanın spor ekipleri için beden eğitimi ya da antrenörlük gibi bir yardım rica edecek oldu. Nizamettin Bolayır'ın bunu kabul edip edemeyeceğini müdür muaviniyle ağız aratıp iskandil etti. Ama müdür muavini, "ünlü bir eski sporcunun aralarında bulunmasından, gençlere ağabeylik edip yol göstermesinden onurlanacakları" filan gibi gönül okşayıcı girizgâhına karşın Nizamettin Bolayır'ın nedense bunu kesin olarak reddettiğini gördü. O cümledeki nedenseyi müdür muavini hesabına yazdık. Yoksa Nizamettin Bolayır'ın gerekçesi makuldü. Bunu açıklamamasına karşın, personelle fazla haşır neşir olmayı kişiliğinin ve işinin ciddiyetiyle uygun bulmamıştı. Hatta öğle tatilinde voleybol ya da çiftkale oynayan gençler topu onun önüne mahsus yuvarlasalar bile, o inadına, usta ayakları ile afili bir vuruş yerine, topu eline alıp geri atmakta ısrar ediyordu. Bir vakitler ki penaltılarının tutulmaz olduğu nasılsa, kim

tarafındansa, buraya kadar gelmişti. Ama işinde, fabrikada, ne sporculuğundan, ne de anılarından bahsetmeyi prensiplerine aykırı bulurdu. Haksız mı? Bu, onun özel hayatının bir yanı idi. İstediğine açar, istemediğine açmaz. Eski ile övünmek hiç hoşuna gitmez. Ama hiç tanımadığı bir semtte sokaktan geçerken önüne bir top yuvarlansın da o topu özenle yerine dikip bir vuruş yapmasın, görülmemiştir. Daha canı çekerse, çocuklarla kaynaşmışsa, alır topu penaltı çizgisinin üstüne kor, ya tahta direklerin ya iki taş kümesinin ya da ceketlerin oluşturduğu kaleye o tutulmaz penaltılarından birini çekerdi. Bunların tutulmazlığının sırrını da vermeden. Mahalle çocuklarının alay etmeye hazır ağız uçları bu usta vuruştan sonra büyük hayranlığa dönüşür, bu ak saçlı amcayı sokmaya hazırlandıkları "moruklar" kategorisinden alıp hemen, "Sende çok iş var amca" mertebesine yükseltirlerdi. Nizamettin Bolayır'ın üç çeşit penaltı tekniği vardı. Bir falsolu vuruş. Ayağının burnunu sol köşeye yöneltip burnun sağ yanı ile sağa doğru falsolu vurmak ki, hiç bilmeyen bu golü muhakkak yerdi. Diyeceksiniz ki, falsolu vuruş kalleşçe bir aldatıştır. Sporcuya yakışsa bile asker adama yakışmaz. Ona da cevabı hazır. Askeri tabiyede düşmanı aldatmak için böyle tuzak kurmak mübah da karşı kaleciyi gafil avlamak neden günah olsun... İkinci penaltı yine ona düşse, kaleci deminki tecrübeden sonra onun ayak

burnu yönünün aksi köşeye sıçramaya hazır bir yaylanmayla bekler. Bu sefer hazret gelir, madem düz şutu erkekçe buluyorlar, erkekçe gösterdiği zaviyeye, tutulmaz bir plase patladır, fileleri yine havalandırırdı.

Evet fabrika dışında arsalardan geçerken pazar ve cumartesileri sakınca görmediği eski sporculuğunu, eski hobbysini iş hayatında unutturmuş göstermesinin de elbette disiplin bakımından bir yararı vardı. İnsan kendi kendini arada şımartmalı, ama iş hayatında değil. Özel yaşamında. O da işte bunu yapıyordu.

Dönelim yine Nizamettin Bolayır'ın munzam işlerine. Hafta sonu bayrak çekme törenini yönetmek. İstiklal Marşını söyletmek. Milli bayramlarda müdürün ısrarı ile, onun kısa hitabesinden sonra günün tarihi önemini belirten açıklayıcı konuşma yapmak. Her 29 Ekimde, 30 Ağustosta, 10 Kasımda Nizamettin Bolayır'a böyle bir vazife düşerdi. Koyu renk tek elbisesini giyer, aslında virgülüne kadar belleğinde ama, yine de ihtiyaten daktilolu metni iç cebinde, ortaya çıkar, topuklarını çarptırır, başını sert ve vakur bir hareketle öne eğer, hazirunu selamlar, at başına benzettiği Anadolu haritası önüne geçer. Sonra ne fazla ne eksik, gerektiği kısalıkta bir konuşma ile o tarihteki manzarayı umumiyi özetler, günün önemini vurgular, tarih içindeki yerine yerleştirir; yine ne fazla ne eksik, tam dozunda hamasi

iki üç cümle ile bitirir, yine öyle topuklarını birleştirip selamlar, yerine çekilip durur.

Bazen komşu toplantılarında da bu çeşit konuşmalar istedikleri olur. Ama o konuşmaz. Tarihi anıları, hamasi konuları ahbap toplantılarının yavan ortamına düşürmemeli. Nizamettin Bolayır oldum olası hoşlanmaz ahbap toplantılarından. Üftade'nin hatırı olmasa hiçbirine gitmeyecek. Boş lafa karnı tok. Her kafadan bir sesin çıktığı, kimsenin dinlemediği o kargaşada serseme döner. Ama Üftade ne yapsın? Bütün gün evde patlayan kadın nerde boşalsın? Tek avunağı komşu ziyaretleri. Bari boşalsa, canı yanmayacak. Zübeyde Hanım diye bir kadın var, kimseye söz bırakmaz. Lafın biri ağzında biri boğazında. Zigana çifti desen, ukalalık şampiyonudurlar. Sık sık iç turizm şirketleri ile Kıbrıs'a, Antalya'ya bazen de Bulgaristan'a, Romanya'ya gider, döndükten sonra gelir, buna bin katar, ballandırarak anlatırlar. Komşular da buna bozulur. "Girne gümrüğüne bir girişimiz var, e katılırsınız görseniz.. Gani Bey, Dr. Aslan'a gitti Bükreş'te... Seni ben de kurtaramam" demiş gibi o geziyi yeni baştan, bir daha baştan bir yıl boyu yaşarlar. Sonraları bir de slide merakına düştüler. Evlerine kim gelirse ille o repertuvar baştan sona görülecek. "İnsan önce kendi yurdunu tanımalı. Bizim de o kadar güzel turistik yerlerimiz var" diye bir kamış kor bu laflara Şevkiye Hanım. Bu

Şevkiye Hanım da, tesadüfe bakın, ilk kocası Şevki Bey diye biri imiş. O merhum olunca, sekiz yıl önce bu kocasına varmış. Onun da adı tesadüfen Şevket. "Üçüncü defa evlensen muhakkak Şakir olur kocanın adı" diye takılır Tapucu Hakkı Bey. Gülüşürler. Komşular da bunlar işte adam yokluğunda...

Koridordan dönüyordu ki, müdürün kapısı açıldı. Müdür zayıf, kısa boylu bir adamı uğurluyordu, saygın biri olmalı. Adam Nizamettin Bolayır'la göz göze geldi. Birden gözleri parladı, temkinli hali uçtu. Nizamettin Bolayır'a koştu.

"Nasılsınız Albayım, dedi. Nizamettin Bolayır adamı gözlerinden tanıdı. Tanıdı da, adını çıkaramadı. Bölüğünde askerlik yapmış işadamı bir Yahudi idi.

"Moiz" dedi adam. "Moiz Eskinazi. Dördüncü alay ikinci bölük." Albay şimdi tanımıştı. Güldü.

"Hani bana, sen hem Yahudi geçiniyorsun, hem de eski bir nazisin diye takılırdı arkadaşlar."

"Bildim bildim, dedi Nizamettin Bolayır. Birden albaylaşmıştı. Moiz işletmeci müdürü kenarda unutmuş olmanın utancını hemen ona doğru gidip koluna girerek telafi etti. Sıkı fıkı oldukları belli oluyordu, belki de aynı mason locasındandılar.

"Nizamettin Albay, albayımdı askerlikte Müdür Bey," dedi Moiz, "ama işte Albay diye ben ona derim...

Sonra Nizamettin Bolayır'a sevgiyle saygıyla baktı.

"Hatırlar mısınız Albayım, Tevfik Yüzbaşı bir gün kendisini selamlamayı unuttum diye, beni divanı harbe verecekti."

Güldü, gençlik günlerinin ta içinde imiş gibi içtenlikle güldü.

"Şamar oğlanına döndürmüşlerdi beni. Yahudiye çıkmış ya adımız, biraz da korkağız ya, bindirdikçe bindirirler. Beylere alay lazım."

İşletmeci müdür de sanki o günleri yaşamış gibi zavallı Moiz'den zenginliğinin öcünü almak isteyen, o alaycı genç subayların şakalarını kafasında keşfetmeye çalışıyordu.

"Dilmi ki bana selam vermeyi unuttun. Şimdi beni yüz kere selamlayacaksın, demişti. Ben de ne yapayım, başladım selamlamaya. Üsteğmen Necati Yüksek sesle sayıyor, bir, iki, üç, dört. Herkes de toplanmış kıs kıs gülüyor."

İşletmeci müdür bu şakayı sevimli bulmuştu. O da oradakilerden biriymiş gibi gülmeye başladı.

"İşte o sırada Albayım oradan geçiyordu. Ne var ne oluyor, diye sordu. Hepsi sustu. Tevfik Yüzbaşı anlattı. Selamı unuttuğumu, bana unutmayacağım bir ders vermek için yüz kere selam verdirdiğini söyledi. O zaman Albayım ne dedi biliyor musunuz Aclan Bey?

'İyi güzel de,' dedi. 'Siz neden onu selamlamıyorsunuz? Bir er bir amirini selamlamak zorundadır, cezanız da yerindedir, ama unutmayın ki yüzbaşım, her subay da erinin her selamına mukabele etmek zorundadır. Sade onu yüze kadar selamlatmak yetmez. Senin de onu yüz defa selamlaman gerek. Mukabelesiz selam askerliğe yaraşmaz'...

Aclan Bey şimdi Albayın da yanıtına gülmeye başlamıştı, neşeli bir gününde olduğu belli oluyordu. Nizamettin Bolayır bu hikâyeyi daha o zaman unutmuştu bile. Şimdi anımsadı, üstelik hiç de şaka olsun diye söylememişti. Bir eksiği tamamlamıştı. Bir disiplin gereksinmesi ile...

"Böyle insan bir albaydı Nizamettin Albayım, dedi Moiz. Utanmasa elini öpecekti.

"Şimdi burada mı çalışıyorsunuz?" diye Moiz Eskinazi sordu. İşte o zaman askerliğinin çocuksu çehresinden çıktı ve bugünkü büyük işadamı havasına giriverdi. İki büyük şef şimdi birden bir küçük memurla, sevecenlikle konuşur olmuşlardı.

"Nizamettin Bolayır sivil koruma şefimiz ve hepimizin çok sevip saydığımız Albayımızdır," dedi Aclan Bey.

Onun iaşe ve nakliyat işlerini de üstlenmiş idare amirliği yanını hiç anmamıştı. Böylece deminki anıların askeri atmosferini bozmamış oluyordu. O kadar takt duygusu vardı.

Öğle yemeği zili çalınca kantine çıktı. O gün bezelyeli et, peynirli börek, hoşaf vardı. Bunları yedi. Aşağı toplantı odasına indi. Sade kahvesini orada içti. Doktor da orada idi.

"Kutlarım Albayım, dedi. "Maşallah damarlarınız yirmi yaşında."

İskender Beyin damadı, işletmeci patron, personele her altı ayda bir check-up yaptırıyordu. Amerika'da öyleymiş.

"Sağ olun," dedi Nizamettin Bolayır.

"Tahlil raporunuzu siz mi aldırırsınız, ben mi yollayayım?"

"Ben alırım doktor."

Kan muayeni raporu çok olumlu idi: Eritrosit 5 milyon; lökosit 5900; hemoglobin yüzde 90; açlık kan şekeri 114 mg; trigliserid 75; sedimantasyon iki, beş, dokuz; kanda üre 28 mg. Karaciğer fonksiyon testi, thymol 3 ünite; çinkosülfat yedi ünite; total kolestrol 270 mig/total lipid 821 mg; kunkel fenol 31 ünite; asitürik 3.

Geçen sefer de aşağı yukarı böyle çıkmıştı. Muhasebeci Nafi Bey,

"Beton gibisin maşallah, dedi. "Astronot olacak adamsın, astronot!"

İşbaşı zili çalmıştı. Merdivenleri sanki daha bir çevik çıktı. Sıhhatli olmak başta Tanrı vergisi bir şey. Yaradılış, soyaçekim. Ondan gerisi insanın kendine bakıp bakmamasına bağlı. Eh biz de Tanrı'nın lütfuna

ihanet etmiyoruz o kadar, diye düşündü. Telefon çaldı. Santral memuresi Sevim Hanım, Karabük arıyor Albayım dedi. İşte buna çok tutuldu. Bu telefonu bir oğlu bilir. Evde telefon yoktu, sıkışınca buraya telefon açmasını hiç sevmiyordu. Yakışık alır mı a canım mesai saatinde servis telefonunu özel sorunlar için işgal etmek. Ama birden yüreği hop etti. Bu kadar zılgıt yediği halde, yoksa yine Aydanur'a mı bir şey oldu?

"Baba sen misin?" diyordu oğlu.

"Evet benim söyle ne var? Nasılsınız, Aydanur nasıl?"

"Hepsi iyiler," dedi oğlu. "Ben başka bir iş için açtım."

Nizamettin Bolayır rahat bir nefes aldı. Telefon konuşması onca burada bitmeli idi, ama oğlunun öyle bir niyeti yoktu. Başka bir derdi olmalı.

"Çabuk söyle servis telefonunu işgal etme," dedi Nizamettin Bolayır.

"Şu bizim Değirmendere'deki eve buradan bir müşteri buldum. Üç yüz elli bin lira veriyor. Şu ara biz de Akçakoca'da bir kooferatife katılmak istiyoruz da.

Değirmendere'deki ev, ölen eski karısından kalma idi. Ayda bin beş yüz lira kira getiriyordu. Nizamettin Bolayır bunun kirasını olduğu gibi oğluna bırakmıştı, Üftade'nin itirazına karşın.

"Satınca ne olacak. Gitti gider. Gayri-

menkul durdukça değerleniyor diyor, bilenler."

Telefonda bir iç konuşma oldu sonra oğlu sufle almış gibi,

"O kadar da vergi veriyorsun yılda yazık değil mi?" dedi. Belli ki bu aklı, yanı başındaki karısından almıştı. O ne çok bilmiş kadındır o.

Nizamettin Bolayır gelinini ilkin sevmişti. Bu kısa boylu, orak bacaklı, kısık sesli kız istediği zaman birdenbire çok sokulgan, çok candan ve kanı sıcak olabiliyordu. Havaya kalkık küçük burnu ve çilleri ile kendine göre bir albenisi bile vardı. Ama görmemişliği, açgözlülüğü sonra sonra ortaya çıktıkça, ondan sıtkı sıyrılmaya başlamıştı. Bir ara Pilavcı Pasajında butik açacağım diye tutturmuştu. Şimdi de kim bilir kafasında hangi tilkiler dolaşmada. Bizim oğlan da aptalın teki, karı delisi. Aynur çok kumar oynuyormuş, diye söylüyorlar. Belki de konkende borçlandı. Ya da takı tutkusu tutmuştur, yine. Zaman zaman tutar takı tutkusu. Komşulardan aşağı kaldı mı, oğlanın başının etini yer.

"Baba, bak Aydanur da konuşacak, dedi oğlu.

Aydanur kısık sesi ile seslendi.

"Dedeciğim sen misin? Çok göreceğim geldi seni, dedi.

Nizamettin Bolayır'ın içinde güneşler açtı.

"Nasılsın dedeciğim. Ben seni çok seviyorum. Sen de beni çok seviyor musun?"

"Sen yemeklerini yiyor musun? Erken yatıyor musun?"

"Her bir şeyi yiyorum dedeciğim, erken de yatıyorum."

Yalan olduğu bir solukta söylenişinden belli oluyordu.

"Öyle yaparsan ben de seni çok severim, cici kızım, dedi Nizamettin Bolayır, sanki çok sevemeyebilecekmiş gibi. Bu maskara bambaşka bir şey.

Demin özel aile sohbetlerinin resmi telefondan yakışık almadığını hatırlatan kendisi değilmiş gibi, şimdi torunu ile şakalaşmaya başlamasına utandı, duyan oldu mu gibi çevresine bakındı, görünürde kimse yoktu.

Telefonu yine oğlu almıştı. Aynur alıp Nizamettin Bolayır'ı ikna etmek isterdi, ama hevesli görünmesinin Nizamettin Bolayır'ı büsbütün kızdıracağını sezmiş olmalı idi.

"Babacığım, ev işi için emrini bekliyorum. İznin olursa bizi çok rahatlatacak" dedi.

"Düşünürüz," dedi Nizamettin Bolayır.

"Durum acele de, hazır müşteri çıkmışken.

"Düşünürüz," dedi yine Nizamettin Bolayır. "Kapatıyorum, mesai saatinde telefonu işgal etmeyelim. Hoşça kalın.

Son olarak yine Aydanur belirdi.

"Güle güle dedeciğim," dedi. "Nanaklarından, gıdığından öperim."

"Ben de seni gıdığından öperim" dedi, Nizamettin Bolayır. "Seni gidi çok dilli seni."

Telefonu kapadı. Orada laklakla yitirdiği zamanı kapatmak için daha bir hızla dosyalarına döndü.

Dört buçuk oldu mu kadın memurlar boyanmak, taranmak için tuvaletin önünde kuyruk olurlar nerdeyse. Erkekler de dosyaları, evrakı çekmelere kor, çayla son sigarayı tüttürürler. Nizamettin Bolayır, beş buçuğa beş kalaya kadar çalışır. Sonra bu iş için hazırladığı küçük kartonlardan birine yarın yapacağı işleri önem sırasına göre madde madde flamasterle yazar, ucu körleşen kurşun kalemlerini kalemtıraşla sipsivri yontar, bir hizaya dizer, yavaşça kalkar, en önde olmamaya özen göstererek aşağı iner, servis minibüsüne biner. Orada herkesin alışılmış bir yeri olduğu için, Nizamettin Bolayır gider, en gerideki sıranın sol başına oturur.

Nizamettin Bolayır'ın Beşiktaş'ta indiğini görenler şaşırınca açıklamak zorunda kaldı:

"Bızim Ilısan Ertekin Paşanın torunu evleniyor da bugün, Beşiktaş nikâh dairesinde."

Üftade'ye davetten haber bile vermemişti. Verse üç gün önceden hazırlığa girişe-

cek, saç yaptıracak, işi önemseyip elbise beğenmeyecek, ele güne küçük düşmemek için kendini zora sokacak. Değer mi üç dakika sürecek ayaküstü bir nikâha bu kadar çaba.

İhsan Paşa beşuştu. Kalın kaşlarının ucunu yukarı burmuş, etrafa espri dağıtıyordu. Nizamettin Bolayır'ı görünce sevindi. İki yanağından öptü. Gelin çıtı pıtı, esmer güzeli, sıpsıcak bir kız... Uzun beyaz eldivenlerinin çıplak bıraktığı yerden yukarı, kolunda küçük küçük siyah ayva tüyleri var. Damat boy bos fukarası ama, Amerika'da elektronik beyin ihtisası yapmış.

Nikâh memurunun malum soruları. Gelinle güveyin akranlarının, "Ayağına bas, ayağına bas" uyarıları.

İki gencin kısa ayak dalaşından kız daha acar çıktı. Şahitlerin imzası. Paşanın hanımı, kızı gözlerini kuruluyorlar. İhsan Paşanın da bakışları mahzunlaştı. Nizamettin Bolayır sıraya girdi. Evlileri kutladı. Şekerlerini aldı. Bir gün o da Aydanur'un mürüvvetini görecek mi?

Sirkeci'ye dolmuşla indi. Ver elini Silivri otobüsü.

Çocuklar alanda çiftkale oynuyorlardı. Top koptu caddeye geldi. Nizamettin Bolayır stop etti, çocuklar alkışladılar. İkisi "Nizam amca penaltı, Nizam amca penaltı" diye makam tutturdular. Nizamettin Bolayır

güldü. Topu aldı, yürüdü. Penaltı yerine koydu. Baktı direklerin arkasında yine file yok. Fileyi havalandırmayınca penaltının keyfi mi olur?

"Gece toplamayınca çalıyorlar," dedi takımın kaptanı.

"Siz de toplayın.

Kalede bugün tanımadığı bir çocuk var. Olsun olsun on üç yaşında cin gibi bir şey.

"Yeni transfer Nizam amca," dedi çocuklardan biri. "Merter'den taşınmışlar, sırtlan gibi kaleci."

Sırtlan olduğu iki diz kapağının da kan içinde oluşundan belli.

Herkes sus pus oldu.

Sırtlan kaleciye de ya önceden, ya da şu ara, penaltıcı Albayın şöhreti fıslanmış olacak ki, yarı bükülü dizleri, cin gibi gözleri ile gerili yay sanki....

Nizamettin Bolayır, az hız alarak yavaş yavaş geldi. Sola atar numarası yapıp çocuğa şaşırtmaca verdi, sonra sağa vurdu. Çocuk sola havalanacakken kedi gibi yön değiştirdi. Sağa uçtu, topu direğin köşesinden kornere çeldi.

Muazzam bir alkış koptu. Bu işe herkes kadar Nizamettin Bolayır da şaşmıştı.

"Aferin, dedi sonra ekledi: "Yeni bir Cihat yetişiyor."

Böyle dedi ama, biraz keyfi kaçmıştı.

Nadir de olsa, penaltı kaçırmak onu hep tedirgin eder. Üftade kızmasın diye, her sefer olduğu gibi, ayakkabılarını paçasında temizledi.

Evin yolunu tuttu. Akşam yavaş yavaş köye iniyordu. Eve yaklaşınca soğanlı, sarmısaklı bir köfte kokusu yüzünü yaladı. Keyfi geldi. "Yaşşa Üftade" diyesi geldi içinden. Doğru mutfağa girdi, karısına arkadan sarılıp ensesinden "ummah" diye öptü. Üftade korktu ve şaşırdı.

"İlahi Nizam," derken sesinde sitemden çok dişi bir at sevinci vardı. Nizamettin Bolayır soyundu. Denize daldı çıktı. Pijamalarını giydi. Sofra denize bakan balkonda kurulmuştu. Nizamettin Bolayır rakıları, mezeleri koydu. Üftade sardunyaları, fesleğenleri yeni sulamış olacak. Biz de varız diye buram buram kokuyorlar.

Nizamettin Bolayır, yemekte ne oğlunun telefonundan, ne de Beşiktaş'taki nikâhtan söz etti. Üftade'nin keyfini kaçırmanın âlemi var mı? Zaten onca, konuşulmayan şey yok demektir.

Rakısını yudumlarken Üftade'yle göz göze geldi. Zaten ensesindeki "ummahtan" huylanan kadın, onun bakışında acayip bir parlaklık sezdi. Bu gece yine gusül aptesti alınacağı anlaşılıyordu. Gülümsedi. Nizamettin Bolayır onun elini tuttu. Çevirdi. Avucunu ağzına götürüp öptü. Bunda sevecenliği-

nin olduğu kadar, oğlunun telefonu ve paşanın nikâhını gizlemenin suç duygusunun payı da olacaktı. İçini bir mutluluk kapladı. Sebepsiz mutluluktur, asıl mutluluk.

Hiç gerekçe aramayacaksın. İçinden gelecek o. Sıcak bir güç olarak. Denizin deniz, fesleğenin fesleğen, sardunyaların sardunya kokması, enginde bir vapur düdüğü, dalgacıkların sahili okşaması, uzakta havlayan kalın sesli bir köpek, hatta sıtma mücadelecilerinin asitfiniği ile karışık hela kokusu, E–5'te moturunu gazlayan bir sürat delisi.

Hayatın nabzı bunlarda.

Bunu duymak. Doğa ile ortak olmak. Öyle ariz amik bilincine vararak değil ha... Farkına bile varmadan.

Günü yaşamak, küçük harfli mutlulukların bir tespihi gibi. Fazlasını aramadan. Günü, düzayak hayatı, küçük harflerle yazılmış küçük küçücük mutlulukları.

Ne güzel şey sağlıklı olmak. Günde iki defa dışarı çıkmak, yaz kış denize girmek, yararlı olmak, sıcak bir evi, Üftade gibi bir karısı olmak. Şu yaşta ayda dört defa gusül aptesti alabilmek. İşinde, çevresinde sevilmek. Albayım diye benimsenmek.

Ama içinde yine de küçük bir üzüntü izi vardı.

O penaltı kaçar mı? Kocuyorsun be teke Nizam. Bir de Aydanur'un telefondaki sesi. Ziyan ediyorlar o çocuğu. Aydanur

erken yatmalı. Sigara dumanları içinde gece yarılarına kadar ayak arasında dolaşmamalı. Hele hele yüze gülücülüğe, yaltaklanmaya alıştırılmamalı.

"Ne o, niye birden daldın Nizam?" dedi Üftade. "Bak pijamana da zeytinyağı damlatmışsın.

"Boş ver hanım," dedi Nizamettin Bolayır. "Bugün dairede Moiz diye eski bir ahbaba rastladım da. Ve selam alma, selam verme hikâyesini anlattı, havayı hafifletmek için.

Üftade hikâyeye güldü. Ama deminki bakışla bunun arasında bir ilişki de bulamadı.

"Adam sen de" diye düşündü. Nizamettin Bolayır'ın göz parıltılı çapkın niyetine halel gelmeyişine de yine sevindi. Aydanur aklına bile gelmemişti. Zaten üvey torunu... Penaltı kaçırmaya gelince, anlatsa bile, her kadın gibi onu da anlamayacaktı.

İnceden bir şarkı mırıldanarak kocasının rakısını tazeledi.

Feneryolu, 1983

KARŞILIKLI

"Yerle gök arasında nice şeyler var ki Horatio
Senin okulda belledıklerinin düşüne bile girmez."

Boşuna söylememiş bunu Shakespeare ustamız. O hiçbir şeyi boşuna söylemez zaten. Söylediğini de herkesten kestirme ve kıvrak söyler. İyi ki de söyler. Daldırın elinizi onun özdeyiş dağarına, her duruma uygun formüller bulabilirsiniz. Yakın bir dostunuzun "benbilirimci" bir ukalalığı ile mi karşılaştınız, onu yaralamadan yola getirmenin yolu, Shakespeare'nin bu sözünü, işe biraz da şaka yumuşaklığı katmak için teatral bir abartı ile okumaktır. Yarım yamalak bilgisinin sırtına binip ve sadece mantığına sığınıp ahkâm kesmeye kalkan dostunuz, Hamlet'ten bu bilgece uyarıyı duyan Horatio misali, kuyruğunu kıstırıp hizaya gelecektir ossaat. Tabii Shakespeare amcadan çekinecek kadar bir kültür kırıntısına sahipse. De-

ğilse o zaman ne Shakespeare kâr eder ona, ne Kant, ne de Sophokles... Onda kapı duvar demektir. Nefes tüketmek abes. Kaldı ki, sizi hışırlardan ahbap edinmeye zorlayan da yok...

Düşün tarihinden soylu tanıklar getirerek şunu ispat etmek istiyorum ki, bilmediklerimizin, mantığımızla açıklayamadıklarımızın yanında bildiklerimiz, daha doğrusu bildiğimizi sandıklarımız oldukça zavallı kalıyor.

Bu girizgâhtan sonra şimdi size bir olay anlatacağım. Bu olay aynen olmuştur. Yıllarca önce bizzat başımdan geçmiştir. Anlatacağım şekilde geçmiştir.

Tiflis'i gördünüz mü bilmem. Kıvrak temiz bir kenttir. Çevresi dağlık, ortası bağlık. İklimi yumuşak. Gürcü erkekleri uçak alanı kadar geniş satıhlı kasketler giyiyorlar, şarabı, eğlenceyi, şakayı, dört sesli koro söylemeyi ve Ruslara bakılırsa, iş kaytarmayı çok seviyorlar. Kadınlarına gelince, duru beyaz ten üzerine simsiyah saçlar, kirpikler ve kaşlar düşünün. O kaşlar çoğu zaman düz burnun üzerinde el ele veriyorlar. Yanaklara tam dozunda hilkatten biraz pembelik ve üstdudak üzerine de belli belirsiz, incecik ayva tüylerini ekleyin, oldu size tipik Gürcü güzeli. Yerel efsanelerini işleyen operalarını seyrettik, dünyanın belki de en çevik figürlerini içe-

ren halk danslarını izledik. O meşhur beyaz şaraplarını tattık. Bu şarabın içimi hafif mi hafif, ama sonra insanı öyle bir vuruş vuruyor ki, şaşmaya vakit kalmıyor. Gürcüler, masa başında "zo vase zdarovie" diye durmadan kadeh tokuşturup yabancı konukları bu şarapla sarhoş etmeye, sonra da karşılarına geçip eğlenmeye bayılıyorlar. Böyle de çocuk kalmış bir yanları var. Romancı dostum Simonof beni önceden uyardığı için hazırlıklı idim, oyunlarına düşmedim. Ama bu tuzaktan habersiz, biri Avustralyalı, öbürü Somalili iki yazarı yemekten sonra pestil gibi serildikleri masanın altından âdeta kazıyarak çıkardılar. Yeni Delhi'deki bir Üçüncü Dünya Yazarları Kongresinden dönüyorduk. Gürcüceye çevrilip Tiflis'te basılan bir kitabım vesilesiyle oradaydım. Yemek sonunda bir zarf içinde telif hakkımı sundular. İnsan yabancı bir diyarda dışarı çıkarması yasak telif hakkı ile ne yapar? Rasgele bir şeyler satın alır. Otelin holünde saatçi dükkânları gözüme ilişmişti. Ruslar, bütün sanayileri ile olduğu gibi saat sanayileri ile de övünürler. Ama sade bugün değil, eskiden beri. Şimendifer saati diye bilinen dakik Sergizof saatleri, büyük babalarımızın yelek cebi böbürüymüşler. Şimdi artık Sergizof yapılmıyormuş.

Gürcü şair Abatza Villi önüme düştü. Saatçi dükkânına yürüdük. Uzun zaman, incelemelerden sonra, bir kol saatini bulup çıkardı.

"Bunu alın, üzerine yoktur," dedi.

Saat gösterişsiz bir saatti.

Meğer ne marifetleri varmış o gösterişsiz saatin. Bir kere otomatikmiş, sonra alarm zili varmış, sonra katiyen su geçirmezmiş. Sibirya'nın –40 derece soğuğunda olduğu gibi, ekvatorun cehennem sıcağında da aynı dakiklikle işlediği sınanmış. Daha ne olsun? Eski saatimi çıkarıp cebime koydum. Yenisini onlar özenle bileğime geçirdiler.

Odama döner dönmez yattım. Sabah erken telefon çaldı. Uyku sersemliği ile "Hey canına kurban olduğum medeniyet, telefonları bile erken saatte surdinli çalıyor" diye ahizeye uzandım. Ahizede ses seda yok. Ancak o zaman hâlâ edepli edepli kolumda çalmakta olan yeni saatimi fark edip gülümsedim. Meğer Gürcü dostlar uçağı kaçırmayayım diye, verirken alarm zilini altı buçuğa ayarlamışlar. Dedim ya, şakacı insanlar. Kalktım, duşun altına geçtim. El alışkanlığı ile saati çıkarıp lavabonun kenarına koyuyordum ki, birden vazgeçtim. Benim yeni saatim su geçirmez arkadaş. Saati bileğime geçirdim. İnadına suyun altına altına tuttum. Aslan, bana mısın demiyor. Otelin hesabını öderken gözü saatime ilişen müdürün bakışları saygılı bir ifade aldı. Anlaşılan bu saat buranın Cartier'si, Roliex'i gibi bir şey. Uzatmayalım, marifetli saatim kolumda, dört şişe Gürcü şarabı filemde uçağa bindim.

Bütün bunları size niye anlatıyorum? Değil mi ki bu bir saatin hikâyesidir, sizlere o saatin özgeçmişi hakkında asgari bilgi vermekle de yükümlüyüm.

Yurda dönünce, dostlar,

"Yediğin içtiğin senin olsun, gördüklerini anlat," diyorlardı.

Anlatıyordum. Ama ne hikmetse asıl merakları, gördüklerimden çok, yiyip içtiklerimde idi.

"Votkaları boğazdan yağ gibi kayıyor değil mi?"

"Havyara orada ibadullah diyorlar, doğru mu? Hazer'de çıkan kırmızı havyardan getirdin mi?"

"Senin yerinde olsam kendime astragan, bir de kalpak alırdım."

Tabii bu arada gözler kolumdaki yeni saate ilişiyordu.

"Saat de oradan galiba?"

Göz kapaklarımı indirip evetliyordum.

"Allah versin, otomatik herhalde?"

Gözlerimi iki kere kırpıp tasdik ediyordum.

"Su da geçirmez tabii...

Ona ne şüphe, der gibi çenemi içeri alıp, kaşlarımı kaldırıyordum.

Bakışlarda haset. Onlara inat, öbür ma-

rifetlerini de sayıyordum. İsteksiz, önemsemesiz, doygun bir tonla... Bazen de bir ziyarete gittiğimde, yarım saat sonraya ayarladığım alarm zili, konuşmanın ortasında çalıveriyordu. Genel şaşkınlık... Lali epkem bana bakanlara, özür dilercesine, önemsemeden verilen izahat. Sanki sittin senedir dakik bir insanmışım gibi,

"Vaktim doldu. Tam altıda başka bir randevum vardı" diye müsaade isteyiş, açık kalan ağızlar... Ve arkamda böyle bir ilgi halesi bırakarak, kararlı ve kesin, odadan çıkış. Daha ne isterim.

Saatimin ünü kısa zamanda yayıldı. Görenler, görmeyenlere anlatıyordu. Bir fabrikatörün Amerika'dan gelirken oğluna getirdiği daha marifetli bir saatle benim saat mukayese ediliyordu. İki saatin tartışması, kızışıp ideolojik tartışmalara kadar varıyordu. Saatin sahibi olarak objektif kalmak kaygısıyla, Amerika'da özellikle İsviçre ve Fransa'da daha şık ve zarif saatler yapılabileceğini kabul etmekle birlikte, Rusların bu işte "designe"den çok, sağlamlığa önem verdiklerini belirtiyordum. Gerçekten de öyle değil mi? Bunun için binalarına, ticaret ve savaş filosu gemilerine, şehircilik planlarına bir bakmak yeter. Daha bir kaba görüntülüdür. Estetiği handiyse züppelik sayar gibidirler. Haydi bu sefer de tekniğin estetiği mi, yoksa estetiğin tekniği mi içerikli, soyut bir üslup tartışması başlıyordu.

Saatimin de öyle küt, ama kunt bir görünümü vardı. Kaç kere düşürdüm, durmadı. Bu durumda çıtkırıldım bir Paris saati kim bilir kaç kere tamirciye giderdi. Saatim referansını mahcup çıkarmıyordu. Seksen derece sıcak saunadan, sıfır derece suya atlıyordum tınmıyordu. Kaynar sudan çıkarıp, karlar içinde yuvarlıyordum, nezle bile olmuyordu. Bir keresinde Kemer Tatil Köyünün iskelesinde, saat meraklısı bir hanım, onu eline alıp muayene ederken, denize düşürdü. Su derindi. Daldım çıkaramadım. İki gün orada su altında kaldı. Üçüncü gün balık adamlıktan idmanlı bir genç çıkardı. Tıkır tıkır işliyordu. Övüneceği çok şey olmayan insanlar ille övünülecek bir şey bulurlar. Ben de saatimle övünüyordum. Haydan gelen parayla değil, yaban elinde kafa emeğimle kazanılmış bir armağan olduğu için, ayrıca övünüyordum.

Gün geçtikçe birbirimize daha alıştık. Saat benim bir parçam olmuştu. Onu koluma taktığımdan beri kişiliğim değişmişti. Zili beni dakik, muntazam, kararlı ve prensiplerine bağlı bir insan yapmıştı. Zaman savurganlığımdan da bu sayede uzaklaşıyordum. Hatta inanır mısınız, damdan düşer gibi hesaplamasız eski davranışlarım yavaş yavaş kaybolmuş, yerini her hareketime sinen bir zamanlama kaygısı almıştı. Dahası var. Onun sağlamlığı ve su geçirmezliği yaradılıştan ürkekliğime âdeta doping yapmıştı.

Artık daha bir kendinden emin ve gözü pek insan kesilmiştim... Hasılı iyice benzeşmiştik, övür olmuştuk. Dehşetli bir uyum sağlamıştık. Ben ondan memnundum, o da sanırım benden şikâyetçi değildi.

Bu böyle sanırım bir buçuk, iki yıl sürdü. Günlerden bir gün saatim... hayır durmadı. Ama, buğulanmaya başladı. Ona sarsılmaz güvenim o kadar kuvvetli idi ki, gözlerime inanamadım. Gözlüğüm buğulandı sandım ilkin. Kolumun yeni ile saatin camını sildim. Buğu gitmedi. Demek içinden.

"Olacak iş değil," diye mırıldanmışım.

Eşim,

"Ne oldu," diye sordu.

"Saatim," dedim. "Buğulanmış da...

"Ne var bunda şaşacak. Hoyrat kullanıyordun, su kaçmıştır."

"İmkânsız," dedim. "Sen de biliyorsun ki su geçirmez bu saat."

"Göster bakayım, dedi.

Bileğimi onun göz hizasına kaldırdım.

"Bunun neresi buğulu?" dedi.

Saat, konuşmalarımızdan alınmış da onu haksız çıkarmak istermiş gibi, birden buğusuzlaşmıştı.

"Herhalde geçici bir arıza," dedim. "Biraz önce buğulu gibiydi de...

"Son günlerde kendini yine fena çalışmaya kaptırdın. Göz doktoruna bir görünsen iyi edersin.

"Olur," dedim.

Saatimin adı hastalıklıya çıkacağına, hastalığı ben kabullenir göründüm.

Ertesi sabah ilk işim, uyanır uyanmaz saate bakmak oldu. Yine buğulanmıştı. Öğleyin azaldı, gece hiç kalmadı. Benim elektriğimden, huzursuzluğumu şıp diye sezen hanım,

"Yine buğulanıyor mu?" diye sordu.

"Saat mi?" dedim.

"Hayır gözlerin, dedi. "Bak kanlanmış da..."

Visine verdi, damlattım. Hatırı olsun diye.

Ertesi sabah yine buğulu, hem de adamakıllı buğulu. Öğle oldu azalmadı. Umudum akşamda. Akşam oldu azalmadı. Benim Beyoğlu'nda emektar bir Rum saatçim vardır. Bir apartmanın girişindeki dar avlunun yarısını işgal eder. Camekânlı tezgâhı o kadar dardır ki, içine ancak kendi sığar, müşteri dışarda durur, konuşur.

"Çoktandır görünmüyordun, dedi.

Üstdudağını gür pos bıyıkları örter ustanın. Öyleki ağzından çıkan kelimeler, bu kıl kalabalığının süzgecinden geçerken fısfıslaşır.

"İhtiyacım olmadı," dedim övünerek. Ama hemen sonra da utanarak, buraya o övündüğüm saat yüzünden geldiğimi unutarak... Sonra saati kolumdan çıkarıp uzattım.

"Biraz buğulanıyor da," dedim.

"Rus saati bu," dedi.

"Ta kendisi," dedim. "Nasıl da bildin, hayret!"

Şakayı cevapsız bıraktı. Merceğini aldı, sol gözüne yerleştirdi. Evirip çevirip incelemeye başladı. Doktorun ciddi bakışlarından işkillenen hastayı biraz rahatlatmak ihtiyacı duyan bir yakını gibi,

"Saatte, zemberekte, zilde bozukluk yok," diye atıldım. "Sadece biraz buğulanıyor, o kadar."

Bunları kös dinledi. Çekmeden küçük bir pens çıkardı, dış kapağı açtı, birtakım minik vidaları küçük tornavidası ile söktü. Vidaları özenle yan yana dizdi. İç kapağı açtı, zembereği çıkardı. Çok konsantre olduğu zaman yaptığı gibi durmadan burnunu çekiyordu. Neden sonra teşhisi koydu:

"Bu saat su almış," dedi.

Tam bu sırada saatin zili çalmaz mı? Ustanın teşhisiyle alay eder gibi.

"Ne de cırtlak zili varmış, dedi, biraz öfkeli.

"Yapma usta, dedim. "Su geçirmez bu saat."

"Su geçirmez de nerede Water Proof yazısı?"

İki yıl boyu bu soruyu hep aynı cevapla çürüttüğüm için gülümsedim.

"Rus saati Water Proof yazar mı?" dedim. "Yazsa yazsa Rusçası yazar."

Dış kapakların yanına ince bir yaprak gibi tersine çevirip koyduğu camın içindeki buğu, şimdi hava ile temas edince iki su damlacığı oluvermişti.

"Su geçirmiyor da şu gördüğün su oraya nasıl girdi? Şeytan getirdi koydu? Yoksa motorunun buharıdır?"

"Önyargı ile bir yere varılamaz. Ustacığım bu saat su geçirmez. Sınanmış her iklimde. Geçirmediği de şuradan sabit ki iki yıldır suydu, yağmurdu, denizdi, ılıcaydı tınmadı. Kemer Tatil Köyünde denize düştü, iki gün dipte kaldı, bir şey olmadı. Bunu nasıl izah edeceksin?"

Bir şey izah etmeye niyetli görünmüyordu. Kapıcının oğluna seslendi:

"Sakıp evladım, karşıda Anadolu Pasajında terzi Vortik Efendiyi çağırır mısın? Usta istiyor de gelir."

Vortik Efendi, bir yıl önce Erivan'daki akrabalarını görmeye gidip geleli Rusya uzmanı sayılıyormuş. Galiba Rusça bildiği de kendinden menkul. Vortik Efendi yakasında iğne yastığı, kolunda kolluları ile geldi. Gözlüğünün üzerinden bir ustaya, bir bana baktı. Usta dış kapağı iç kapağı düz çevirip sordu:

"Bak bakalım, şunların üzerinde su geçirmezlik üzerine bir zımbırtı vardır?"

Terzi Vortik, kapağın önce birini, sonra öbürünü inceledi. Sanırım sadre şifa verecek bir şeyler sökemedi. Ama yine de konsültasyona çağrılmış bir profesör edasıyla iç kapağın altında bir yeri gösteriyordu:

"Okumak istemez," dedi. "Şu balık gibi işmarı göroorsun, o su geçirmez demeye gelir."

Gösterdiği işaret balıktan çok, ters yatırılmış bir yayı andırıyordu. Yaydır, balıktır diye burç tartışmasına girmenin âlemi yoktu... Usta ona teşekkür edip geri yolladı. Alçak sesle bana dönüp yine pos bıyıkları arasından,

"Sen de anladın ya. Okuyamadı, uydurdu, dedi.

Konuşma boyu ilk defa ona hak verir oldum.

"Sen bu saati birkaç gün bende bırak, dedi.

İki gün sonra dükkâna gittiğimde, jetonun geç de olsa düşebileceğini, ustanın sonunda inadı bırakıp, daha bir anlayana gösterip saatin su geçirmezliğini kabul etmiş olabileceğini umuyordum. Yanılmışım.

"Zemberek adamakıllı paslanmıştı, suyunu pasını temizledim. Al, güle güle kullan. Bir daha da suya sokma, dedi.

Sonra inadına imiş gibi, vurguladı:

"Bu saat 'su geçirir' dostum.

Saati aldım bileğime taktım.

Ertesi sabahtan duşa giriyorum, ustanın uyarısı geldi aklıma. Bende bir ürküntü. Neme lazım çıkarayım şunu dedim. Sonra kendimden, galiba biraz da saatten utandım, saati çıkarmadım. Saatli kolumu duşun altına, ama Hitler selamı verir gibi suyun altından daha ileri uzattım. Aklımca, çaktırmadan onurunu korumuş oluyordum. Ertesi akşam iş dönüşü, denize girerken, birden bir ürküntü geldi içime. Biliyorum yersiz, ama ne olur, ne olmaz, çıkarayım şunu, dedim. İşin tuhafı, dalgınlıkla, biraz önce gayri ihtiyarı çıkarıp cebime koyduğumu fark ettim.. Bir sonraki gün sabah duşta, ne olur ne olmaz, yine çıkardım.. O günden sonra saati sudan korumak alışkanlığa dönüştü yavaş yavaş...

Meteorolojinin günlük güneşlik bir hava vaat ettiği, resmen sağnak yağışlı bir sabahtı. O yağmurda otobüs kuyruğunda hayli bekledim. Fakülteye gittim. Dersimi verdim, çıkınca saate baktım: Durmuştu. Sabahtan beri içimdeki sinsi sıkıntının sebebi bu olmasın? Saati çıkardım. Kuruladım, hohladım. Hareket yok. Bak sen şu feleğin işine. Yıllar yılı nice yağmurlar fırtınalar yemiş, nice sıcak soğuk sulara dalıp çıkmış, iki gün iki gece deniz dibinde kalmış aslan saatim şimdi iki kıytırık yağmur damlasının önünde pes etsin, olacak iş mi bu? Bir içime çöksün acısı...

Usta beni karşısında görür görmez anladı:

"Durdu?" dedi.

Ben zaten umudu kesmiştim, dediği hastasının ölümünden gizli bir övünç duyan doktorlara benziyordu. İyi ki gülümsemesini gizledi. Yoksa otuz yıllık dostluk orada tuzla buz olabilirdi.

"Durdu," dedim, "durdu ama... buğulanmadı...

Laf olsun diye yine merceğini sol gözüne taktı, yine kapakları ve camı çıkardı.. Büyük bir sessizlik oldu. Dükkânda, sıhhatine kavuşmuş irili ufaklı tüm saatlerin işgüzar işleyişinden başka bir ses duyulmuyordu.

"Çok nazik olur bu 'su geçiren' saatler," dedi.

Bak bak bak, lafa bak, bu adam beni deli etmek istiyor.

"Kısa kes de nesi var, onu söyle...

Rahmetli Paşa nereden de o lafı söylemiş. Bir özdeyiş paralar böbürüne bürünüp,

"Bunu artık ben de kurtaramam, demez mi...

"İnan olsun o günden beri suya sokmadım, dedim. Duymazdan geldi.

"Belli idi çok dayanamayacağı. Sen iyisi, bunu at da bir yenisini al" dedi. "Su geçirmeze de özenme... Dalgıç değilsin, balıkadam hiç değilsin. Kronometreye de

heves etme. Yarış hakemi misin? Efendice bir saat al, tak koluna."

Saati aldım, bileğime geçirdim. İşte o anda bir mucize oldu. İşlemeye başlamaz mı? Sevinçle gözüne soktum:

"Senin ustalığına turp sıkayım," dedim. "Buna ne buyrulur?"

Onuruna yedirememesine, gözlerine inanamamasına karşın, şaşkınlığını önleyemedi.

"Hayret," dedi. "Ver şunu bana..."

Saati kolumdan aldı. Merceğini taktı. Ustalar bir, bilgeler iki; şaşmazlar hiç. Şaşmamak onların şanındandır. Demek ki ustadan geçinen bizim usta, usta filan değil.

"Nah işte gene durdu," dedi.

Demin şaştığında zavallılaşan bakışı birden yine "benbilirimci" kesilmişti.

"Bazen olur böyle. Bir iki dakika işler, durur," diye de işi kuramsallaştırıverdi.

"Versene şu saati bana," dedim. "Haydi kal sağlıcakla."

Kapı açık durmasa tam vurmanın zamanı idi. Eve geldim, baktım ki işliyor. Anlaşıldı, dedim. Çıkarmaya gelmiyor. kolumda olunca pekâlâ işliyor. Ama kuruntum uzun sürmedi. İşleye dura beni biraz umutlandırdıktan sonra büsbütün durdu, işlememecesine.. Ne kola takış çıkarış, ne ısıtıp hohlayış, ne sağa sola sallayış...

Bu yazgıyı bir türlü kendime, daha doğrusu saatime, yediremiyordum.

Profesyonellerden umudu kesince bizim Raşit Babaya götürdüm. İlle biri ustayı yalancı çıkarsın istiyordum. Raşit Baba Belediye Parklar Müdürlüğünden emekli, amatör bir saat meraklısıdır. Herkese olduğu gibi saatlere de daha sevecen davranır. Her seferinde evdeki duvar saatimin hatırını sormayı unutmaz. Bir psikiyatra günah çıkartır gibi olanı biteni, başından sonuna bir bir anlattım. Niko Usta gibi kös değil, dikkatle dinledi... Bir kurutma kâğıdı mürekkebi nasıl çeker, öyle dinledi. Sonra saati aldı, içini açtı. Evirdi, çevirdi yumuşacık bir sesle,

"Su geçirmez diye kim demişse 'yalan' demiş," dedi, özür diler gibi. "Su geçirmez saat contasından belli olur. Kilitlenir çünkü. Sonra su altında kaç metreye kadar tazyike dayanır, yazılı olur."

İster misin Gürcüler beni işletmiş olsun. Olur, olur. Öyleyse o yatırılmış yay neyin nesi?

"Peki ama," dedim. "Su geçirir de nasıl oluyor da kaç yıldır...

Sonra vazgeçtim. Birden bir bezginlik çöktü içime. Tüm laflar gereksizleşivermişti.

Başım önde, Raşit Babanın evinden çıktım.

Yağmur dinmişti. Sert bir rüzgâr yerdeki su birikintilerini ürpertiyordu. Ağır ağır Mühürdar'a yürüdüm. Güneş esmer bulutla-

rın ardından çıkar gibi oluyor, sonra vazgeçiyordu. Çıksa saat işleyecekmiş gibi budalaca bir hüsnükuruntu vardı içimde.

Hafızam yine geriye doğru işliyordu. Bana gerçekten su geçirmez demişler miydi?.. Durduğum yerde ben yaratmış olamazdım ya, bu övüntüyü. Kafaların iyice buğulandığı o ziyafet dağılırken, oteldeki holün o yol ağzı kalabalığı arasında, saatin niteliklerinin sayıldığı sırada "su geçirmez" lafı geçmiş miydi, geçmemiş miydi?.. Geçmemiş olamazdı, şundan olamazdı, çünkü –bakın şimdi hatırladım– Türkçesi bozuk mihmandarım "su geçirmez" deyimini beceremeyip "su yutmaz" demişti de, gülmüş doğrultmuştum. O da kızarıp özür dilemişti. Mihmandar emir kulu. Ne söylenirse onu çevirir. Ama saatin methiyesini yapan Gürcü şair, bu su geçirmezliği kendi işkembesinden savurmuş olamaz mıydı? Olabilirdi de, olamazdı da... Oldu diyelim, o zaman saatin "su yuttuğu" gibi, mihmandarım ve ben de bu şakayı "yutmuş" olabilirdik. Haydi şaka diyelim, peki ya sonra saatimin şakadan da olsa kendisine kondurulan bu su geçirmezlik vasfını ciddiye alıp yıllarca doğrulayışına ne demeli? Yoksa o da mı onlarla birlik olup bu "su geçirmez" rolü ile beni kandırmıştı? Olacak iş değil!

Beni üzgün ve dalgın gören eşim, saatle bozmak üzere olacağını önsezisi ile anlamıştı:

"Canın sağ olsun," dedi. "Eline toplu para geçince yenisini alırsın buradan. Antikacı Cahit'in karşısındaki saatçide gördüm. İşçiler de elden getiriyorlarmış. Hem zillisi, hem hakiki su geçirmezleri..."

Bir de "hakiki su geçirmezleri" demez mi, alay eder gibi.

"Üstelik söz de oluyordu biraz," diye ekledi. "Rus saati diye... Bir bakıma isabet oldu hani."

Hoppala...

İşte anlatacağım hikâye bundan ibaret. Olay on beş yıl önce geçti. Ama hâlâ kafamı kurcalar durur. Hayatta mantıkla, sağduyu ile, bilimsel tahlille çözülemeyen şeyler olduğunu duyardım, ama bunlar hep başkalarının başına gelir sanırdım. Benim başıma gelince şaşırakaldım. İnsanın günü gününe uymaz. Bazen bir matematikçi kesinliği ile uyanırsınız yatağınızda. Düş gibi, hayal gibi, fantazi gibi, yargı gücünüzü saptıran tüm asalak öğeleri elemişsinizdir kafanızdan. Bazen de tam tersi, bir medyum gibi, uykuda gezer gibi kalkarsınız yatağınızdan. Hayallerin, sezilerin, kökü belirsiz bilinçaltı itilerinin akışına bırakırsınız kendinizi. Dümeni bozuk bir gemi gbi çalkanır durursunuz onların dalgasında. Hiçbir şeyi mantığa vurmadan, sebep sonuç zincirini takmadan.

Bu olaya her iki gözlükle de baktım, yahut baktığımı sandım. Çünkü akılcı yaklaşıma duygular, sezgiler, duygusal yaklaşıma da akılcı bir izah tarzı ister istemez yine de bir yerinden sızıyor her zaman.

Tüm seçenekleri gözden geçirdim. Kendimce bir ipucu yakalamadım diyemem. Yakalar gibi oldum. Yazsam mı, yazmasım mı diye hâlâ kararsızım. Yazsam aklımdan şüphe eden çıkabilir, yazmasam yazarlık vicdanıma yediremiyorum. Korkunun kalemine yapışması ölüm demektir yazar takımına. Yazar dediğin yazacak. Açıksözlü ve yürekli olacak. Yazar olmak inandırıcı olmak mıdır, yoksa samimi olmak mı diye sorsalar, samimi olmayı seçerdim ben. Hatta gülünç olma pahasına.

Bunu baştan göze alıyorum. Bilirkişilerin sözlerinden sonra, saatimin daha başından beri "su geçirir" olduğunu kabullenmemek artık imkânsız. Böyle olduğu halde, bunca yıldır sular, soğuklar içinde bozulmayışını nasıl izah edeceksin derseniz, ben bunu onun su geçirmezliğine toz kondurmadığım zamanki yüksek moralime veriyorum.

Ne vakit ki moralim bozuldu, saatimin de morali bozuldu.

Saatimin su geçirmezliğine yüzde yüz inanırken benden ona böyle sarsılmaz bir güven ve moral geçiyordu. Saatçiler o güvenimi sarsınca işin tılsımı o gün çözüldü, olan saatime oldu.

"Peki ama, senin moralinle saatinin zembereği arasında ne ilişki var?" sorunuzun yeri işte burası.

Ben, insandan insana, insandan bitkilere ve objelere geçen elektromanyetik bir akışımın varlığına inananlardanım. Okşanan bitkiler neden daha çabuk gelişiyor? Abrahams adında bir atletizm antrenörümüz vardı, "Gece yatarken iç çamaşırlarınızı çıkarın" derdi. "Gün boyu sizden onlara yorgun ışınımlar sinmiştir, gece boyu bunları geri verirler; iyi dinlenemezsiniz."

Kaldı ki, saatler çamaşırlara da benzemez. Saatlerce büsbütün cansız denebilir mi? Onların esoterik bir varlıkları vardır neredeyse... Ondan size, hele daha çok, sizden ona, al takke ver külah karşılıklı bir elektromanyetik akışım geçer.

Ustanın dükkânında bir durup bir işlediği gün çaktı bu fikir kafamda. Onun elini beğenmiyor, benim bileğime geçince işliyordu. Sonra büyük dayımın öldüğü dakikada duran kol saati geldi aklıma. Ne bir dakika önce, ne bir dakika sonra. Tarayın lütfen belleğinizi. Buna benzer vakalar duymamış olamazsınız. Binde bir de olsa, herkesin binde birini toplasanız, ortaya küçümsenmeyecek bir sayı çıkar ki, bunları pek rastlantıya bağlayamazsınız. Sahibi ile bunca özdeşleşen, bütünleşen, yazgı birliği yapan saatler henüz kuramsallaşmamış bir bilimsel gerçeğin ilk ve küçük öncüleri sayılamazlar mı?

Saatle insan arasındaki bu ilişki de zamanla anlaşılır belki diyorum. Saatlerin de insan ışınımından aldıkları bir moralleri olduğu su geçirmez –pardon– su götürmez bir kesinlikle saptanabilir belki diyorum.

Bilmem anlatabildim mi? Anlatamadımsa da boş verin. İster ışınımla geçsin, ister geçmesin, insanların ve saatlerin moralini korumak gerek. Her şey karşılıklı. Neye, ya da kime ne verirseniz onu alıyorsunuz.

Hatta pergeli biraz daha açarsak, şöyle düşünmek bile mümkün

Başkalarından bize gelen sevgiyi çoğu zaman bizden onlara akan sevginin geri yansıması oluşturmuyor mu dersiniz?

Feneryolu, 1983

ŞEYTAN TÜYÜ

"İşgücü istendi, insanlar geldi."
Max Frisch

Sevgili biraderim Hidayet Aga.

Evvela selam edip hatırı şerifini istifsar ederim. Ve de iki gözlerinden öperim. Emcemgillere mektup yazarsan onların da mübarek ellerinden öper hayır dualarını beklerim. Beni sual edecek olursan lehülhamd sıhhat ve afiyet üzre olup sıladan gari gederim yoktur. Yedi aydır Berlin şehrinin Kreuzberg nahiyesinin, neyse ne mahallasında, kaçsa kaç nolu hanesinde ikamet etmekteyim. Sen yine mektuplarını Bakkal Irızanın edresesine gönder. Gendi edresimi vermeyişimin sebebi Avsland polizayın* eline geçmemesi içindir. Şıvarz** çalıştığımdan gelli son bir derece tedabirli olmak gerek. Buranın ahvalından soracak olursan üstümüz yağmur emme altımız şükür çamur deeldir. Garnımız tok sayılmasa da aç da denemez.

---

* Ausland–polizei: yabancılar polisi.
Schwarz : kaçak, ruhsatsız.

Midemiz gusgus, garalahana ve makarna ile doyma taklidi yapmaktadır. Et Berlin'de de pahalı. Ve de domuz işgili yüzünden başka etleri de yiyemeyoz. Zira onları da domuz etini gestikleri bıçakla gesmekteler. Gönlün fazla et çekince Duizburg'da yaptığımız gibi yine sahanda yumurtaya guvvet. Bu yüzden Berlin işçi gesiminde de ülser oradaki gader mebzuldür.

Halı hatırdan lafügüzaftan sonra imdi gelelim mektubunda beyan ettiğin hususata. Evvel emirde şunu dimek isterim ki, bögüne dek seni heç bu gader yılgın görmedim. Hepimiz nevi beşeriz. Arada bir yıkılmak her bir faniye mugadder. Emme bundan tez silkinip gurtulmak da bir o gader iktizadır. Güccükler tökezleyince onlara yardım da biz böyüklerin borcu. Eyi ettin de içini bana döktün. Bilirsin seni öz gardaşım hayırsız İrecepten farksız severim. Galdı ki şunun şurasında felegin çemberinden geçmiş, İstanbul'da avukat odacılığı yapmış, adam sarrafı olmuşum. Ayrıca Alamanın içine hepinizden önce girmişim. Gapıdan govmuşlar bacadan gelmişim. Bundan gelli de onların her bir türlü huyunu, ciğerini okumuşum. Mektubunun bir yerinde (Gurbet ilde başım yerde gezerim) şarkısı dilimden düşmüyor yazmışsın ki senin gibi bir adama yakışmaz. Bırak o şarkıyı kazet şarkıcıları okusun. Kazet bezirganları gurbetçinin sıla acısını debreştirecekler ki, geseleri dolsun. Ama bize bu ökselere

düşmek heç bi gerekmez. Topalmusagiller sulbünün bir ferdi müteferriki olman hasebiyle bunu senin şanına ve sıfatına heç bi yakıştıramadım. Neden başın yerde gezecekmişsin gafil? Köy okulunda öğrettikleri şarkıyı neden söylemeyon.

Türk çocukları Türk çocukları
Gözler ileri başlar yukarı

Öyleyse neymiş? Başın hep yukarda gezecekmişsin. Emme arada bir önünü gollayacaksın. Kuyu çukur felan varsa düşmemek için. "Bu Alaman gâvurunun bizi heçlemesinden, Allah'ın günü bet görmesinden, bizi görünce cin güfür olmasından bezdim usandım gari" deyon. Boş vir onların sevgisine. Köydeki Esma bacı ne derdi?

Sev seni seveni hak ile yeksan ise
Sevme seni sevmeyeni Mısır'a sultan [ise

Biz buraya onların gök gözlerine âşık olmaya, karşılıklı muhabbete mi geldik yoksa? Yap işini al paranı. Fazlasını üsteleme taydaşım. "Ben bunların dilini neden öğreneyim" deyon. "Onlar benim dilimi öğrensin" deyon. Laf gıtlığında asmalar budayım. Alamanın ne zoru ki senin dilini öğrenecek. Al kafanı iki avucunun ortasına da düşün bi galem. Yaprah gurdu neden yeşildir? Yaprahın rengini alıp göze batmamak için, aykırı düşüp yakalanmamak için. Madem buraya

geldin, hırlaşmaya deel, uyuşmaya bakacaksın. Alaman seni buraya balmumulu davetiye ilen mi çağırdı? Yoo... Onu bunu ite gaka Tophane işçi gurulunda memurlara hademelere para yidirip sen gendin gönüllü gelmedin mi? Sen bunların dilini de, dinini de, âdetini, adabını da az buçuk ögren ki bak bakalım Alman didikleri ne mene bir gâvurmuş. Neyi sever neyi sevmez. Velhasilim gumaşı neden dokulu imiş, bilesin. Bilesin ki gafanı ona göre işletesin. Söz misali, bunlar durduğu yerde mi böyle gaba ve hoyrat olmuşlar? İş yerinde ossun, Ubanda* ossun, sokakta ossun neden hep yabancının gusurunu hoş görmez çemkirir dururlar. Bir insan ki hırçındır, bil ki bir guyruk acısı vardır. Gendinle barışık insan gayriye çatsın vaki mi? Şaşmaz bu söylediklerim. Sen Ökkeş abinin sözüne gulak ver. Bu böyle de bunlar entipüften bir millet mi? Haşa. Bunlar tarihte zorlu devletler gurmuşlar, zorlu ordular gurmuşlar, zorlu sanayi gurmuşlar. Hele esgerlik ve dispilin gonusunda üstlerine yokmuş. Dünyayı tir tir titretmişler bir zaman. Silah gonusunda ne ki icad edilmişse, bunlar icad etmişler. Cet uçağını, füzeyi, atomu her bi şeyi bunlar bulmuşlar. Hitler az erken davransaydı ilk o patlatacaktı atom bombasını diyenler çok. Herifler çalışkan, vuruşkan, dispilin sahabısı, nime lazım. Demek ki senin yakındığın böbürleri bundan

* U-bahn : metro.

geliyor. Milli marşları bile nasıl başlar: "Doçlan doçlan über alles." Yani bizim millet en üstündür dimeye getiriyor. Bir de bizi al. En döğüşken, en yürekli, en daşaklı millet olduğumuz halde bizim milli marşımız "gorhma" deyi başlar. Neden? Tevazuumuzdan. En yeğit biz olduğumuz halde böbürlenmeyi ayıp saydığımızdan. Bak ne deyoken nerelere geldik. Sözün gısası, bu Alamanlar oldum bittim gendilerini üstün ırktan sanmışlar. Böbürlenip durmuşlar. Sonra ne oldu? Yedi düvel bir oldu, bunların burunlarını bir eyice yere sürttüler. Daş daş üstünde bırakmadılar şeherlerinde, köylerinde. Dört yıl ışgal altında galdı ülkeleri. Şimdi bile tam galkmış deel. Günahı boynuna, ışgal guvvetleri bunların garıları gızanlarıyla halvet olmuşlar o zaman. Gidergene de arkalarında bir sürü piç bırakmışlar. Şindi Alamanlar bunların öcünü gimden alacak? Gendinden biç. Favrikada patron mayıstere* çıkışır. Mayıster hıncını formenden** alır. Formen ona gızar gelir seni haşlar. Sen ona gızarsan gidip evde garıya çemkirirsin. O da öfkesini oğlandan alır. Oğlan da gider güccük gızı pataklar. Demek ki neymiş? Gücü yeten yetene. Şimdi Alamanlar da bir şamar oğlanı arıyorlar senin annayacan. Eskiden Yahudilere çullanırlarmış. Şimdi sıkıysa dokansınlar. Onlara verdikleri tazminattan anaları ağ-

* Meister ustabaşı.
Verman : vardiyabaşı.

ladı. Gim galıyor geriye? Biz fakirler, biz gurbetçiler, biz sahapsız garibanlar. Deel mi ki yoksuluz, namerdin ekmeğine mecburuz, nerelerden goşup gelmiş gapısına gonmuşuz. Vuruyor şimdi o da abalıya. İşte mesele böyle gardaşım, aslanım benim. Sen imdi diyeceksin ki madem harpte burunları sürtüldü neden hâlâ bu hörtzörtleri, tafraları? Onu da diyem de öğren. Müttefikler harpten sonra ordu yasağı goydular bunlara ki bir daha harp çıkarmasınlar deyi. –Peki hududumuzu gim savunacak, dedi bunlar.– Gorhman, biz esgerimizi bırakacaz, hudutlarınızı biz savunacaz, dedi müttefikler. Seninkilerin canına minnet. Ordu masarifi galktı mı bütçeden sana? –İyi hoş emme halkımız aç açık. Ya şimcik gomunist olurlarsa.– Onu da düşündük. Size gredi verip galkındıracaz. Favrikalarınızı her bi şeyinizi tez vakitte yeniden gurduracaz. Bunlarda teknik onlardan üstün. Gısa zamanda eski makinaların yerine en bi yeni en bi verimli makinalar yaptılar. Müttefiklerin sanayii yaya galdı bunlarınkinin yanında. Hasılı gelam Hidayet efendi gardaşım Alaman gendini yenenlerden, on yıl sonra daha zengin olup çıktı. İlle bir şeyle övünecekler ya imdi tank tüfek top füzenin yerine gonfurlarıyla övünür oldu görmemişzadeler. Bütün bunları neden anlattım? Bilesin, anlayasın, öğrenesin deyi. Aklının bir göşesinde bulunsun, neyken ne olmuş, nasıl olmuş, neden olmuş. İmdi bun-

ları öğrendin ya, hemen unutmaya bak. Sen sen ol, zinhar onların gafasına gakmaya galkma. Böyle gelmiş böyle gederler. Onları ıslah sana bana düşmemiştir. Madem ekmeğimiz onların elinde, göprüyü geçene gader ayıya dayı diyecez. Ayı deyip geçme. Bizim gocaoglan burlarda mugaddes hayvan sayılıyor. Bunlarda her eyaletin bir arması var ya. Mesela Hamburg'unki galedir. Duizburg'unki galeye gonmuş gartal. Berlin'in arması da iki ayağının üzerine ayağa galkmış ayı oluyor. Pazar günleri, bayram günleri senato sarayının, Övropa santırın, Kempinski* otelinin damı, dört bi yan Alaman bayrağının yanında eyaletin ayı bayraklarıyla donanır. Her yerin türlü türlü âdeti var. Hikmetinden sual olunmaz. Yine mektubunda "Her bi şeyi de mi yannış yapıyoruz ki gaşlarını çatıp başlarını iki yana sallayıp ya sabur çekmekten sallabaşa dönecehler. Bazen gafam öyle atıyo ki, çıkayım mayıstere ver ulan benim papirlerimi**, memlikete döneyom diyesim geliyo" diye yazmışsın. Amanın yapma gözünü seveyim Hidayet. Bu işte ölmek var dönmek yoh. Geri dönmek tükürdüğünü yalamak olur. Köyde elaleme irezil kepaze olmak olur. Ökkeş abinin öğüdüne gulak ver. Galacaksın ve de sonuna gader direneceksin. Burada galmanın da iki türlüsü olur.

---

* Kempinski Berlin'in en büyük ve eski otellerinden biri.

Papier : Evrak.

Ya boynun bükük, gaderine irazı olup alttan alacaksın. Ya da göbeğini gendin gesecek, yolunu gendin açacak, bir durum muhasebesi yapacak, boşlukları görüp gediklerinden yararlanacaksın. Bu lafların havada galmaması için sana hayatı hakikiyeden bazı emsal vereyim ki moralin düzelsin ve de anla bak, pısırmanın âlemi olur muymuş şu Alaman gâvurunun diyarında.

Gadiragaların sığırtmaç Ömer'i tanırsın. Köln'e gaççak gelmiş govalamışlar. Soluğu Berlin'de aldı altı ay mugaddem. Günlerce iş aradı. Şuvartzarbaytere* gim iş verir? Virse bile durumunu sömürür ölmeyecek gader verir, süründürür. Oğlan aç bi ilaç dönenirken zengin bir Alman soylusunun yanında saati on beş marktan bir iş buldu. Bütün işi sabah bir saat, akşam bir saat adamın cins tazısını ik öğün goşturmak. Tazı da Pakistan tazısı dedikleri soylunun soylusu bir arşınayaklı. Sermiyesi gırk bin mark. Duydun mu, bir arşınayaklının fiyeti BMW'nin son modelinden daha pahalı. Bırak soylusunu sohak köpeğini bile çoh sever bunlar. Geçende Gantstrasse'de bir yangın çıktı. Bi goca garının iti yukarı gatta tek başına gapalı galmış deyi itfaiye uğraştı. Polis geldi baytar geldi. İt gorkup şok oldu deyi göpek sinir gıliniğine götürüldü. Trafik durdu, televizyoncular hadiseyi filme aldı, herkes üzüldü, ama sonunda gurtulunca millet bayram etti. Ötede

* Schwartzarbeiter : kaçak işçi.

yabancı bir işçi galdırıma düşse gimse başını çevirip bakmaz. Hele gaççak ve de sigortasızsa rahatça ölebilir dirler. Üzerine bir gazta örten bile bulunmaz. Gelelim sığırtmaç Ömer'e. Alaman gontunun arşınayaklısını goşturmahtan canı burnundan çıkıyor oğlanın. Betaniyendeki folkusşulede* Necati deyi bir spor öğretmeni var. Acımış oglanın haline, böyle bilmeden goşarsan dalağın çatlar dimiş. Nassossa goşuyon, bari bi işe yarasın goştuğun dimiş. Biraz goşşuculuk antıremanı öğretmiş. Ömer iki ayda atlet oldu çıktı senin anlayacağın. Berlin yarışında Etiyopyalı gosgoca goşma şampiyonunun arkasından ikinci oldu ki şaşagal. İki bin mark mükâfat aldı. Bi de goca gümüş gupa ki, o da en azından bin mark ider. Herta Berlin'in** goşu bölümü maaşla transfer etti Ömer'i. Antıremanı gontun göpeğiyle yapıyo; gonttan maaş alıyo. Herta namına yarışa giriyo, gulüpten maaş alıyo. İmdi Yurdadön ve de Veli Ballı ile beraber milli takıma da çağrılacakmış. Gaztalar yazdı. Yurttaki ve Avrupa'daki yarışlara tarifeli uçakla bedava gidiş geliş de cabası. Bir başka misel daha vireyim. Berlin'de Temel Tetik dirler bir Karadeniz uşağı var. Boş gezenin boş galfası. İşi gücü banka vitrinlerinde para gurlarını gollamak. Herifte önceden goku alma huyu mu var nidir, bakarsın markları

* Volksschule : halk tipi lise.
Hertha Berlin : Ünlü bir kulüp.

bozdurup İsviçre frangı alıyor. Florin toplayıp dolarla değiştiriyor. O hangi parayı toplarsa bil ki o para yükselecek. İki yılda böyle böyle gur fargıyla elli bin mark edindi. Dimek ki neymiş? At binenin gılıç guşananın. Bir misel daha vireyim. Burada eski Garagümrüklü futbolcu libero Şemsi diyerler yarma bir adam var. Yaz gış gıllı göğsünü göbeğine gader açıp gezen bi zıpır. Boynunda altın gerdenlik, golunda altın bilezik. Bunun mesleği buruşuk garıların gönlünü edip mark istiflemek... Gapışılıyormuş. Herif Mercedes'ini her yıl yeni modelle değiştiriyor. Riveyete göre yakında Kudam'da* guyumcu dükkânı da açacakmış.

Benim sevgili ve de giyasetli emmim oğlu Hidayet gardeşim. İmdi bütün bu misellerden sora sana gendi hayatı hususiyemin gapısını aralayım da gör bak. Gafa işletilince burda nasıl itibarlı yaşanır. Beni burda çok sevmelerinin sebebi başlıca sermiyem olan şahsi sempatimdir. Şeytan tüyü mü var bende nidir, çoluk çoccuk, genç ehtiyar, gadın ergek beni yere yama gomuyolar. Bilirsin sıkıntılıyımdır. Gapalı yerde fazla galamam, çok sıkıya da gelemem. Açık hava gerek bana. Bu şimdiki işim aççık hava işi. Banhof Zoo** ile Kudam Ek'in orda dolaşır dururum. Burlar Berlin'in en galabalık en civcivli yeridir. Ben sana bir şey diyem mi. Bu

* Kudamm : Kurfürstendamm'ın kısaltılmışı.
Bahnhof Zoo: Zoo tren istasyonu.

gader aleni dolaşırım da Avsland polizayın aklına beni yahalamak gelmez. Niden? Çünkü polis sahlananı daha golay yakalar. Bir insan sahlı galmak istiyorsa ortaya çıkmalı. En bi galabalıkta dolaşmalıdır. Sahlandıkça yakalanırsın. Biliyorsun, Gambur Ali'nin Hüseyin, gan davasından ne zamandır peşimde ya, Berlin'de olduğumu duymuş, buraya da düştü. Geçende yanımdan geçti de tanıyamadı aval o galabalığın içinde. Didim ya, sahlanacaksan galabalığa sahlan. İş bölgem olan bu galabalık meydanlarda çokca da ahbap idindim. Buranın Kranzler denilen çok eski bir gahvesi vardır. Berlin şeherinin cemi cümle kibar gokanaları ve de emekli ergekleri, eşrafı, hep buraya gelir otururlar. Yazın masalar galdırıma taşar. Beni orda tanıyan çoktur. Ne zaman galdırımda görünsem, bira ısmarlayan ısmarlayana. Laternacı Karl onlara eski Berlin havaları çalar leternada. Bayılırlar. Eskiye dalar ehtiyarcıklar. Karl babacan adamdır. Rus cephesinde bir bacağını yitirmiş. Bu içi geçmişlerden bıkınca Gantstrasse'nin göşesine yürürüm. Orası daha neşelidir Kranzler'in göşesinden. Burda ayak üstü gumarhaneler, Duizburg'daki gibi cıbıl gızları dikizlettikleri Peep Şovlar, açık film sinemaları var. İmbisslerde sucuklu sandöviç tıkınan gençlerle de aram iyidir. Al takke ver gülah annıyon ya. Genç gızların bazen orasını burasını mıncıklarım. Bir hoşlanırlar ki sorma. Huylan-

mış tay gibi gişnerler. Erişemediklerim uzaktan öpücük atıp geçerler. Geçenlerde bir gızla bir oğlan sülük gibi birbirlerine yapışmış öpüşüyorlardı. Böyle seyirci ortasında emişince daha datlı oluyor zahir. Sabrım taştı, oğlanın sırtına vurdum. Şaşırdı. Gıza döndüm "Herkeze pusi pusi de bize Gottzaydank* olur mu?" didim. Yapıştım gırmızı dudaklarına Türk usulü öpmek nasılmış gösterdim haspaya. Halk gahgahadan gırılıyo. Oğlan da gülmeye başladı. Galabalıkta biri goptu geldi, üçümüzün filmini çekti o halda. Bazen tanıdığım tanımadığım ergekler bana söz atar: "Nassıl, garımı beğendin mi?" deyi. "Zer şön**" dirim. Gahgahayla güler. Biri bunu sana bana dise, elimiz gan olur maazallah. Bunların topu godoş be taydaşım. Öyle vaktı, hava gözelse yimeğimi Zoo parkında yirim. Gapıcısı ahbabımdır. Beni oraya bedava bırakıyo. Geçen mektubumda da bir nebze yazmıştım ya sana, bu Berlin şehernin her bi yanı goruluk, ormanlık, yeşillik. Arsız akasyalardan dut da, gayınlar, gavaklar, salgım sogütler, gestaneler –gestane bilhassa çoh bol– ve de bizdeki gibi eli öpülesi, altına bağdaş gurulası gun görmüş eyyam yaşamış ehtiyar çınarlar. Ayrıyeten meşenin her bir envai var. Ne hikmetse Ayşe*** diyorlar burda meşeye. Halbuki benim bildi-

---

* Herkese şapur şupur da bize yarabbi şükür mü?
Sehr schön çok güzel.
Eiche : Almanca meşe ağacı.

ğim meşe sapına gader ergek ağaçtır. Zoo'nun bahçesinde, güz ise mevsim, bunların her birinin yaprahı ayrı sararır. Bakır gızılından ilimon güfüne gader tam on iki renk saydım, Allah inandırsın seni. Yimekten sonra bir sigara yakar, Zoo parkının geyfini çıkarırım. Guşlar da sana ötüşür mü dört bi yandan. Ciki ciki cik deyi... Alamanın guşları da, hikmeti hüda, bizdeki gibi ötüşür. Ama benim için yine de Yusufçuğa gaynar. Şaştın deel mi? O da burda. Uzah dallardan İstanbul'daki gibi "Yusufçuk, Yusufçuk" deyi çağırır, durur. Oncağız da herhal bizcileyin gurbetçi gelmiş olmalı buraya. Bazen de bir teviye "Üsküdar'a gidelim. Üsküdar'a gidelim" diye yırtınır fakir. Onunla böyle Üsküdar'dan Yusufçuk'tan laflarız bir zaman. Ben sana bişey diyem mi agam? Bu ağaç milletiyle bu guş milleti var ya, her yirde aynı. Onlara dal, unut sılanı. Bak göpek milletini onlara gatmıyom. Çünkim bunların göpekleri de bir başka türlüdür. Alamanlar gibi, Prusyalılar gibi, dispilinlidir. Nizama düzene uyar. Yeşil yanınca geçer, gırmızı yanınca dururlar. Bizdeki itler gibi uluorta havlamazlar. Talim terbiye görmüş itlerdir hepisi. Mekruhtur deyi ben göpek sevmem pek. Ama onlar da benim peşimde siftinir dururlar. Bu yüzden sahaplarının da bana ganı gaynar. Deel mi ki göpekleri beni seviyor. Bi sigara daha yakar Zoo'da dolaşmaya başlarım. Burası nassıl bi yer biliyon mu? Beş

gıtanın envai türlü hayvanatı burada cem olmuştur. Onlar için sunni göller, gulubeler, ahırlar, inler yapmışlar ki aklın durur. Söz misali Flamingo deyi bir guş var, guğu fasilesinden... Gendine üç misli uzun gelen mor boynunu ancak üç büklüm edip öyle dolaşır utancından. Geri galan üçte ikisi lüzumsuz. Fesüpanallah. Sonra daha niler var. Zürafeler, bak onlara, uzun boylular niden aptal olur anla. Mapushane gaçgını zebralar... Fok balıkları ki ibadullah.. Gergedanlar serilip yatar yalağa yaz güneşinde. Yalnız sırtları galır dışarda. Güvercinler torpak sanıp sırtlarına gonar da ruhları bile duymaz. Zoo'dan sıkıldım mı, çıkarım banhofun garşısına. Banhof, Duizburg'da olduğu gibi, burada da bizimkilerin buluşma yeridir. Niden gurbetçiler hep orda toplaşır heç düşündün mü? Trenler gelir trenler gider banhofa. İnsan o rayların içinde istesem ben de atlar giderim hissine gapılır. Sora ayak altıdır. Gelen geçeni seyret. Üstü gapalıdır, yağmur güneş işlemez. Gışın sıcak, yazın serin olur. Bir gonsomasyon da gerekmez. Banhof Alaman berduşların da yeridir. Birayla gafayı çeker, orda gusar, gusmuklarının üstünde dertop olur, orda sızarlar. Gece burda sidik gogusundan geçilmez. Berlin'de ipsiz sapsız takımının da hürriyeti dokunulmazlığı vardır. Gimse onları ordan toplayamaz. Geyiflerine garışamaz. Devletten üç yüz mark da tahsisatı var her birinin. Serserilik tazminatı. Aç

galıp da hırsız olmasınlar deyi. Saat iki olma mı, yine işbaşı yaparım Gantstrasse'nin* gö-şesinde... Garşıda Beate Uhse deyi bir garının seks dükkânı var. Bu garı tayyareciymiş savaşta. Sora gendini bu işe virmiş. Alamanlara seksi o öğretmiş kitaplarla, filimlerle, envai türlü seks ilaçlarıyla. Macuncu gibi bir şey.. Öğretip de ne olmuş? Tekniğini öğretmiş tabii... İş teknikle bitse iyi. Gülüyon deel mi arsız arsız? Döndüm sırtımı seks dükkânına. Garşıdan iki sıra olmuş anaokulu çocukları geliyo... Beni en bi çok da çocuklar dutuyo. Çocukları oldum bittim severim. Bunların yumurcakları daha da bir sevimli oluyo. Niden dersen aptal olduklarından gelli. Çocuk kısmına aptallık yaraşır. Bizimkiler büyümüş de güççülmüş gibidir. Çoğu sanki yetmiş yaşındaki assık suratlı ehteyara benzer. Bunlar maviş gözlü al al yanaklı oluyorlar daş bebeler misali. Beni görmezler mi öğretmenlerinin analarının ellerinden gopar gelirler. Elimi dutar benimle yürürler. Gucağıma çıgar yüzümü gözümü öperler. Çıkarıp şekerlerini çigolatalarını verirler. Senin anlayacağın, herkes ile yıldızım barışık. Çocuk analarıyla aran nassıl dirsen iki gatlı ekmek gadayıfı dirim. Gadayıf didim de, bizim Kurfüstündam gadayıfçısı Recai "Amanın Ökkeş abicim bi saat gadar da benim dükkânın önünde oyalan, sana helalinden saatine otuz mark vireyim" diyor. Uğurumu denemiş,

* Kantstrasse.

benim sempatimden istifade, müşteri çekecek dükkânına uyanık. Dur bi şey daha diyem de şaş gal.

Berlin'de trafik cezaları iki misline çıktı. Trafik ganununu bozdun mu heç gozünün yaşına bakmaz gırk mark, duydun mu, gırk margı geserler cayır cayır. Heç yaptığım şey deel emme, geçen gun bi dalgınlığıma gelmiş, gırmızı yanarken garşıya geçmeyim mi? Trafik memuru düdük çaldı herkes gorguyla bakıyor, polis geldi yanıma "Ayıp ittin" didi, "Gorkma sana da mı ceza geseceğiz sandın. Geç git yoluna." Goluma girdi, galdırıma gader berabar yürüdü, herkeşlerin ağzı açık galdı. Düşün ki bunlar gendi cumhurreislerine bile ceza geserler.

Velhasilim, senin anlayacağın, benim burda aşırı itibarım ve de çok bi ayrıcalı durumum var. Sen, "Sevgisizlikten gurudum gayri" diyorsun. Ben sevgi kesretinden şikâyetçiyim. Sevginin bu gaderi insanı şımartıyor doğrusu. Emme nime lazım, hayatımdan memnunum. Garnım tok ve de hele sırtım herkezinkinden pek.. Gışın eyi de, ne var ki, yaz aylarında bu... ayı postunun içinde fazlaca terliyom. Her gozelin bi gusuru olacak artık. Sana iş elbisem olan bu ayı gılığı ile bir hatıra resmi yolluyom. Yanımdaki sarışın şişgo, iş argadaşım şipşakçı foto, Gustav... Arkamızda Zoo'nun parmaklıkları. Soldaki de benimle resim çektirmekle bir

şey olduğunu sanan avalın teki. Evinde bu resmi projeksiyon makinasıyla ona buna gösterip övüneceği yüzünden okunmuyor mu? O gün yağmur yağmış, sonra güneş açmıştı. Arka fondaki ebemguşağı dekor deel, sahicidir...

P.S.: Yakında tatile memlikete gidecem. Bu bulunmaz işi gâvurun birine bıraksam döndüğümde geri virmez namussuz. Ama sen bi yol gelsen, sana viririm. Foto Gustav'la gonuştum. Kendisi ırazıdır. Dört haftalık tatilini bu yıl yurtta deel de, Ökkeş abinin hatırı için Berlin'de geçiriver. Hem favrikada aldığından çok gazanırsın, hem itibar görürsün, moralın yükselir. İş heç ağır deeldir. Zoo meydanında Kudam'da Gustav'la dolanıp duracaksın. Tegel'e, Van Gölüne* getmek için otobüs bekleyen turist gurupları, Zoo'yu görmek için öğretmenleriyle gelen okul çoccukları, yoldan geçen garı gocalar, genç gızlar, ya tek tek, ya toplu olarak resim çektirecehler seninle. Başında mukavvadan tacın, göğsünde çaprazlama Berlin gurdelen ve de ayı gılığında poz verecen onlara. İşte hepsi bu gader. Çevredeki insanlarla tanışdaşlık artık senin dirayetine galmış. Günde elli mark heç de az sayılmaz. Çok fotograf çekildiği bayram ve tatil günleri otuz mark da pirimi var. Daş atıp golun yorulmadan üstelik... Fena mı?

---

* Tepel ve Vansel, Berlin dolayında iki göl.

İşte böyle Hidayetciğim, aslanım. Ne yaparsın? Zaman sana uymazsa sen zamana uyacaksın. Ben de böyle buldum geçimin yolunu. Alamanlar insan gadri bilmeyolar deyi heç uzülme. Ayı olunca bunlarla daha bir eyi anlaşıyor insan.

Yakında görüşmek üzere çüz.*

Emmin oğlu
Ökkeş Topalmusagil

Berlin,1980

* Almanca bir ayrılma sözcüğü.

SONSUZA KALMAK

Ne demişler, ahrette iman dünyada mekân. Razi Bey olmasa ev sahibi olacağımız yoktu. Bunca yıl öğretmenlik ettim. Şu emeklilik yaşıma kadar başımızı sokacak bir ev sahibi olamadım. Razi Bey bizim hanımın eniştesi olur. Uyanık, girişken, müteşebbis bir müteahhit. Ayvalık dolaylarında kırk sekiz dönümlük araziyi izaleyi şuyu ile tarla fiyatına kapatıp, iki ortağı ile bir kooperatif kurmuşlar. Parselleyip, eşe dosta satıyorlar. Yerli eşraftan hiçbiri talip bile olmadı. Bunlar denize sırtlarını çevirip oturanlar. Karı kızan denize girilmesi buranın bekâretini bozacak akıllarınca. Allah razı olsun, bize de böylece bir hisse düştü Tabii kooperatif evlerini Razi Beyle ortakları inşa edecek. Ayrıca da oradan sebeplenecekler. Helal olsun. Her hissedardan yüzer bin lira peşin isteniyor. Mütebakisi ayda beşer yüz liradan altı yılda ödenecek. Kelepir. Sudan ucuz.

Kırdık sardık. Hanımın dükkânını, benim devlet tahvillerimi sattık. Yüzbini borç harç tosladık. Öbür hissedarlar da ununu

elemiş eleğini asmış, efendiden, emekliden kimseler. Razi Bey ve ortakları şantiyelerini kurdular. İnşaat malzemesi depo edildi. Irgatlar üşüştürüldü. Temeller kazılmaya başlandı. Buraya kadar iyi hoş. Bir sabah posta başı çıkageldi:

"Sizin arsadan iri iri taşlar çıkıyor bey," dedi.

"Altın madeni çıkacak değil ya. Bundan tabii ne olabilir," dedim.

"Öyle rasgele taş değil. Siz de gelip görün."

Gittim gördüm. Dikdörtgen şeklinde bir tarafı yassı, öbür yanı eğri büğrü taşlar.

"Önemli değil, dedim. "Ayrı koyun. İnşaatta işe yarayabilir."

Onlar gitikten sonra bir keser alıp taşlardan birini şöyle bir kazıyım dedim ki, ne göreyim. Şaheser bir röliyef. Çocuğunu göğsüne bastırmış iri memeli bir kadın. Olur, olur. Bizim Ege kıyıları antika eser doludur.

Akşam durumu karıma açtım:

"Bunlar asarıatika taşlar olabilir," dedim. "Müze Müdiresi Şükran Hanıma bir göstersek.

"Hadi hadi, icat çıkarma kuzum, dedi.

Şükran Hanıma gıcığı var bizimkinin zaten. Her okumamış kadının okumuş, meslek sahibi olmuş kadına duyduğu gibi. Oysa

Şükran Tur kendi halinde, kara kuru, kısa boylu, gümüş çerçeve gözlük takan, hiç evlenmemiş, bu gidişle pek de evlenemeyecek, arkeoloji mezunu bir kızcağız. Az konuşur. Pek gülmez. Kendini işine vermiş. İngilizce kitaplar okur.

"Bir görmekle ne çıkar," dedim. "Ya asarıatika ise.

"Asarıatika ise sana mükâfat mı verecekler?"

"Ben insanlık borcumu yapayım da...

O gün iki taşı daha temizledim:

Ellerinde adaklar, ayaklarında sandallar dört kişilik bir tören alayı. Hepsi birbirinden güzel ve ifadeli.

Sabah sabah Razi Bey çıkageldi.

"Bir sabah çayınızı içeyim çocuklar," dedi.

Oysa bize çaya geldiği hiç vaki değildir. Sonra hiç dolambaca gerek görmeden:

"Hayrola Sunuhi Bey," dedi. "Asarı antika bulmuşsun arsada..."

Alaycı ifadesini beğenmedim.

"Müze Müdiresi Şükran Hanıma bir göstereceğim.

"Şükran Tur izinli, Silifke'de. Yaz sonu gelecek. Ondan önce bir ben göreyim şunları hele, dedi. Götürdüm gördü, evirdi çevirdi. Yüzündeki alaycı ifade uçtu, kaşlar çatıldı.

"Boş ver," dedi. "Asarı antika filan' değil bunlar. Tut ki asarı antika olmuş, sana mı düştü tasası yani...

"Şükran Hanım bir görsün de.

"Bu da Şükran Hanım bir görsün diye takmış kafaya. Görüp ne olacak yani.

"İnsanlık borcu, medeniyet borcu diye bir şey yok mu? Ya büyük bir sanatçının eseri ise? Ya yüzyıllar ötesinden, yüzyıllar berisine seslenen ölmez bir şaheser ise?"

"Tuhaf konuşursun Sunuhi Bey," dedi. "Yüzyıllar boyu toprağın altında kalmış madem, yine kalsa ne olur?"

"Ama insanlık..."

"Başlatırsın şimdi insanlığından. Elbet benim de bir bildiğim var. Değil mi? Sen bunu başkasına açmadın ya?"

"Açmadım.

"Yine de açma. Hele Şükran Tur ukalası duymamalı. Rençberlere de kubur taşı imiş dersin. Asarı antika diye bir tevatür çıkınca başımıza geleceği bir tasavvur edebiliyor musun? Devlet araziye el kor. Kazı yaptırmaya kalkar. Ucuza kapattığın arazi elinden gider. Kooperatif mooperatif hikâye olur. Bütün hissedarlarla beraber sen de ağzını poyraza açarsın.

"Desene bir yanda çıkar, bir yanda ödev."

"Ödev de demez mi? Büyütme işi dedik ya!"

"Ben bugüne bugün vicdanımla barışık yaşadım. Tek övüncüm namusum, Razi Bey."

"Namuslu öğretmenliğinin mükâfatını çok mu gördün?" diye karım atıldı. Razi Bey de ekledi:

"Seni adam sanıp aramıza aldık. Şunun şurasından bir çatı sahibi yapalım dedik. Şimdi bizi pişman mı edeceksin?"

"Estağfurullah, dedim. "Beni de aranıza aldığınıza minnettarım. Minnettarım da...

"Hadi hadi uzun etme, dedi Razi Bey. "Namusu mücessem olduğunu hep biliriz. Ve de bununla maaile, iftihar ederiz. Ama bu senin benim işim değil. Kırk yedi hissedarın menfaati var bu işte. Anca beraber, kanca beraber. Çeneni tutmazsan gider elden paracıklar ve de bütün ümitler.

O gittikten sonra karıma,

"Sen mi yetiştirdin Razi Beye bunu?" dedim.

"Ne yapayım bir çılgınlık yapmandan korktum," dedi.

"Şu hale bakın. Buna çılgınlık diyor. Evin içindeki, evin içinde kalmalı.

"Enişten yabancı mı ayol?"

Geceyi sıkıntılı geçirdim. Sabahleyin baş ağrısı ile kalktım.

"İnsan bu yaştan sonra ne için yaşar? Rahat etmek için yaşar. Vicdanı rahatsız olan rahat edebilir mi?"

"Emekli oldun, hâlâ ders vermekten vazgeçmiyorsun. Bırak bu kafa ütülemeyi."

"Evet belki önce yemek, içmek, uyumak için yaşar. Ama bunlar bitince başka özlemlere uzanır insan. Ölümsüzleşmek için yaşar. Ölüme kafa tutabilmek için de, zavallının iki imkânı vardır. Ya, çoluk sahibi olup, adını, soyunu idame ettirmek, yahut Şeyh Galip gibi ölmez mısralar söylemek, ya da yeryüzüne herhangi bir şekilde imzasını atmak. Bu da nasıl olur? Yüzyıllar berisinden yüzyıllar ötesine seslenen bir şaheserle olur. Bak firavunlar ehramları neden yaptırmışlar? Babil kulesi neden inşa edildi? İskender'le, Napoleon neden dünyayı fethe kalktılar? Michel Angelo Davut heykelini, Mimar Sinan Süleymaniye'yi neden dikti?"

"Onların hepsinin başını sokacak bir evleri vardı, dedi bizimki. "Sen bugüne kadar ev sahibi oldun mu? Hatice'yi bırak, neticeye bak sen. Tıraş dinleyecek halim yok. Başım ağrıyor zaten. O kadar hevesli isen, git turist rehberi yazıl, bu masalları o dişlek Alman turistlere, o fotoğraflı kazulet karılara anlat.

Baktım bizimkine sanatın ölümsüzlüğünü anlatmak deveye hendek atlatmaktan daha güç. Sustum. Bütün gece de bir uyudum, bir uyandım. Düşüme Phidias girdi. İskender girdi. Sinan girdi. İşin tuhafı, Sinan sanat tarihi kitaplarındaki resmine hiç benzemiyordu.

Karı, İntelligens Servis, evde ne olsa yetiştiriyor olmalı ki, ertesi gün irikıyım Nuri İskeçe ve komiser emeklisi Sırrı Erdem yoluma çıktılar.

Nuri İskeçe burnundan soluyordu:

"Kasabada zırva bir tevatür dolaşıyor," dedi. "Yok bizim kooperatif bölgesinde bir asarı antika mı bulunmuş ne?"

Dikkat buyuruluyor mu, herifler daha doğru dürüst asarıatika diyemiyorlar.

"Ben henüz kimseye bir şey söylemedim, dedim.

"Biri söylemiş ki duyulmuş."

Sonra uzun bir off çekti. Başını sağa sola belki on kere çevirip "lahavle" çekti.

"Bir daha asarı antika lafı eden olursa hiç şakam yok kan çıkar," dedi. "Biz bu işe tam on beş milyon para yatırmışız. Yok bu işin şakası," dedi. Sonra ta gözümün içine kanlı gözleri ile bakıp,

"Ben eski İttihatçıyım arkadaş, dedi, "belki Razi söylemiştir. Dün kahvede tabancamın üstüne yemin ettim." Ve gitti.

Resmen şantaj. Gözdağı.

Razi uzaktan bizi gözlüyormuş. Uçtu geldi. Koluma girdi:

"Boş ver sen Nuri'ye" dedi. "Osuruğu cinli herifin biridir. Ama dün kahvede görmeliydin. Sırrı ile eline yapışmasak tabancasını ateşleyecekti. Ne de olsa eski komitacı.

"Kime? Niye? Röliyeflere mi, ölmüş gitmiş sanatçısına mı?"

Sırrı da lafa karıştı:

"Önemli olan Nuri'nin tepkisi değil de hepimizin menfaati. Değil mi kardeşim."

Emekli Danıştay Üyesi Gavsi Bey güya içlerinde en kültürlüleri. Hiç değilse asarıatikaya, asarı antika demiyor:

"Bu Anadolu, kat kat, ekmek kadayıfı misali nice medeniyetleri barındırıyor," dedi. "Hepsi de birbirinin üstüne bina edilmiş. Her şehir, her kasaba böyle. Bir Alman Yahudisi bir zamanlar Truvanın üst katından aparttığı altınları taşımış da kimse gık dememiş. İstanbul var ya şu İstanbul? Neresine bir kazma vursan altından Bizans çıkar. Ne ev ne apartman yapamazsın arkeolojik kazıya kalksan... Bu işleri o kadar üstelemeyeceksin. Nene lazım."

Razi de bugün çok şakraktı:

"Bunca yıl turist milleti bu kıyıları talan ederken sen nerdeydin Sunuhi," dedi. "Hükümet bile göz yummuş da, şimdi bir sen mi kaldın geçmişin mirasını savunacak? Bak Abdülhamit bile ne demiş, taş çıkarsa sizin, maden çıkarsa bizim."

Sırrı Erdem,

"Hem efendim tarihmiş marihmiş bir yerde masal bunlar. Tarih boyunca ne medeniyetler kurulmuş, ebediyete kalsın diye, sonra ne hükümdarlar çıkmış bu medeniyet-

leri yıkmış, yerle bir etmiş, toz etmiş, yine ebediyete kalmak için. Tarih dediğin fasit bir dairedir. İlahi Sunuhi Bey, sen kooperatif hissedarı mısın, yoksa tarihi anıtları muhafaza memuru mu?"

Ve güldüler. İşin tuhafı ben de gülümsedim. Niye olduğunu bilmeden. Belki laf olsun, olgunluk bende kalsın diye.

Aradan üç gün daha geçti. Rüyalarıma Nuri Beyin komitacı tabancası da karıştı. Hissedarlar toplantısında yeni seçim yapıldı. Tahsildarlığa ne hikmetse beni seçtiler. Müze Müdiresi Şükran Tur Silifke'de bir Amerikalı ile tanışmış. Adam buna bir yıllık burs mu bulmuş ne? Kasabaya şöyle ateş alır gibi bir gece uğramış. Formaliteleri tamamlamak için soluğu Ankara'da almış. Koydunsa bul.

Arada Razi Bey bize uğramış, hanım akşam,

"Razi Bey taşları istiyor," dedi.

"Ne yapacakmış?"

"Bilir miyim ben. Kamyonla taşıtacaklarmış.

"Nereye?"

"Emin bir yere, dedi. "Yanında da Gavsi Beyle, Sırrı Erdem vardı.

Arada ben ciddi bir böbrek iltihabı geçirdim. İyileştiğimde Gandi'ye dönmüştüm. İki ay sonra inşaat bitti. Nuri İskeçe'nin verdiği gözdağı ile kasabada asarıatika lafı da

pek duyulmadı. Ne de olsa komşu olup yaşayacağız. Gerginliğe, dargınlığa gerek var mı? Ne demişler ev alma, komşu al, diye. Esas dirlik, düzenlik. Şunun şurasında hepimiz kaç günlük mihmanız ki dünyada? Geçende, darısı dostlar başına, Sırrı Erdem kızını everdi. Düğünde yenildi, bol tarafından içildi. Çakır keyif olunduğu bir hengâmda Razi Bey, Nuri İskeçe ve Gavsi Bey, koluma girdiler. Sarılışıp öpüştük.

"Bir hiç yüzünden dalaşıyorduk neredeyse, dediler. "Neyse geçti, hepsi unutuldu."

"Geçmesine geçti de, benim dediğim haksız değildi. İnsan ne için yaşar?"

"Yüzyılların berisinden yüzyılların ötesine seslenebilmek için, diye karım benim sesimi ve konuşma tarzımı taklit ederek atıldı.

Razi Bey, Nuri İskeçe'ye baktı. Nuri İskeçe, bizim hanıma göz kırptı. Gavsi Bey,

"Sen yine meraklanma" dedi. "Yüzyılların berisinden yüzyılların ötesine seslenen o şaheserleri biz ne attık, ne sattık, ne de kırıp parçaladık. Çok emniyetli bir yerde duruyorlar."

"Nerde?" dedim.

"Hepsi çok emin bir yerde, yine gelecek yüzyıllara bakıyorlar, sesleniyorlar."

"Nerde?" dedim.

Razi Bey gururla atıldı:

"Kooperatif evlerinin ortak fosseptiğinin cidarlarını onlarla ördük."

"Ne?" diye bağırmışım. "Yazıklar olsun size."

Gavsi Bey atıldı:

"İşte şimdi çok ayıp ettin," dedi. "O kadarcık sanat saygısı, izan ve insaf, müsaade et de bizde de olsun biraz. O güzelim asarıatika kabartmaların yüzlerini, affedersin, dışkılarımızla pisletmek bize yakışır mı? Hepsini ters çevirdik. Sen hiç fütur getirme. Yüz tarafları toprağa, yine sonsuza bakıyor. Bizim fosseptiğe arkalarını verdiler. Sağken onların da dışkı yaptıkları arkalarını."

"E pes yani," dedim.

Başka ne diyebilirdim ki.

Hayatımda en çok kullandığım kelime "pes"tir.

Tek heceli, kolay.

İnsanın bir derece içini boşaltmaya da yarar.

Erenköy, 1948

NEDEN SONRA...

Güya iki buçuk matinesi için sözleşmişlerdi. Halbuki saat üçü çeyrek geçiyordu.

İhsan sigarasını yere atıp ezdi,

"Hiç bu kadar beklettiği olmazdı, diye söylendi.

Sokağın üstüne ince ince yağmur yağıyordu. Berberin köşesine yine o her zamanki kestaneci oturmuş...

Genç adam sinemanın basamaklarını indi. Karşı sokağa dalıp caddeye çıktı.

Beyazıt Meydanı yağmurun altından pırıl pırıl parlıyordu. Caddeden tramvaylar gelip geçiyor, camları buğulanmış otobüsler müşterilerini bırakıp acele acele yollarına gidiyorlardı.

İhsan ıslak kaldırımın üstünde bir aşağı, beş yukarı dolaşmaya başladı. Her seferinde, "Bir Topkapı arabası daha beklerim. Bundan da çıkmazsa çeker giderim" diye karar veriyor, fakat Melahat gelen tramvaydan çıkmayınca, yine de ayrılıp bir yere gidemiyordu.

Gözleri Aksaray yolunda, bir çeyrek daha bekledi. Üç buçuk olunca ümidi büsbütün kesti.

Belli bir şey ki artık gelmeyecekti. Kız onu düpedüz ekmişti işte... Bunda anlaşılmayacak bir şey yoktu. Zaten geçen defa muhallebicide kapısını yapmamış mıydı? Mantosunun düğmesi ile sinirli sinirli oynayarak,

"İhsan" demişti, "annem duymuş gezdiğimizi. Enistemin kardeşi gördüydü ya bizi Alemdar'da... Artık beni sokağa bırakmıyorlar. Teyzeme diye kaçamak geldim bugün...

İhsan o gün bu sözlere ehemmiyet vermemişti. Kadın milleti değil mi, numara yapmasalar işleri rasgitmez, diye düşünmüştü. Şimdi görüyordu ki, o sözlerin altında başka manalar saklı imiş. Demek buymuş sonunda yapacağı...

Zaten arkadaşlar çıtlatmışlardı da o inanmak istememişti. Ona Bahçekapısı'nda manifaturacılık eden varlıklı bir talipten bahsetmiş, bir de Melahat'ın mahallesinde oturan uzun boylu bir tıp talebesini göstermişlerdi. O bunu çoktan anlamalıydı. Anlamalı da kendiliğinden çekilmeliydi. Olmamıştı işte. Yapamamıştı. Nah kafa!..

O anda gözünün önüne Melahat'ın hayali geldi. Kızı o kendinden emin, uzun boylu tıbbiyelinin koluna asılmış, Beyoğlu sinemalarının resimlerine bakarken görür gibi

oldu. Kim bilir belki de şimdi o züppe ile... Halbuki o burada, cebinde loca bileti, rezil gibi bekliyordu. Birden şakaklarının zonkladığını hissetti.

Yağmur şimdi daha da şiddetlenmişti. Islak bulutlar âdeta damlara sürtünmek ister gibi, alçaktan alçaktan uçuşuyorlardı.

İhsan, "Bırakırlar mı hiç sana... diye düşündü. "Âlemin güpgüzel kızını hiç bırakırlar mı sana? Elinde bir lise diploman bile yok... Yarın askere gittin mi neferi merkumsun sağlam... O zaman insanı birinciye de bindirmezler. Bir de kalkmış elin beyzadeleri ile aşık atarsın.

Briyantinli saçlarından ensesine süzülen yağmuru unutmuştu bile. İki kere arka arkaya hapşırınca aklı başına geldi: "Basıp gitsem ya artık, ne duruyorum?" diye kendine kızdı. Durak yerinde beş altı kişi tramvay bekliyorlardı. Onların arasına karıştı...

Fakat tam o sırada Melahat'ın karşı kaldırımdan, koşa koşa geldiğini gördü. Kız onu fark etmemişti. Kırmızı eşarbını başına şemsiye gibi tutarak caddeyi geçti, sinemanın sokağına saptı.

Onu görür görmez İhsan'ın kalbi küt küt atmaya başlamıştı. Fakat inadına ağırdan aldı. Heyecanını bastırmak için bir sigara yaktı. Sonra telaşsız, emin adımlarla sinemaya doğru yürüdü.

Melahat holde şaşkın şaşkın dönüyordu. İhsan'ı görünce uçar gibi geldi:

"Beklettim değil mi? Seni çok beklettim değil mi?" diye sordu. "Bilsen ne geldi başıma."

İhsan,

"Yooo... Beklemedim," dedi. Ve sigarasının dumanını kayıtsızca havaya üfledi.

Kız elini kalbine götürmüştü:

"Ay tıkanacağım," dedi. "Öyle koştum ki... Tam hazırlandım çıkıyordum, halamın eltisi gelmez mi? Evde kimse olmadığından oturmak icap etti. Aklım hep sende... Kadın gitmez de gitmez. Ne ise güç halde yola koydum. Enişte lerin önünden geçmemek için de çamurlara battım bütün."

İhsan bunları kös dinledi. Kendini affettirmek için karşısında çırpınan bu burnu kızarmış kızı şimdi lakayt, sakin ve biraz da küçümser bakışlarla süzüyordu.

Melahat onun bu halinden işkillendi:

"Ne var... Niye bana öyle bakıyorsun?" dedi.

Genç adam,

"Hiç... diye cevap verdi.

Kız aradaki tatsızlığı dağıtmak ister gibi,

"Ne bekliyoruz? Girelim bari. Yarısından seyrederiz," diyerek sinemaya doğru ilerledi. İhsan isteksiz isteksiz arkasından yürüdü.

İçeri girdiklerinde birinci film çoktan başlamış, hatta sonuna bile yaklaşmıştı.

Programcı kadının aşağı doğru tuttuğu el lambası bir an için Melahat'ın uzun bacaklarını aydınlattı. Kızın ipek çorapları, püskürtme çamur içinde kalmıştı.

Kadın locanın kapısını üzerlerine kapayınca ıslak paltolarını çıkarıp yanyana fakat hayli aralıkla oturdular. Melahat sert bir baş hareketiyle saçlarını arkaya atıp ensesine dökülen buklelerini kabarttı. Bu arada kollarını kaldırmış olduğundan locanın içinde taze bir ter kokusu dalgalandı.

İhsan put gibi oturmuş filmi seyrediyordu. Kız,

"Nen var kuzum bugün? Hasta mısın sen?" diye sordu.

İhsan başını çevirmeden,

"Hayır," diye cevap verdi.

"Bir şeye mi sıkıldın? Geciktiğime mi kızdın?"

"Yok canım, ne münasebet!"

"Söyle rica ederim. Vallahi darılırım.

Önlerindeki sıralardan bir adam başını kaldırıp onların locasına doğru baktı. Melahat sesini alçalttı:

"Ölümü öp söylemezsen? Ne oldu? Biri sana beni mi çekiştirdi?"

İhsan cevap vermedi.

Perdede şimdi yüzü çilli bir çocuk babasına sarılmış, ağlayarak bir şeyler anlatıyordu. Melahat,

"Beni bugün surat etmek için mi çağırdın? Ben çıkar giderim. dedi ve çıkıp gidebileceğini göstermek ister gibi asılı mantosuna baktı.

İhsan, gözü hep perdede olduğu halde,

"Bırak da filmi seyredelim!" diye söylendi.

"Ya. öyle mi! Pekâlâ... dedi Melahat ve hiddetten soluyarak ayak ayak üstüne atıp sustu.

İhsan onun yüzünü görmüyordu. ama şimdi burun kanatlarının titrediğini ve sinirli sinirli dudaklarını kemirdiğini gayet iyi biliyordu.

İlk filmin sonuna kadar dargın gibi oturdular.

Işıklar yanınca Melahat her zaman yaptığı gibi locanın gerisine büzülüp sırtını salona döndü. İhsan sigara içmeye dışarı çıkmıştı. Aralık kapıdan Melahat'ın kendisine baktığını görünce önünden geçen programcı kadının göğsünü iştahlı iştahlı süzdü. Locaya da inadına öbür film başladıktan beş dakika sonra girdi.

Kız uzun zaman hiç konuşmadı. Fakat bir ara İhsan'ın kendine bakar gibi olduğunu hissedince.

"Anlıyorum, dedi. "ben sana artık yük olmaya başladım. Beni nasıl atlatacağını düşünüyorsun. Üzme kendini. Bir daha buluşmayız olur biter."

İhsan başını çevirdi. Bir şey söyleyecekti, vazgeçti.

Perdedeki Bing Crosby şimdi içli bir şarkıya başlamıştı. Melahat,

"Biliyordum zaten, dedi. "Biliyordum artık benden usandığını... Zaten senin için gelgeçin biridir demişlerdi. Bende kabahat ki sana inandım, sana bağlandım.

Birden küçük mendilini burnuna tutup ağlamaya başladı. Ön sıralardan birkaç baş birden arkaya çevrilmişti. İhsan,

"Deli olma, herkes bize bakıyor," dedi.

Melahat,

"Bakarlarsa baksınlar, hiçbir şey umurumda değil," diye ıslak bir sesle cevap verdi.

İhsan locanın karanlığında gülümsedi. Yanı başında kendi için ağlayan bu küçük kız şimdi ona perdedeki filmi de, salondaki seyircileri de, dışarıdaki dünyayı da bir anda unutturuvermişti. Kızı saçlarından kavrayıp,

"Sus artık, hadi sus!" diye kendine doğru çekti.

Melahat'ın yaşlarla ıslanan dudaklarında bugün tuzlu bir erik çeşnisi vardı.

Erenköy, 1949

YAPRAK NE CANLI YEŞİL

Kayık, karanlık denizin üstünde yağ gibi kayıyor. Ne hızlı, ne yavaş. Hızında hiçbir değişiklik olmadan. Kendinden gider gibi. Burnundan küçük bir foşurtu çıkararak.

Kürekler geriye doğru giderken suyu yalarcasına aşağıdan yaylanıyor. Denizi ürpertip uyandırmaktan korkup okşarcasına, sevecen bir yumuşaklıkla dalıyor. Yakamozlar çizip önde sudan usulca çıkarken uçlarından dökülen iki, üç damla su, sanki burundaki foşurtu ile anlaşıp yavaş atan sağlıklı bir nabız ritminin kozmik huzurunu vurguluyor. Sonra yine geriye yaylanıp o sevgi dolu yumuşak dalışına geçiyor. Ne güzel uyunur bu ritmin ninnisinde... Karşımdaki kızın sesinde mahmurluğun buğusu var, ama deccal gibi iri açtığı gözlerinde canavar bir şaşkınlık:

"Oysa ne güzel kürek çekermişsin sen arkadaş" diyor.

Beni ilk senleyişi.

Cümlesine meğerle değil de oysa ile başlayışı da bir ayrı garip. Bende onu sarsan

bir meziyet yakalamış olmasını bile bir oysa ile gölgelemek neden? Şımarmıyayım diye. Bu oysada şu tını da var: Madem bu kadar yumuşak kürek çekermişsin, madem mehtapsız ve şiirsiz bir gecede sırf böyle usulca kürek çekişinle beni sarhoşluğa benzer bir mayalaştırma yetkin varmış, nene gerek o *vükelalıklar*, o laf ebelikleri, o bilgiçlikler.

Lafa bakın lafa "OYSA ne güzel kürek çekermişsin arkadaş." *Vükelanın* teki kendi.

Pelit Beyoğlu'nda sevimli bir kahvedir. Tepebaşı Tiyatrosunun karşısına düşer. Buraya daha çok, sakallı, pipolu yazar, çizer, düşünür takımı, karşıki tiyatrodan da aktörler, operacılar, müzisyenler gelir. Zamanın sevimli mezeni Seyfettin Çürüksulu buraya "Cafè Grössenwahn" der, Berlin'deki Cafè des Westen'e benzeterek... Oraya da sanatçılar geldiğinden "Burnu Büyükler Kahvesi" derlermiş o kahveye. Pelit'i oraya benzetmekle kendini de gençliğine, gençlik anılarının ortasına atmış olur. Bu kahveyi az buçuk Alman kültürü yalamışların sevişi boşuna değlidir. İki garsonu da Almanca bilir. "Herr Ober" diye seslenebilirsiniz. Sonra en güzel Apfelkuchen'ı burası yapar.

Alman ve Avusturya Lisesinin, Üniversite Alman Filolojisi öğrencilerinden en

emansipe olan birkaçının buraya dadanışı da bundan. Ben de burayı Viyana kahvelerine benzetirim. Orada her yazarın bir Stammcafèsi= Ana kahvesi, orada da belli bir masası= Stammtisch'i vardır. Orda kitap okur, orda yazı yazar, orda röportajcı kabul eder. Neden camın yanındaki masa da benim Stammtisch'im olmasın? Bende bugüne bugün, –daha doğrusu– o güne o gün, yeni palazlanan, hikâyeleri bazen Alman dergilerinde bile çıkan bir yazarım.

Yazar takımının muhayyilesi işlektir ya, sade kahramanlarına değil, bazen kendine de bir mith örer. Olmak istediği, özendiği bir imaj yaratır. Sonra da aklınca ona uymaya çalışır. Uyduğunu kuruntulayınca sevinir. Başkasının göz aynasında bunun izlerini görmek onurunun cilası olur. Yere göğe sığmaz. Bu budalaca aşamalardan hangimiz geçmemişizdir gençliğimizde... Bazısı bu soytarılığı ömür boyu sürdürür. Onlar iflah bulmaz budalalardır. Bazısında kızıl, kızamık gibi, bir toyluk dönemi hastalığı gibi daha kısa sürer. Bir yıl, beş yıl, on yıl... Sonra insanlar, olaylar, hüsranlar insanı törpüler. Bir gün gelir bu oyundan bezer. Olduğu gibi olmanın, daha rahat ve az yorucu olduğunu anlar. Adam olmaya başlar.

O tarihte ben henüz o dönemi aşamamışımdır. Balonumun delinmesi bir yana, çevrem onu inadına şişirmektedir.

"Goethe İnstitut"un kadın okutmanları, Felsefe ve Alman Filolojisi kızları, Alman Lisesi son sınıf öğrencileri, bir de Alman nörslerden birkaçı yanında süksem yerindedir. Yanaşır bir şey sorarlar. Buyrun desem hemen otururlar. Kimi bir yazım üzerine fikrini açıklar, kimi felsefe ödevi için açıkça yardım ister, alır. Hele güzelseler hiç çevirmem. Güzellik Tanrı'nın en büyük armağanıdır insana. Başka hiçbir meziyeti olmasa bile... Çevresindeki genç, güzel, pırıl pırıl bakışlı kızlar tarafından ilgiyle dinlenilmek kimin hoşuna gitmez o yaşta?

O dönemde gencim, bekârım, özgüroğlu özgürüm. Önüme çıkan her tesadüften ilerde kullanacağım materyal toplamak kuruntusundayım. Üniversitede asistanımdır da. Yabancı hocalardan yumuşak –çünkü kültürlü insanlar hep yumuşak tonda konuşur– evet yumuşak bir ses tonu, zarif el, kol ve baş hareketleri kapmışımdır. Daha önemlisi boş konuşmamak alışkanlığı edinmişimdir. Ne konuşursam, elhak az çok iyi bildiğim, üzerine birkaç kitap devirdiğim konulardan konuşurum. Kızlar gider. Bir Hollanda purosu yakarım. "Welwoche" mi, yahut "Theater Heute" mi okumaya koyulurum. Bazen de yazı yazarım. Burası benim için Viyana kahvelerinin yerini tutar. Bir masada palabıyık İngiliz kültür ataşesi, üniversitenin kalın sesli, güzel gözlü asistanı Afitap Hanımla konuşur. Bir masada bir

mezzo, operaya yeni angaje edilmiş konuk sanatçı İtalyan bir tenoru kafesleme peşindedir. Bir masada kuş ressamı Salih ve eşi elbet resimden konuşmaktadırlar. Ötede iki erkek operacı kocakarılar gibi bir kulis dedikodusunda koyulaşmışlardır.

Dedim ya, sadece Avrupa puro tütünü, sade yaprak sigarası değil, kültür kokar bu kahvenin havası...

Salı günleri ise, Alman nörslerin izin günüdür. Onlar doldurur kahveyi. İstanbul'daki varlıklı Türk aileleri yanında çocuk, ya da ev bakıcılığı yapan bu genç kızlar büyük bir iştahla "Apfelkuchen" yerler, sütlü "nescafe" içerler. Gülüşüp, konuşurlar. Öyleki operacılar yer bulamaz olur, geri dönerler. Kahve o gün "Burnu Büyükler Kahvesi" olmaktan çıkmıştır artık. Kız kız kokar salı günleri Pelit'in havası. Olanca canlılıkları, elektrikleri ile duyururlar varlıklarını.

Bunların içinde adı buram buram Wagner kokan bir Brünnhild vardır, en hoşlandığım. Brünnhild Graz'lıdır. Tatlı bir Avusturya aksanı ile konuşur. İstanbul'a sırf memleket görmek, tecrübe edinmek için gelmiştir. Sonradan görme bir ailenin ikiz kızlarına Almanca ve hal tavır öğretir. Aslında Graz Üniversitesinde Rilke üzerine doktora yapmıştır. Uzun boylu, sarışın, saçlarının yarısını Veronica Lake gibi sol

gözünün yanından sarkıtan fıstık gibi bir kızdır. Bacaklarındaki tüyleri bizim kızlar gibi ağda ile, jiletle yolmadığından onlara bakmak bana başka tüylü yerlerini düşündürür. Huylanırım. Ama kültürlü adama zamparalık yakışır mı? Doygun adam oynarım. Bunun için de doygunluğum daha doğal görünsün diye salıdan önce başka caniplerde iyice doyup öyle gelirim. Bu uygar (!) doygunluğum beni onun gözünde daha büyütür.

Bir de İngeborg vardır: İngeborg Yukarı Pomeranya'lı, irikıyım, kalın boyunlu, dolgun memeleri ve parlatılmış elma gibi pembe yanakları ile âdeta sıhhat anıtı bir kızdır. O tarihte yeni kurulmuş olan "Goethe İnstitut" da okutmanlık yapar. Bir de Roksan vardır, Alman gibi Almanca konuşan. Adı şaşırtsa bile, esmerliğinden belli, halis Türktür. Roksan gün görmüş varlıklı bir ailenin kültüre teşne zeki bir kızıdır. Güzel sayılmaz, ama çok bakımlıdır. Şık ve zevkli giyinir. Haftada birkaç gün Atçılık Kulübünde ata da biner. Dördümüz tatlı bir grup oluştururuz. Boş konuşmayız. Kültür konuşuruz, sanat konuşuruz, edebiyat, felsefe konuşuruz, sanat tarihi, arkeoloji konuşuruz. Âdeta çevreyi unuturuz. Brünnhild'in adının çağrışımı Wagner konusu, çoktan konuşulup tüketildiği için bu sefer, mesela Lehnau'un "Weltschmerz"ini, Nietzche'nin "Ecce Homos"unu, Heine'nin "Atta

Troll"unu, Kafka'nın "Milena'ya Mektupları"nı merdiven yapıp nice platonik ve entelektüel orgazmlara varırız. Sanat tarihi asistanı değil miyim, bazen alırım onları, Süleymaniye'yi, Sultanahmet Camiini, Kariye'yi, Topkapı Sarayını gezdiririm. Bazen Büyük Çamlıca'ya çıkartırım. Karşıdaki camiler ve saraylar siluetini gösterirken o sırada bir makelesini çevirdiğim Dagobert Frey'den aşırma bir benzetiyi sanki dogmaca, hemen orada bulmuş gibi,

"Türk mimarisinin doğa ile şu şaşılacak uyumuna bakın," derim. "Roma'da her tarihi bina yan yana birbirini örtercesine yerden mantar gibi bitmiştir. Oysa Türk mimarları camilerini toprağın iniş çıkışlarına ve daha önceki Bizans eserlerinin konumuna göre ne uyumlu bir şekilde yerleştirip bu harika silueti oluşturmuşlar," derim.

Brünnhildcik saçlarını bir tayın yelesi gibi geri fırlatıp durmadan notlar alır. Roksan'ın gözlerinde minnettar ışıklar çakar. Herhalde o da bunları bir başkasına satmayı düşünür. İşte böyle geçer günlerim o demler.

Bir salı, Roksan Pelit'e güzel bir kızla geldi. Bir kız ki, şimdiye kadar burada hiç gören, rastlayan olmamış. Yanaklarında gamzeleri var, dizlerinde gamzeleri var, ayak bileklerinde gamzeleri var. Muhakkak belinin ortasında, kaba etlerinde de gam-

zeleri vardır. Ortadan uzun boylu, siyah antrasit saçları parıltılı, el ve ayak tırnakları koyu vişne çürüğü boyalı, beyaz teni parlak, gözleri parlak, ışıl ışıl bir yaratık. Aksi gibi gidip ayrı bir masaya oturdular. Gözüm hep yeni gelende. Uzun, irice elleri var, ama ben zarif olmak şartıyla iri elli kadınları severim. Sigara içişi zarif, bacak bacak üstüne atışı zarif...

Mektep kaçkınımsı halleri, aşırı neşeleri, Roksan'la aralarında lesbiyenlik gibi şeyler bile düşündürebilir. Ertesi salı yine birlikte geldiler. Biz İngeborg ve Brünnhild'le oturuyorduk. Roksan bize yanaştı, yanındakini kısaca tanıttı:

"Arkadaşım Zuhal."

Zuhal öyle pek entelektüel kıza benzemez. Konuşmaları ilgisiz dinliyor, arada da ağzı kapalı, çaktırmadan esniyor. Beni şöyle çabucak bir tarttı. Pek alıp satmadı. Anlaşılmayacak gibi değil. Apaçık. Brünnhild'den de hoşlanmadığı belli. Az buçuk Türkçe bildiği için mi nedir, kanı İngeborg'a kaynadı. Benim anlattıklarımı kös dinliyor. Dünyada böyle acayip eşantiyonlar da varmış gibilerden, küçümsemeye ve alaya kayan bir hayretle bakıyor. Biliyorum, görüyorum. Beni küçümsüyor. Ama bu ilgisizliği ille belli etmek, vurgulamak ısrarı da yine bir çeşit ilgilenme alameti sayılamaz mı? Kımlanıp duruyor. Küçük kol saatine bakıp,

"Hadi Sergi Sarayına *folklöre* gitmeyecek miyiz?" diyor.

Bir ara masanın üzerindeki dergileri karıştırdı. Konuşulanı anlamadığı için sıkıldığı belli. Bunu da gizlemiyor. Sonra kalktı tuvalete gitti. Uzun bacakları, ince bir beli var. Duruşu, yürüyüşü her şeyi kendine yaraşan, bunun da farkında, alabildiğine rahat bir yaratık.

"Kim bu kuzum?" dedim usulca Roksan'a.

"Bu da bir çeşit yerli nörs sayılır," dedi bana usulca. "Anneannemin bakıcısı. Annemler anneannemi yılda bir, birkaç aylığına kontrole Bad Nauheim'e götürürler. Zuhal de şimdi izinli sayılır. Yanıma takıp gezdiriyorum. Çok iyi anlaşırız. Hemşire okulundan öteye okumamış, ama şaşılası bir zekâsı var. Hiçbir şeyi öğrenmeden her şeyi bilen cinsten. Onunla zaman nasıl geçer fark etmem. Oyalıyor beni."

"Kitap filan okumaz mı?"

"Okuyana garezdir. 'Siz gözlüklüler' der aydınlara, küçümseme ile. Gözlüklü olmasalar da. Bir Sati Ninesi varmış, köyün ebesi, us hocası. O yetiştirmiş bunu, sağı solu belli olmaz. Bazen söyleyeceğini pattadan söyler, bazen de bir derli toplu laflar eder şaşarsınız. Deli dolu bir acayip kız işte."

İşte şimdi bu deli dolu acayip kız karşımdaki...

"Oysa ne güzel kürek çekermişsin sen arkadaş."

Beni ilk senleyişi.

Gece umut verici başlıyor.

Cevap vermiyorum. Ne diyeyim ki. Bazı laflar cevap gerektirmez.

Sonra sahte tevazu bir yana, iyi kürek çekerim, şiir gibi kürek çekerim. Dünyada tek güzel yaptığım şey budur. Bunun bilincindeyim.

Bazı sabahın çok erken, bazen de gecenin en ıssız saatlerinde Moda Koyunda tek başıma saatlerce kendimi bu ritmin hazzına kaptırmayı Bach'ın, Telemann'ın müziğine bile yeğlerim.

Evet üç haftadan, yani tanıştığımızdan bu yana, bana ilk iltifatı bu, üç haftadır her karşılaşmamızda bana değil de, sanki saydammışım gibi beni geçip başka bir yerlere bakan, öbür kızların güldüğü esprilerime dudak büken, öbür kızların ilgi ile dinlediği sözlerime burun kıvıran, hasılı beni alıp satmayan bu hırçın kıza şimdi, "Sağ ol" mu diyeyim, "Estağfurullah" mı? Değmez.

Bir gün, Pelit'in tenha bir öğleüstü, masamda kitap okuyorum. Güzel kokulu bir

gölgenin varlığını yakınımda hissettim. Gözlerimi kaldırdım baktım. Oydu. Karnını neredeyse masamın kenarına değdirecek kadar yaklaşmış, Marilyn Monro'ya çok yakışan o pozdaki gibi, iki bacağını biraz ayırmış, meydan okur gibi dimdik karşımda duruyor.

"Bizim canımız yok mu?"

"Anlamadım."

"Onlarınki can da bizimki patlıcan mı?"

Ses tonunda az biraz Karadeniz poyrazının izi var. Şöyle Giresun yöresinin.

"Çok lafazan ve bilgilisiniz ama jeton sizde biraz geç düşüyor anlaşılan. Bugün beni de izinli bir *nors* sayın."

"Nereden esti bu?" dedim. "Siz benden hoşlanmazsınız."

"Doğru," dedi. "Ama içim ısındı geçen gün biraz. Hani beyaz iskarpinimin ucuna vişneli dondurma döküldüğü gün, hemen eğilip mendilinizle sildiniz. Doğrulurken kan çıkmıştı yüzünüze. Nereye gidiyoruz?"

Doğrudan doğruyalığı hoşuma gitmişti.

"Nereye isterseniz. Yürümek sever misiniz?"

"Yokuş aşağı olursa."

"Güzel."

Büyük Çamlıca'ya çıktık arabayla. Gezici bir fıstıkçıdan kabak çekirdeği aldı. Evliyaya taş yapıştırdı. Sonra oradan, değil

Giresunluların, kırk yıllık İstanbulluların bile pek bilmediği patika bir yoldan Küplüce'ye yürüdük. Yol boyu ortaokul kompleksini kollayarak onun deyimiyle hiçbir *vükelalık* etmedim. İlk anlar o sormadan hiçbir şey konuşmadım. O sorunca da somut ve düzayak, kısa cevaplar verdim. Bana biraz daha ısındığını sanırım.

Sanki bilmez gibi, Roksan'dan öğrenmemiş gibi soruyor:

"Siz ne iş yaparsınız kuzum?"

"Yazarım."

"Kime yazarsınız?"

"Okurlara, seyircilere..."

"Ne yazarsınız.?"

"Hikâye, tiyatro piyesi."

"Niçin yazarsınız?"

"Okusunlar, beğensinler, sevsinler, alkışlasınlar diye. Moliere ne demiş: 'Sanat beğenilmek için yapılır' demiş." Kızar gibi oldu. –Eyvah, yine bir gâvur adı karıştırdık–

"Beğenirlerse ne olacak?"

"Mutlu olurum. Herkesin bir avuntusu var dünyada. Kendinden bir şeyler bırakmak geleceğe. Siz bunu saçma mı buluyorsunuz?"

"Çoook," dedi. "Herkes kendinle doludur. Herkesin kendi hikâyesi var anlatacağı, kendine mahsus. Herkes kendi bir tiyat-

ro oynar, kendi yazdığı. Sizinkileri yarım kulak dinler. Sonra da unutur gider. Kulak arkasına atar." –Bir kabak çekirdeği tükürdü–

Sonra ekledi:

"Yazdıklarınız da, olsa olsa kabak çekirdekçilere kesekâğıdı olur."

"Mümkündür," dedim.

"Yarına kalmak ancak ağaçlara vergi," dedi ötemizdeki bir çınarı göstererek. "Neler görmüştür kim bilir bu Çınar amca. Daha da neler görecek. Mevsimler gelir geçer, insanlar doğar ölür. O hep ayakta kalır. Hep vardır. Başkasını takmadan, beğenilmeye, hoşa gitmeye kalkmadan." –Bir kabak çekirdeği daha tükürdü–

Beylerbeyili olduğum için bu yolu pek severim. Beni çocukluk anılarıma götürür.

Hava durgun ve puslu. Lafı hep ona bırakıyorum.

"Para kazandırıyor mu bari yazarlık?"

"Ne gezer."

"Öyleyse siz de bizimkiler gibi hazır yiyicisiniz."

"Estağfurullah. Ben hocalık da ederim. Daha doğrusu asistanlık. Hocaya çömezlik. Alman hocanın dersini tercüme ederim."

"Ne anlatır Alman hoca?"

"Sanat Tarihi. Tarih boyu sanat nasıl gelişmiş..."

"Öğrenciler de bunu başkasına satsınlar diye mi?"

Patika yoldan ilerliyoruz. "Bayıldım buraya" diyor.

Birkaç hafta önce tesadüfen dostum Tanpınar benim kırk yıldır bildiğim bu yolu yeni keşfetmişti.

"Giorcione Çıplak Venüs'ünü neden açık pencereden görülen kendi gibi serili uzanmış doğanın yanına yatırmış, o gün anladım, demişti. Bana dişi bir varlık duygusu verdi o iniş çıkışlar..."

Tanpınar ince ruhlu bir insandır. Kim bilir hangi kıvrımlardan ne yüce ilhamlar almıştır. Beni de aynı hisse başka bir çağrışım vardırmıştır: Çengelköy sırtlarına –hele böyle puslu havada– her bakışımda, o çıplak kıvrımlar ortasında bir bölge: Bir kadın vücudunun karın altı nahiyesini anımsatan bir tümsek ve onun önündeki küçük sık korunun koyu yumağı...

Zuhal'e Ahmet Hamdi Tanpınar'dan söz açsam *vükelalık* sayabilir...

Hemşire okulunun müfredat programında Ahmet Hamdi okutulmuyorsa, belki adını bile duymamıştır. Ama yine çenemi tutamıyorum. Hislerimi ille biriyle paylaşmalıyım.

"Bir şair dostum buraları Giorcione'nin Venüs'üne benzetmişti" dedim.

"O da mı hoca?"

"Hayır şair."

"Şairse neden kendi duyduğunu söylemiyor da kitaptan, Corcodan falan bilgi taslıyor."

Gel de şimdi buna, işe kültür de karışınca doğadan daha zengin hazlar alındığını anlat. Susuyorum. Ama belki de haklı olan odur. Doğrudan doğruya, referanssız, çağrışımsız, yorumlamasız algılama; daha katıksız, daha bakir ve yoğun bir haz verebilir insana. Bunu da söylemiyorum. Susmakta her zaman hayır vardır.

"Başka ne zırvalar okutursunuz derste?"

"Resim, heykel falan filan. Falan resmi kim yapmış, ne zaman yapmış, neden yapmış.."

"Ne yararı olur ki bunun?"

Gözüne bir şey ilişmiş olmalı ki, bir çocuk sevinci ile koşuyor. Zarifçe eğiliyor.

"Dört yapraklı yonca," diye bağırıyor.

Sonra yaprağı örselememek ister gibi usulca koparıyor, okşayıp öpüyor. Burnuma uzatıyor.

"Ha buni kim yapti?" diyor. –Ne hikmetse espri yaparken yerel şivesini vurgular– "Bunu da anlatıyor mu hoca?"

Biraz daha yürüdük. Birden durdu.

Gözleri ilerde bir yere dalmıştı.

"Şu meşeye bakın," dedi.

Tek başına bir tepecikten Boğaz'a bakan vakur bir meşeyi göstererek,

"Bu meşe benim meşeme çok benziyor. O da böyle tek başına, ayrık yaşardı öbür ağaçlardan. Ne severdim onu bilemezsiniz."

Çıkardığı iskarpinlerini ve elindeki kabak çekirdeği kesekâğıdını elime tutuşturdu. Bayır aşağı, yalın ayak âdeta uçtu. Gitti o meşeye sımsıkı sarıldı. Yanına vardığımda yanakları pembeleşmişti. Yere oturdu. Oturdu değil de, kelebek gibi kondu âdeta.

"Bizim orada bir meşe vardı," dedi. "On iki, on üç yaşındayken âşıktım ona âdeta. Sıkıldım mı gider ona dert yanardım. Göğsümü, yanağımı dayardım sert kabuğuna. Konuşurdum boyuna. Susar, beni dinlerdi. Sustuğu için de iyi dinlerdi. İnsanlar insanı dinlemez ki... Yarım kulak dinler. Seni dinlerken kendi konuşacağını düşünür. Oysa o dinlerdi. Ne güçlü bir görünüşü vardı. Sert kabuklu palamutları vardı. Yaprakları ne parlak yeşil..."

Gözleri meşede sayıklar gibi konuşuyor. Birden toparlandı.

"Ben de neler söylüyorum," dedi

Bir sigara yaktı.

"Üç kere Pelit'e gelmeyle bana da *vükelalık* mı geçti ne?."

Sonra yine daldı:

"Bazen de gider tabanlarımı ona dayar yatardım." –Aklına gelmiş gibi tabanlarını

ağacın gövdesine dayadı– "Sanki ondan bir şeyler geçerdi bana. Gözlerimi kapar, dalardım."

Onu bir meşe gibi dinliyorum. En umulmadık insanda bazen ne olmadık boyutlar var. Yeni bir kıta keşfetmişim sanki.

"Seni yeni yeni tanıdım bugün," diyorum. "Çok sevdim sadeliğini, candanlığını, doğrudan doğruyalığını."

Sesini çıkarmadı. Mühim mühim tırnaklarına bakıyor.

"Kitaba, rehbere ihtiyacın yok. Kendin buluyorsun tüm güzellikleri, kendin tadıyorsun keyfince. Neden? Çünkü sen de kusursuz güzelsin. Güzellikten bir parçasın. Kolay oluyor öbür güzelliklerle kontakt kurman."

Hepsi hoşuna gitti de daha çok bir elektrik arızası deyimi olarak bellediği "kontakt"ı yadırgadığı belli.

"Bu da mı kitaptan," dedi.

"Hayır," dedim. "Ta içimden. Kendimden. Her şeyi seziyorsun da bunu sezemedin mi? Sen doğanın katıksız bir ürünüsün. Sen de o yaprak kadar canlı, diri, hayat dolu ve pırıl pırılsın. Öbür kızlardan çok daha parlak..."

Sulanmaya başlıyorum sanmasın diye de başka tarafa bakarak ve elimdeki bir otu ısırarak,

"Ne güzel söyledin demin," dedim. "Yaprağın yeşili ne parlak."

Sonra Goethe'nin bir sözü geldi aklıma. "Her öğreti az çok pusludur der bir yerde. Ama ağacın yaprağı ne parlak", soyutla somutun, düşünle yaşamın farkını hiç ıskalar mı o kaşarlanmış yaşam virtüozu.

Pelit'tekiler ve benzerleri kültüre açlıkları, zeki bakışları, sezişleri, algılayışlarıyla hepsi başımın tacı. Çünkü aynı tekkenin müritleriyiz. Aynı dalga uzunluğunda birleşmiş. Ama bu karşımdaki bambaşka bir güç. Doğa gibi, yonca gibi, ot gibi, çiçek gibi, ağaç gibi, dal gibi bir güç. VAR ve ORADA. Demin çınar için söylediği gibi.

Oturduğu gibi hafifçe, tüy gibi toparlandı.

"Haydi artık yeter gevezelik," dedi.

Vükelalıktan gevezeliğe terfi ettirmesi iyiye alamet.

Önce Beylerbeyi'ne indik. Oradan Çengelköy'e yürüdük.

Çengelköy İskelesinin yanındaki gazinoda yemek yedik. Çiroz getirtti. Pirzola, patlıcan kızartması... Yemeği küçük lokmalarla, zarif çatal bıçak tutuşları ile bir hariciyeci karısı gibi yiyor. Yemek arasında bir Pall Mall yaktı. Uzun parmakları ile sigarayı tutuşunu, başı hafif yana eğik, dumanını savuruşunu seyrediyorum. Yemek bitti. Birden saatine baktı.

"Geç oldu artık. Hesabı ödeyin de kalkalım."

Yolda suskunlaşmıştı.

"Ben sana sen demeye başladım bile. Sen de bana sen de artık..."

"Birden diyemem. Vakit bırakın buna. İçimden gelsin."

"Sen bilirsin. Ne zaman buluşacağız."

"Belli olmaz."

Sonra güldü birden:

"Bir kolaylık düşünürüz," dedi.

Gamzeli yanakları ile şimdi on kat güzel.

Pelit'e bir kere daha geldi. Yine sıkıldı, esnedi. Roksan "ağzı bozuk" demişti ama ne Küplüce gezmesinde, ne de Pelit'teki masada edebin kantarını taşırmadı. İngeborg'un adını "r"siz söyleyişi sırf dili dönmeyişindendi. Öyle olmasa sözü geçtiği zaman kızın çalıştığı "Goethe İnstitut"u *popo enistitüsü* diye hafifletmeye çalışır mıydı?

Pelit'in havasından mı nedir, orada bana bir düşmanlaşıyordu. Bakıyorum yalnız oturduğumuz aralar beni bozma fırsatlarını kaçırdığı yok. Bir keresinde,

"Niye o pozlar, yaprak sigaraları, niye o Avrupalı gibi çarpık gülmeler, o kazulet kızın yanında?" diye sordu.

"Doğrusun," dedim. "Ama dünyanın kanunu bu. Erkek kendini dişisine beğendirmek ister. Horozsa öter. Borazancı ise borazan çalar, sesi varsa gazel atar. Yüzü-

cüyse kuleden atlar, zenginse varlığını önüne serer, yazar çizer düşünür senin deyiminle *gözlüklülerin* marifeti de laf cambazlığı işte, *vükelalık."*

Gülümsedi lütfen.

"Vükelalık etmeseniz daha sevimli olursunuz bence," dedi.

Birden karşı hücuma geçtim:

"Darılma ama," dedim. "Sen sanki büsbütün takmacıksız yapmacıksız mı sanıyorsun kendini. Neden öyle afili Pall Mall içiyorsun? Neden mankenler gibi bacak bacak üstüne atıyorsun? Niye tırnakların cilalı, neden Roksan'dan öğrendiğin Avrupa esanslarını sürüyorsun? Neden mizampli var saçlarında. Neden rimel var hiç ihtiyacı olmayan uzun kirpiklerinde, ruj var, o rujdan daha güzel etli kırmızı dudaklarında?"

Sinirlenir gibi oldu. Alaycı yüzündeki gamzeler söndü. Kaşları çatıldı. Sakin olmak için saçlarının ucunu yine burnuna götürüp kokluyor.

"Siz benimle boy ölçüşmeye kalkmayın," dedi. "Pall Mall içmemi, kokumu, ojemi, dudak boyamı, giyimimi taktığım yok. O benim bayramlık kılığım. Onların içine çıkarken giydiğim. Takma saç gibi peruk gibi, adım da uyduruk. Zuhal değil asıl adım, Hamide. Şaşırdınız değil mi? Zuhal daha yaraşmıyor mu çalıştığım o kibar eve? Ben istesem bu takma takıları

bir anda soyunur atarım. İş ki karşımdaki buna değer olsun. Yoksa oyuna devam zorundasın. Capito?" –Bu kelimeyi de nereden öğrenmiş?–

"Ama siz *gözlüklüler* soyunamazsınız kolay kolay. Kitap laflarını, kültür mavallarını, o Kafka mı nedir, bir de popo adına benzeyen adamın vecizelerini tekrarlamasanız söyleyecek lafınız kalmaz belki. Ben soyununca ben çıkarım altından. Siz soyununca belki bir iskelet çıkar, siz yoksanız altında."

Bir hafta geçmiş geçmemişti ki, Roksan beni yaşgünü partisine çağırdı. Parti köşklerinin kayıkhanesinde yapılıyor. Elektrikleri söndürmüşler, hava versin diye her tarafta kilise mumları yakmışlar, duvarlara ikonlar, non figüratif iki üç resim asmışlar. Kim bilir hangi antikacıdan bir borulu eski zaman gramofonu, bir de akordu bozuk laterna getirmişler.

Tek gelenlere bir küçük zarf veriliyor. İçinde ikiye katlı bir karton. Üstünde o geceki damınızın adı yazılı. Bakmadan cebime koydum.

İçerde on, on iki davetli var. Aralarında bir, iki de yabancı beatnik. Pikap Nat King Cole'lı, Frank Sinatra'lı peşrev havaları çalmakta.

Roksan'la Zuhal, Roksan'ın kardeşi Sinan ev sahipliği yapıyorlar.

Zuhal yanıma geldi:

"Bakın bakalım damınız kim?" dedi.

Önce kâğıda sonra ona baktım.

"Bu işte bir hile var," dedim.

Güldü.

"E olacak artık o kadar," dedi.

Mezeleri, yemekleri Büyük Kulüpten getirtmiş Roksan. Yenildi, içildi. İlkin laterna eşliğinde sirtakiler yapıldı sonra mutat üzre önce hızlı danslara geçildi. Biraz sonra sıra bugi bugilere gelecek. Daha sonra da slovlara. Yarı karanlıkta... Romantiko erotik... Programlıdır bunların pikapları. Kayıkhanede sigara dumanından göz gözü görmez olmuştu. İçlerinde marihuana içenler de var.

Zuhal'in iri elini elimde buldum.

"Gelin," dedi. "Sıvışalım. Burası yavan oldu. Birazdan daha da mayışırlar."

Kıyıda yürüdük. Aysız, karanlık mı karanlık bir gece. Bir yere geldik. Sandallarını çıkardı, eteklerini sıvadı, denize daldı. Demirli bir kayığı sahile çekti.

"Atlayın," dedi.

Ayakkabıları, çoraplarımı çıkardım. Paçaları sıvadım. Kayığa yanaşıp atladım. O da atlıyordu ki, birden hatırladı. Gitti unuttuğu sigara paketini, çakmağını, yarılanmış bir şişe Whyski ve şamfıstığı aldı geldi.

İşte şimdi kayıktayız. Bana ilk defa yakınlık duyuyor. Ayrıcalık uyguluyor. Beni ilk defa senliyor. *Vükelalığıma* karşın hiç değilse beğenilecek bir yan bulmuş. Küreğimi övüyor. Belki başka övgülerin de başlangıcı olur bu. Serüven arayan bir insana umut verici paslar.

"İlk defa senliyorsun beni," diyorum.

"İnsan birine sen demezse iyi sevişemez."

Sonra şaşmama vakit bırakmadan, mayışmış bir sesle,

"Gel," diye emrediyor.

Bir vantuz gibi dudakları... Sıcak nefesi, nanesi henüz taze çiklet kokuyor. Kayık yavaşlıyor sonra duruyor. Uzaktan geçen bir vapurun dalgası ile şimdi hafif hafif yalpalıyor.

"Höööst, höst," diyor. "Bu ne acele açgözlü. *Çıldırganlık* yok. Kürek çektiğin gibi sevişemez misin sen?"

Silkiniyor, toparlanıyor.

"Şu kotraya çek," diye kumanda ediyor.

"Elin kotrasında işimiz ne?" diyecek oluyorum.

"Sen dediğimi yap, diyor. "O kotra Roksan'ların. Beyle hanım Frankfurt'talar, büyükhanımla. Kediler gidince farelere gün doğar. Roksan'ın yaşgünü mü bugün? Yoo.

Kayıkhane partisini neden bugüne rastlattık?"

Kotraya çıkıyoruz. Direğin ucunu gösterip,

"Şu ışığı söndür," diyor.

Aklıma ateşböceğinin fıkrası geliyor. Dişisine "Yatalım" deyince "Işığını söndür, aydınlıkta utanırım" demiş ya...

Onu anlatıyorum

Gülmüyor.

"Vükela" diyor. "İlle her şeye bir yerlerden nükte katacaksın. Sahte utanç insana vergi. Ateşböceği aşktan utanır mı? Hayvanlar bizden namuslu."

"Öyleyse niye söndürttün ışığı?"

"Bunu kapamak burası meşgul demeye gelir. Parola, senin anlayacağın. Bakarsın partiden iki zıpırın da burayı akledeceği tutar."

Kotrada bir kamara var. İki yanda iki sedir. Sedirlerin üstündeki şilteleri dışarı alıp, zemine seriyor, buna alışık bir jestle. Işıktan çekinmediği şurdan belli ki gidip tuvaletin küçük ışığını açıyor. Bana da kumanda ediyor:

"Soyun" diyor. "Ama önce kafandakileri. *Vükelalıkları, espritüellikleri, felsefik lafları*. Sevişirken lüzumsuz kalabalığı sevmem. Ayağıma dolaşır Keyfimi kaçırır."

Kayıkhanedeki partide pikabı disko gibi sonuna kadar açmışlar. Belli ki henüz dans kıvamındalar. İyi ki zamanında sıvışmışız.

Karanlıkta soyunuyor. Kamaranın içini birden onun belirgin dişi kokusu kaplıyor.

Vücuduyla utanmayışın güveni var gözlerinde. Saçlarını çözüp, omuzlarına döküyor, uzun parmakları ile bu saçların ucunu burnuna götürüp kokluyor. Sık sık yaptığı bu jest âdeta bir tik olmuş onda. Ama haspaya çok yaraşıyor.

Yarı ışıkta çıplaklığının tüm haşmetini tadıyorum. İtalyan kızları gibi koltuk altlarını tıraş etmemiş. İri göğüslerinin ortasında meydan okuyan birer diklik... İki bacağının ortasında Küplüce yolundaki korunun koyu karanlığı var.

Kendimi tutamıyorum. İsterse yine, "Hössst, hösst" desin.

Mıknatısla yapışmış gibi şiltede buluyoruz, kendimizi. Sen, ben kalmamış ortada. "Biz" olmuşuz bir yumak gibi.

İki vücudun ilk tanışma peşrevinde elbet falsolar olacak. Yine sırayı ve tempoyu şaşırmışım. Haspam *folklörcü* ya, mahmur bir sesle espri yapıyor o sıkıda:

"Ha boyle boyle, diye sayıklıyor. Horon tepen uşaklarını coşturan bir kemençeci şivesi ile.

Ama sonu istediği gbi olmuyor. Dinlenme molasında yarım bardak Whisky'yi dikiyor. Sinirli sinirli bir sigara yakıyor.

Benimse çenem açılmış. Belki biraz da kendimi affettirmek ister gibi ona ne zaman-

dır duyduğum hayranlığı söz olarak taşırmaya başlıyorum. Şeyh Galip'den, Fuzuli'den, Karacaoğlan'dan dizeler geliyor dilimin ucuna.

"Ne kalabalık herifsin sen be," diye bağırıyor.

Sonra biraz yumuşamış,

"Bu kalabalıkta seni bulmak zor," diyor. "Bırak şu zevzekleri... İki kişi olmak lazım sevişmede sonra da... Çırılçıplak. Soyunuk. Ama sade dışı ile teni ile değil, içi ile kafası ile. Saygıyı, hoşa gitmeyi, sahte utanmayı unutmak. Her bir şeyi unutmak. Adın ne? Onu bile unutacaksın. O işin tavanına varmak için, ayakların yerden kesilecek, dünyadan kopacaksın."

"Doğrusun, diyorum.

"Vakit duracak, her şey duracak. Yok olucan yani. Sen sen olmaktan çıkacaksın. Karşındakinle karışacaksın. Tavana varıncaya dek. Neden sonra gözlerini açıp dünyaya yeniden doğacaksın. Böyle senin gibi dır dır ötmeyeceksin. Sevişmeye laf sokmayacaksın.

"Peki ya sonra?

"Ne sonrası?"

"Sonra da mı konuşmak yasak? İçinden geleni söylemek. Sana teşekkür etmek?...

"Bu da konuşmaya takmış kafayı. Yerinde dursun teşekkür felan. Dilini koparacağım senin. Güftesiz bir şarkıdır mutluluk.

Sözlerle bozmak enayilik. Siz *gözlüklüler* böyle avalca mı sevişirsiniz hep."

"Sevişmeyi romantik yapan bazı ayrıntılardır ama..."

"Başlatırsın şimdi ayrıntısından. Bu gece benim istediğim olacak arkadaş. Boşuna verilmedi eline o kart. Bu gece burda ben sultanım. Ferman benim fermanım.

"Emredin, diyorum. "Büyüyü lafla bozmayacağım."

"Ha işte şöyle, diyor. "Galiba adam olacaksın. Küçük bir umudum olmasa niye aldım seni buraya.

İkinci birleşme bu zılgıttan sonra daha iyi... Gıkım çıkmıyor, konuşmuyorum, çünkü. Üstelik vücudun haritasını ve kişisel rotasını öğrendik ya. Önce dudakları dudaklarımda, sonra oradan koltuk altlarına, göğüslerine kayacak. Sonra kafamı iki eliyle,

"Daha aşağı, diye bastıracak. Kıvamını bulunca da,

"Hadi gel artık."

Ne demişti? Acele yok. Hepsinin sırası gelecek bir bir. Önce bir süre, meşenin hareketsizliği. Biraz sonra sırtımı çimdikliyor tırnağı. Galiba hareketsiz meşelikten yumuşak kürek temposuna geçmenin zamanı. Haklıymışım. İki iri eliyle sırtımı sıvazlamasından anlıyorum bunu... Fış fış kürekçi ne kadar sürüyor farkında değilim. Altımda bir dalgalanma var. Galiba hızlanmak gerek.

"Ha boyle, boyle... diyecek hali yok bu sefer. "Hooh, hooh" diye bir hırıltı çıkarıyor, sesli sesli solumaya başlıyor. Nefes alıp verişini bazen yavaşlatıp, bazen hızlandırarak. Hatta bazen de tutarak. Sonra buna bir çocuk iniltisi ile bir kedi miyavlaması karışımı acayip bir yakınma karışıyor.

İki sıcak topuğuyla böbreklerimin üstünde trampet çalacak neredeyse.

Salyalı, mahmur, zor seçilen bir sesle,

"Çıldır artık," diye hırçınlaşıyor.

Dediği yapılıyor. Isırmak için yastık yok. Şiltenin kenarını kemiriyor. Saçlarından yakalayıp yüzünü öpüyorum.

"Of aman offf," diye inlemekte.

Monden Zuhal gitmiş, Giresunlu Hamideleşmiş şimdi. Ağzı yarı aralık. Gözleri şaşılaşmış. Sonra yeniden şahlanıyor. Yüzüm, omuzum, boynum bol tükürüklü öpücükleri ile sırılsıklam.

Tavana varışı ile yeniden dünyaya gelişi arasında ne kadar zaman geçiyor. Onu da bilemeyeceğim. Ben de zaman ölçüsünü yitirmişim. Bir süre gözleri kapalı, hareketsiz, sessiz yatıyor. Kamaranın içinde birbirine karışan ter kokularımız.

Sonra uyanıyor. Bir sigara yakıyor. Whyski, fıstık, gevezelik...

Bir süre sonra yine,

"Haydi gel artık...

Meşelikten, fış fış kürekçiliğe, oradan

horon tepen uşakların temposuna, son virajı alınca da yine çıldırgan mı çıldırgan bir finişe.

Böyle delire durula, şahlana söne şafağı buluyoruz.

İçim geçmiş. O benden erkenci olmalı. Sert ve diri kolunu boynumda, ateş gibi yanağını yanağımda hissediyorum.

Sessizce ağlıyor.

Uzaktan bir motor geçmekte... Kalkıyor. Tuvalete geçiyor. Kapıyı kapamaya gerek görmeden, yüzü bana dönük, yıkanıyor. Hatta küçük işini yapıyor. Kibar aile kızları birleşme sonrası yıkanırlarken arlı arlı sırtlarını dönerler. Onda hiç böyle bir kaygı yok. Değil mi ki, kendini tümüyle vermiş artık saklanacak ne kalır?

"Sen aslında çok iyi adamsın da, diyor.

"*Vükelalığım* olmasa değil mi, diyorum.

"Ha şunu bileydin.

"Biliyorum," diyorum.

Gerçekten de biliyorum.

Öğrenmeye başladım bu gece.

O günden sonra aramızda bir çeşit gizli balayı başladı.

Övür olduk iyice. Yüzü gülüyordu. Neşe ona hırçınlıktan daha yakışıyordu.

Büyükhanımın dönüşü iki hafta daha gecikti. Artık evime de gelir olmuştu. Kitaplarımı ilk gördüğü gün,

"Bunların hepsini okudun mu?" diye sordu. "Fıttırır insan bunlarla..."

Evin girdisini çıktısını öğrenmişti. Mutfağa girip bana hiç bilmediğim Karadeniz yemekleri yapıyordu. İçine karabiberli muhallebi doldurulmuş el açması börek mesela, parça parça soğuk hamsili sıcak pilav mesela... Kahve pişirirken şarkılar söylüyordu. Hem de resmen güfteli... Evden hiç çıkmıyorduk. Hep burun burna. Planlar da yapmaya başlamıştık artık. O işini ben işimi bırakacaktık. Ona kalırsa kitapları da satacaktık. Evlenmek şart değil ya, istemiyorsam, öyle yaşayacaktık. Ama kim bilir vazgeçip yine de bir gün evlenirdik... Uzak bir yerlere, hayır Karadeniz'e değil, Ege ya da Akdeniz'e yerleşecektik. Tavuklarımız olacaktı. Bahçemizde domates, maydanoz, hıyar yetiştirecektik. O, oradaki hastanede hemşirelik edecekti. Ben de oradaki bir lisede Almanca hocalığı bulacaktım kendime...

Sonra büyükhanım ve aile döndü. Roksanlar yazlıktan Ankara'ya göçtü.

"Gitme de, kalırım," diyen bu kıza,

"Kal," diyecek yürek bende yoktu.

Yaşamak bilmekten üstündü belki ama, yaşamakla bilmeyi karıştırmak da pek küçümsenecek bir bileşim olmasa gerek.

Kaldı ki, bir kere böyle başlamışım yaşama. Ok bir kere yayından böyle çıkmış. Dönüp dolaşıp oraya dönmek mukadder... O bunlara "zırva tevil" der bilirim. Ne derse diyecek artık.

Şimdi yine bir kayıktayım. Ama şimdi yalnız. Yine öyle yumuşak dalıyor kürekler suya, yine öyle usulca çıkıyor bir iki damla su sızdırıp.

Vakit sabahın yedisi, mevsim sonbahar. Hava puslu. Adadan inen ilk vapur görünüyor uzakta.

Havada şimdiden kış kokuları.

Meşeler çoktan döktü yapraklarını. Ama gelecek bahar yine öyle parlak yeşil dönecekler dünyaya.

Kayık yağ gibi kayıyor Kalamış'ın kirli sularında. İskarmozlar her çekişte gıcırdıyor. Kayışlıkları yağlamalı.

Roksan nerde? Hamide nerde? Brünnhild, İngeborg ne oldular? Bilemem. Tepebaşı Tiyatrosu yandı. Pelit şimdi konfeksiyon mağazası.

Bu altı aylık staj dünya görüşümü, kendimi görüşümü, hatta hatta, yazgımı değiştirdi. Bana beni öğretti. Kişiliğime çok şey kattı, –kattı çok yanlış– kişiliğim sandığım soytarıdan tüm yapay safraları attı. O hışır gösterişçi, desinlerci cilaları kazıyıp, içimdeki arı insanı bulmayı, doğaya, insanlara, eşyalara her şeye öyle içtenlikle yaklaşmayı öğretti.

Puroyu bırakmıştım. "Burnu Büyükler Kahvesi"ne gitmez oldum. Günce tutmayı, not almayı, kılıkırk yarmayı, gözlem peşinde koşmayı saçma bulmaya başladım. Kendimi gerçek kendime bıraktım. Geldiği gibi yaşadım. Bu katıksız mutluluğu, bu güftesiz şarkı gibi sarhoşluğu, bir daha hayatımın hiçbir döneminde belki yaşayamayacaktım.

Huy canın altından büsbütün çıkmıyor. Dediğim gibi, yavaş yavaş tövbemi bozdum. Yine kitaplara, yine notlara kâğıt karalamalara döndüm. Ama aradan bunca yıllar geçmesine karşın bugün bile, bir konferans verirken, yazı yazarken, bir toplantıda bazen yine unutup, eski alışkanlıklarıma dönecek gibi olduğum zaman, uzaktan bir çift balrengi gözün beni alaycı bakışlarla gözlediğini sezer gibi olurum. Derlenir, toparlanır, tabiileşir, kendimleşirim. Öylesine sinmiş içime.

Bu yazıyı bir bakıma, bir hayat ve doğa ustasına, bir içtenlik ve dürüstlük örneğine, hâlâ meslek çarpıtmasından, yani yine bir şeyler karalamaktan vazgeçememiş bir öğrencisinin naçiz bir şükran borcu sayabilirsiniz. Hiç değilse bir gün başka bir kabak çekirdeği meraklısı kızın kesekâğıdı oluncaya kadar...

Nerededir, sağ mıdır, ne yapar bilmem? İnşallah kendi okumaz bunları. Kızacaktır okursa çünkü, bilirim. Bu serüven susulsa idi, lafa dökülmese idi, ona daha yakışacağından... Ama huy canın altından büsbütün de çıkmıyor. Şurasından burasından kaçamak yapıyor. Kusur benim. "Hâlâ bıraktığım yerde otluyor" diye kızsa yeri. Ağız dolusu küfür etse haklı. Yerden göğe haklı. Ben onun yanında hep haksız olmaya mahkûmum zaten.

Doğanın yanında olduğu gibi.

Mühürdar, 1971

NİÇİN HİKÂYE

AYÇA AKTAN

"Evet niçin hikâye Sayın Taner?"

"Bundan özlü ve kestirme soru olmaz. Bu sorunuza ben de aynı kısalıkta bir yanıt vermeye çalışayım: Hikâye bir iletişim ihtiyacını karşıladığı için..."

"Siz benimle kısalık yarışına çıkarsanız röportaj çok somutta kalır. Renkli ve ilginç olmaz. Lütfen biraz daha açar ve somutlar mısınız?"

"İnsanoğlu lakırdıyı keşfettiği günden bu yana, bir şeyleri birilerine anlatma ihtiyacını duymuş. Tanık olduğu bir olayı, içine biraz da kendi hayal gücünü kattığı bir gerçeği, ya da düpedüz bir düşünü, bir korkusunu, bunalımını, karabasanını... Ve az da olsa kendini dinleyen meraklı kulaklar bulmuştur. Zamanla anlatışına daha bir çekidüzen, daha bir kıvraklık ve çekicilik katmıştır ki, çevresi onu sıkılmadan ilgiyle dinlesin.

Sanırım hikâyenin kökenini de bu dürtü-

de aramak gerek. İlk anlatıcıların dinleyicisi az olmuş. Ancak kulaktan kulağa duyulmuş. Ama yine aynı insanoğlu yazıyı keşfedince uçup giden sesi harf denen birtakım simgelere, çizgilere geçirmeyi becerince Homer'in, eski rapsodların, köy köy dolaşan ozanların anlatıları salt onları dinleyebilen grupları aşmış, papirüse, parşömene, kâğıda yani her okuyabilene ve önemlisi sonraki kuşaklara ulaşabilmiş...

"Bizim tarihimiz de, Orta Asya'daki gezici ozanlardan, Dede Korkut'tan, eski masal ve söylencelerden oluşan zengin bir anlatı hazinesi içeriyor. Bunları bir solukta geçip şimdi yakın tarihimize atlayalım. Bizde Batı anlamında kısa hikâye nasıl başlamıştır?"

"Bunu edebiyat tarihi kitaplarımız bir bir saptamış. Ben bunları lisede onlardan öğreneli yarım asır geçti. Şimdi tam hatırlayamazsam ayıp olur."

"Ben sizden Batı anlamındaki bu hikâyecilik dönemimizin tarihini değil, kişisel değerlendirmenizin bazı ipuçlarını yakalamak isteği ile sadece bir özetini rica etmiştim."

"Sami Paşazade Sezai Bey, Recaizade Ekrem Bey, Ahmet Mithat Efendi ilk aklıma gelenler. İlk ikisi ince, duyarlı, sonuncu daha çok büyük kitlenin kolay anlayacağı popüler hikâyeler yazar. Daha sonra Uşşaki-

zade Halit Ziya edebiyatımıza yine romanlarındaki gibi ince tahlillere dayanan küçük hikâyeler kazandırır. Yakup Kadri, Halide Edip hikâyelerine kendi kişiliklerinin özelliklerini aktarırlar. Daha sonra Türkiye'nin Maupassant'ı sayılabilecek olan Ömer Seyfettin. Anadolu'yu şehirli gözlüğü ile ilk yansıtan Refik Halit. Alelade, güncel, düzayak olay ve insanları ilginç bir mercekten yine öyle külfetsiz ve rahat bir üslupla yansıtan Memduh Şevket Esendal, F. Celalettin. Arada unuttuklarımı lütfen bağışlayın. Sonra aklıma daha yakın tarihin kısa hikâyecileri geliyor. Sosyal gerçekçi hikâyelerin öncüsü Sadri Ertem, Sabahattin Ali ki, bu ekol daha sonra Kemal Tahir, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz, Fakir Baykurt, Bekir Yıldızlar yetiştirecektir. Bireysel hikâye diye, gerçi eksik ama yuvarlak bu kategoride toplayacağımız hikâyeciler başlıca Ahmet Hamdi ve Sait Faik, Kenan Hulusi, Oktay Akbal, Tarık Buğra, Yusuf Atılgan ve entelektüel bir hikâye tarzının mümessili Bilge Karasu ilk aklıma gelenler."

"Pekâlâ. Siz kendinizi çizdiğiniz küçük hikâyeciliğimizin özet şeması içinde nereye ve nasıl oturtursunuz?"

"Ne olur bana benden bahsettirmeyin."

"Öyleyse yine eleştirmenlerin, kamunun değer yargılarından yararlanıp sizin kısa hikâyeci kişiliğinizi ben çizeyim. Yan-

lışsa beni düzeltin. Hikâyeye ince mizahı, ironiyi sizin getirdiğiniz söyleniyor. Hikâyelerinizin hepsinde zengin bir kültür ve hayat tecrübesi birikiminin izleri okunduğu söyleniyor. Türkçeyi bütün incelikleri ile en iyi kullananlardan biri olduğunuz vurgulanıyor. Bir de hikâyelerinizde tekdüzelikten, hep aynı temayı işlemekten kaçıp çeşitli üsluplar, çeşitli yaklaşımlar, tavırlar gösterdiğiniz, kendinizi durmadan yenilediğiniz, öz ve biçim deneyimlerine giriştiğiniz, hiçbir hikâyenizin öbürüne benzemediği ve sizi bir yaftada toplamanın zorluğu belirtiliyor. Salt bir anlatıdan felsefi spekülasyonlara, ironik bir yaklaşımdan yırtıcı bir hicve, olağanın, her günkü küçük yaşantıların, şiirinden âdeta mistik bir bilgeliğe kadar çeşitli renkler var hikâye paletinizde. Yazılış tarihleri ile karşılaştırıyorum. Kırk yılı içeren bir zamanın gelişme dönemlerini yansıtıyor bunlar. Yanılıyor muyum?"

"Yanılmıyorsunuz. Hikâyenin kendi havası yani atmosferi içinde yüzdüğü özel aurası belirliyor üslubumu. Ben sadece buna uyuyorum, aracısı oluyorum. Mesela, 'Sonsuza Kalmak' hikâyesinde inadına banal, düzayak, ayrıntısız bir anlatı seçişimin sebebi basit. Bunu Sunuhi Bey değil de Ekrem Akurgal gibi bir arkeolog anlatsa hikâye bambaşka bir hava ve boyut alırdı. Kısacası, sebebi anlatanın kalıbına uymak kaygısı.

Aynı isim altında bambaşka üslupla yazılmış bir hikâyem daha var."

"İroni ve ince mizah açısını neden seçtiniz?"

"Bu öyle düşünülmüş, taşınılmış bir tutum değil. Bir yaradılış, bir bakış alışkanlığı. Ama yararı büyük. Mizah ve ironi olaylara belli bir felsefi mesafeden bakmanın avantajını taşıyor. Taze ve vurucu bir bakış alternatifi sağlıyor. O kadar işimin gücümün içinde Türkiye'de ilk defa Gen Ar'da, sonra Kulüp 12'de, Gala Kulüp'te üç Kabare Tiyatrosu başlatmam, sanır mısınız, işgüzarlıktan oldu? Mizacımın önüne geçilmez bir itisiydi bu. Üniversitede hocalık ettiğim dönemlerde derslerime de sinerdi ironi ve mizah...

"Bir dönem yani 50'ler, 55'ler arası Sait Faik, Orhan Kemal ve siz hikâyeciliğimizin üç ası sayılırmışsınız."

"Estağfurullah... Bu söylenti olsa olsa her hafta üçümüzün de yarışır gibi birer hikâye yazmamızdan, kitaplarımızın çokça satmasından, rahmetli Yaşar Nabi'den en fazla telif ücreti almamızdan kaynaklanmış olsa gerektir. Oysa aynı dönemde başka nice ünlü hikâyecimiz vardı.

"Behçet Necatigil'in Edebiyatımızda İsimler sözlüğündeki biyografinizde 1956'da Varlık'ın yaptığı büyük bir kamu anketinde Türkiye'nin en beğenilen

hikâyecisi seçildiğiniz yazılı. Bu sizce rastlantı mı?"

"Onun gibi bir şey. O ankette Fazıl Hüsnü en beğenilen şair, Yaşar Kemal en beğenilen romancı, ben de en beğenilen hikâyeci seçilmiştik. Aslında bu çeşit değerlendirmeler o günkü eğilimleri, havayı, zevki, zemini yansıtır."

"Öyleyse niye sizi seçtiler dersiniz?"

"Sait Faik yeni ölmüştü. İlk Sait Faik jürisi Sait Faik Armağanını ikiye bölüp yarısını bana vermişti. Newyork Herald Tribune'ün açtığı uluslararası hikâye yarışmasının jürisi 'Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu' hikâyemle beni Türkiye birincisi seçmişti. Bu hikâye otomatikman 20 dile çevrilmişti. Bir başka neden de şu olabilir. Öbür hikâyeci arkadaşlarımın çoğu o dönemde daha çok romana heves etmişlerdi. Sırf hikâye yazmakta ısrar eden bir ben kalmıştım. Bir başka etken daha var. O sıralarda moda olan edebiyat matinelerinde en çok alkışlanan şiirler Attilâ İlhan'ınkiler, en çok alkış toplayan hikâyeler de nedense benim naçiz hikâyelerim oluyordu. Belki okunmaya yatkın oluşlarından, okununca kazandıklarından. Bu alkışları hikâyelerimin değerinden çok, onu okuyan Heyecan Başaran, Şükran Güngör gibi usta okuyuculara borçlu idim. Beni o sıralar kamu gözünde öne geçiren unsurlar bunlar olsa gerek. Sonra dedim ya,

o dönemde devamlı hikâye yazan ben kalmıştım. Orhan Kemal de kendini romana vermişti."

"Siz niye romana heveslenmediniz?"

"Hikâyeyi daha zor, daha mükemmel bir tür saydığımdan. Bugün de aynı kanıdayım. Romanda yayılabilirsiniz. Hikâyede her şeyi derli toplu bir yoğunlukta yansıtmak zorundasınız. Derinliğine gelince, hikâye de roman kadar derin olabilir. Kısalığı, az sayfada, az kişi ve olayla yetinişi hayatı yoğun olarak yansıtma hususunda onun boyutunu asla azaltmaz. Tam tersine bazen çoğaltır. Roman orkestra ise hikâye oda müziğidir. Ben yaylı sazlar kuartetini müziğin tacı sayanlardanım. En yadırgadığım laflardan biri de, bazı eleştirmenlerin hakâyeciler için kullandıkları, 'Artık hikâye ona dar gelmeye başladı, romana geçti' gibi yargılardır. Sanki hikâye romanın basamağı imiş, onda olgunlaşınca romancı olunurmuş gibi. Romanlarını ve romanlarının zengin tarihi arka fonunu takdir ettiğim bir yazarımız, 'On kere hikâyeyi denedim, yazamadım. Yazdıklarım hikâye olmadı. Hep roman özetleri oldu' demişti. Bu arkadaş hikâyenin bambaşka bir yaklaşım ve turnür gerektirdiğini, aslında zor bir tür olduğunu kimi eleştirmenlerden daha iyi kavramıştı.

"Hikâyenin romana oranla okurlar tarafından da küçümsenişi sizce neden?"

"Belki küçük hikâye sözünün kolay çağ-

rışımından. Çabuk bitişinden. Ama Çehof o çabuk biten hikâyelerde öyle unutulmaz kişiler ve olaylar çizer ki değme romanlarda bulamazsınız."

"Sizin için, 'Kendinden bahsedilince neredeyse masanın, altına kaçar' demişlerdi. Bakıyorum çok doğru. Sizi biraz rahatlatmak için gelin daha genel sorulara geçelim. İyi bir hikâye genel olarak sizce nasıl olmalıdır? İyi bir hikâyede ne ararsınız?"

"Önce atmosfer ararım. Cenin nasıl dünyaya bir placenta içinde gelirse, her iyi hikâye de öyle, kendine özgü bir gizem, bir atmosfer içinde doğar. Bence en önemlisi budur. Kahramanlar, olaylar kendiliğinden gelir.

İkinci olarak, içtenlik, heyecan, sıcaklık ararım. Yapaya tahammülüm yoktur Manirizm, cambazlık, fazla ustalık, soyuta fazla kayış hevesi, keyfimi kaçırır.

Sonra açık seçiklik ararım. Kulağını ters eli ile göstermek bence acemiliktir. Açık seçiklik, sadelik yazarın birinci nezaket borcudur. Kafasına ve kalemine çekidüzen vermeden okuyucunun önüne çıkan yazarı saygısız ve şımarık bulurum. Somutu sevmelidir. İyi bir hikâye soyutla somutun, gerçekle şiirin mutlu bir bileşimi olmalıdır, içten olmalıdır. Yazanın yüreğinin sıcaklığını taşırmalıdır. Boyutlu olmalıdır. Yüzeyde kalmamalıdır.

Hikâye, yoğun bir yaşam tecrübesinin kâğıda yansımasıdır. Bilinçli yaşanan her anda ebediyetten bir parça vardır. Bunu yakalamalıdır. Darüşşafaka Galerisinde eski ressamlarımızın bir sergisini gezerken Şeker Ahmet paşanın Yıldız Bahçesini gösteren bir peyzajı beni yarım saat önünde mıhlamıştı. O bahçede bir ikindi vaktinin sessizliğini, ışıklarını, kokularını olduğu kadar onu resmeden Paşanın iç huzurunu, elinde fırça, o andaki eşsiz hazzını, mutluluğunu, hatta içtiği sade kahvenin damağındaki telve tadını duyar gibi olmuştum. Bütün bunlar tuvalden dışarı taşıyordu. İngiliz portre ressamı James Whistler'in bir sözü vardır. Modeline, 'Bana bir kere daha gülümseyiniz, sonra dünyaya ebediyen gülümseyeceksiniz' der. İyi hikâye de işte budur. Bir hayat kesitini ebedileştirmektir. Nasıl iyi bir nature morte bir masayı, masa örtüsünü, bir meyve kabını ve içindeki elmayı verirken bütün bu basit objelerde yaşamın özünü yansıtabiliyorsa, iyi bir hikâyeci de iki üç kahramanın tasvirinde yaşamı yansıtabilmelidir. Hasılı küçük hikâyecilik, adı küçük, kendi büyük bir türdür."

"Şu sabırsız ve özetçi çağımızda bu kısa tür okurun daha işine gelmeli değil mi? Neden tutulmuyor sizce?"

"Kısalığı bakımından öyle de, yoğunluğu insanları yine yoruyor olmalı. Onlar uzun masalları, yani romanları severler. Onların

ninnisinde sallanmayı tercih ederler. Hikâye bir küçük zümrenin 'Conaisseur' diyeceğimiz bir seçkin tiryakiler grubunun türü kalacaktır her zaman."

"Bunun nedeni, acaba okurun uzun düşleri, kısalarına yeğleyişi mi?"

"Herhalde. Ortada olan bir gerçek şu ki, romancılar zengin olabilir. Hikâyecilikten zengin olan görülmemiştir. İşin bu amatör yanı da hikâyeyi bana çekici yapan nedenlerden biridir. Pir aşkına yapılan, kendini tatmin için yapılan bir heveskâr candanlığı ve tazeliği taşır hikâye. Yazısından para da kazanmak isteyen roman ve oyun yazmalı, şiir ve hikâye değil...

"Gülriz Sururi 'Kıldan İnce Kılıçtan Keskince' adlı anılarında sizden bahsederken, Keşanlı'yı okurken 30 ayrı kişiyi ayrı ayrı oynadığınızı, sizin bir de kişilerinizle bir aktör gibi özdeşleştiğinizi yazıyor..."

"Bu özdeşleşme olmasa her kahramanımın kalıbına giremem, onun söz dağarını, düşünce tarzını benimseyemem ki..."

"Yani bir çeşit rolden role geçiyorsunuz."

"Rol değil sadece, çeşitli kişileri yaşıyorum. Bu da benim kişiliğime sağlıklı bir hava değişimi sağlıyor, bir çeşit manevi vantilatör, yelpaze. Küçük hikâyeyi sevişimin bir nedeni de bu.

"Hikâyelerinizin bazılarında ve köşe yazılarınızda sezdiğimi sandığım bir ana

motif de şu: Yazmanın, konuşmanın atılganlığı yanında bazen de susmanın, yazmamanın, yorumlamamanın büyük olgunluğu ve doygunluğunu övüyorsunuz. Mesela 'Ases'de şöyle bir pasaj var:

'Yazarlık nedir? Bir hüsranın avuntusu. Yazarlık bir narsis kompleksi: Bak ben ne yazdım. Ne marifetlerim var benim. Okuyun beni. Beğenin zekâmı, buluşlarımı, demek. Sade yazarlık mı? Aktörlük, askerlik, politikacılık, işadamlığı, hırs olmadan, beğenilmek hevesi olmadan yapılır mı?

Oysa Ases beğenilmeye boş vermiştir. Ases bir oyunu oyun olarak almış, mutluluğunu bunda bulmuştur, gerisine aldırmadan. Ases'i seviş, bu bakıma benim için, belki sizin için de, hâlâ bir imkândır. Bir kusurunu biliştir hiç değilse. Dürüstlüğümüzün bir kırıntısı.'

Sonra 'Susmaya Övgü' yazınızdaki şu satırlar:

'Susunca, kelimeler cambazlığını kaybeder. Susunca, kasıntısız olur insan, dış dünyadan gelen sürtüşmelerden biraz uzaklaşır, kendini bulur, doğanın sessiz müziği ile dolar içi. Tek başına susuş olduğu gibi ikili susuşlar da vardır. Anlaşan iki insanın güneş batışı sırasında ya da bir ocakbaşında yanyana susuşu bazen sütunlar dolusu laftan daha veciz bir iç konuş-

ma sağlar. Zaten ben büyük şeylerin susularak daha iyi ifade edildiğine inananlardanım. Konuşma, ister istemez, bir şeyleri kısıtlamak, sınırlamak, indirgemek değil midir? Sususta sonsuza açılmış bir pencere vardır. Onu lafla bozmanın âlemi var mı?...'

Yazılarınızda etkisi sezilen zen felsefesi ile ilişkisi var mı bu düşüncelerin?"

"Muhakkak ama konuyu oralara açarsak röportajımızın havası başka yön alır."

"Pekâlâ bırakalım. 'Sonsuza Kalmak' diye eski bir hikâyeniz var. Sonsuza kalmak her yazarın da gönlünde yatan bir aslan değil mi?"

"Kısaca ve istediğiniz gibi somutça bir karşılık vermiş olmak için şöyle diyeyim: Genç yazarda kendini belgelemek, zekâsına beğeni toplamak hevesi vardır ve bu çok doğaldır. Olgun yazarın artık bunları aşmış, bunları kanıksamış olması gerek. Kendi için, sırf kendi için yazıp gerisine aldırmama doygunluğu. Ases gibi alkışları bırakıp usta ve gölgede bir muslukçu olmanın doygunluğu... Nizamettin Bolayır'ın penaltı atma dışında gösterişsiz mi gösterişsiz 24 saatlerinin sessiz mutluluğu. Ama büsbütün ümitsiz değilim. Ömrüm olursa belki bir gün ben de o aşamaya varırım.

"Toplumsal haksızlıklar, sosyal adaletsizlik, varlıklı sınıfların yozlaşma örnekleri de sık sık hikâyelerinizde yer alı-

yor. Yağlı Kapı; Heykel; Kızıl Saçlı Amazon; İşgüzar Polis; Konçinalar; Ayışığında Çalışkur; Bayanlar OO; Rahatlıkla; Fasarya; Şeytan Tüyü'nde örneğin. Bu konudaki görüşünüz ve yaklaşım tarzınız?"

"Yazar, duyarlığı ve bilinci gereği, içinde yaşadığı toplumun bir sismografı olarak toplumsal haksızlıklardan herkesten fazla etkilenir. Tedirgin olur. Ne var ki, bunlara karşı tepkisini bir politikacıdan, bir sosyologdan, bir gazeteciden çok farklı gösterir. Sırf bunları eleştiren bir polemik yazmak istiyorsa makale, köşe yazısı gibi yerler daha uygun olur. Hikâyede bu aksaklıkları göstermek istiyorsa hikâyenin polifonik dünyasının havasına uyması, bu aksaklıklar da gerçeğin bir yanı olduğuna göre onu genel gerçeğin içindeki yerinde ve dozunda vermesi gerekir. Sanatsal ve estetik kaygı bu yansıtışı asla zayıflatmaz, genel gerçek havası içinde daha inandırıcı, daha etkili, daha vurucu bile yapar. Her türün kendi koşulları ve üslubu vardır. Ve bunlar yüzyıllarca tecrübenin, birikimin ürünüdür. Onlara uymak sanatçıya da fikirlerine de daha güç kazandırır."

"Şimdi benim buluşum sandığım bir başka özelliğinize geleceğim; galiba hikâyelerinde insandan başka hayvan ve bitkilerin de en çok farkında olan, onlara da en çok yer veren bir hikâyeci oluşunuz. 'Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu' Kalender adında bir çöpçü beygirinin hikâyesi. 'Fra-

ülein Haubold'un Kedisi' ismi üzerinde kedi üzerine, 'Memeli Hayvanlar' ise bir inek üzerine yazılmış. Bir ayı temasını işleyen 'Şeytan Tüyü'nde bize su aygırlarından, maymunlardan, zürafalardan, flamingolara kadar koca Berlin Hayvanat Bahçesi'ni gezdiriyorsunuz. Dünyanın en güzel hayvan hikâyeleri antolojisinde 'İznikli Leylek' adlı hikâyenizin çevirisi var. 'Sancho'nun Sabah Yürüyüşü' bir köpek üzerine. 'Yalıda Sabah'ın başlangıcı martılar, serçeler, balıkçıllar, kırlangıçlar, karabataklarla bir kuşlar senfonisi, hikâyenin sonu ise ökolojik huzurun simgesi bir kaplumbağada noktalanıyor. 'Bir Kavak ve İnsanlar'da baykuş var, ağaçkakan var, serçeler var, ibibik kuşları var.

Arada Milliyet'teki odanızda genç meslektaşlarınıza araladığınız yeni projelerinizden birine ben de rastlantı olarak tanık olmuştum. Yazacağınız yeni bir hikâyeyi bize okudunuz, daha doğrusu canlı bir şekilde yaşattınız. Bunda da neler yoktu: Su, çayır ve göl kurbağaları, solucanlar, kartal, dağ keçisi, sincaplar ve başta bir yaşlı çınar olmak üzere Abant ormanlarının tüm ağaçları. Ağaçlar da hikâyelerinizde önemli bir yer tutuyor. 'Bir Kavak ve İnsanlar' gibi salt bir ağaç üzerine olduğu gibi. Olmadığı zaman doğa dekorunun kaçınılmaz öğelerini oluşturuyorlar."

"Bunlar bizi çevreleyen dünyanın ayrılmaz, kaçınılmaz parçaları değil mi... Üstelik insandan daha sahih, vakur ve sağlam. Neyseler o'lar Hiç gıllıgışsız."

"Zor mu yazarsınız?"

"Bazen çok kolay, bazen zor. İnsanın bünyesi ve dolayısıyla zihni biyonik koşullara uyar. Bazen zoru kolay, kolayı güç yapar. Bazen bu çok kolay olur. Bazen çok güç. Her seferinde kendimden en iyiyi koparmaya çalışırım. Kolayla yetinmem. Kolay görünen çoğu yazım zorlu çabanın ürünüdür.

Birkaç olay hariç, falan hikâyeyi yazacağım diye hiç oturmam daktilo başına. Bir konu yıllar önce kafamın bir yerinde kalmıştır. Uyur, uyur bir gün uyanır. Beni dürter. Hikâyede bence en önemlisi, o hikâyenin bürüneceği gizemi, havayı yakalamaktır. Bunu bir yakalayınca, kahraman da, ana tema da, mesaj da kendiliğinden ortaya çıkar. Bana rağmen yaşamaya başlarlar. Kalemimi götürürler. Bana başta 'Ne yazmak istiyorsun?' diye sorsanız yazmaya başlamadan, beş on sayfa yazmadan, ne yazacağımı, nereden başlayıp nereye gideceğimi nereden bileyim derim."

"Hiç ısmarlama hikâye yazdınız mı?"

"Yazdım. 'Atlantis' dergisi zaman üzerine özel bir sayı çıkarıyormuş. Çeşitli ülkelerin bazı hikâyecilerine, bu arada da bana, bu tema üzerine bir hikâyem olup olmadığı-

nı telgrafla sordu. On gün içinde İsviçre'ye ulaştırmam isteniyordu. Benim böyle bir hikâyem yoktu. Altı gün içinde 'Onikiye Bir Var'ı yazdım. Her sayfasını Heinz Anstock günü gününe çevirip temize çekiyordu. Onuncu günü hikâye Atlantis'e ekspres ulakla ulaştı. Ve özel sayıya seçilen tek hikâye o oldu. Daha sonra birçok antolojilere girdi. Bazen bir çırpıda yazılan hikâyeler uzun zaman uğraşılanlardan daha başarılı olur."

"En beğendiğiniz birkaç Türk hikâyesini rasgele sıralar mısınız lütfen?"

"Her özgün yazar kendi alanında biriciktir. İyi şeyler yazmıştır. Rasgele birkaç örnek almak öbürkülere haksızlık olur. Ama ille bir iki isim isterseniz, mesela Memduh Şevket Esendal'ın 'Hasta' hikâyesi. Mesela Kemal Tahir'in 'Arabacı'sı. Mesela Sait Faik'in 'Hışşşt Hışşt'ı..."

"Hiç kıskandığınız yazar oldu mu?"

"Olmadı. Sanatta kıskançlığı çok abes bulurum. Bir türün ehli iseniz, belli bir özgünlüğünüz varsa, siz o alanda biriciksinizdir. Kimse kimsenin şöhretini alamaz, gölgeleyemez inancındayım. Orhan Kemal de, Kemal Tahir de bu kanıda idi sanırım. Hangimiz iyi bir şey yapsak öbürleri candanlıkla sevinir, kutlardı. Bu böyle yıllar sürdü. Tam meslektaşça, sportmence bir dostluk."

"Ama bunun tersine de çok örnekler gösterilebilir."

"Maalesef. Çok şükür kanıma hiçbir gün kıskançlık virüsü girmedi. Gençliğimde spor yaptım. Bir koşuda kaybedişimin hüsranını, birinci gelen arkadaşın kırdığı rekorun sevinci fazlasıyla telafi ederdi. İlk koşup kutlayan ben olurdum. Önemli olan şu, bu değildir, başarıdır, hedefe varıştır, rekordur. Ona sevinmeyenin gerçek sanatçı olduğundan şüphe ederim. Biz buna alıştık. Böyle yetiştik. Çok mu saflık acaba?"

"Türk tiyatrosunu yurtdışına 'Keşanlı Ali Destanı' taşırdı. Yedi sekiz ülkede alkış topladınız. Galiba başka iki, üç oyununuz da dışarıda oynandı. Ama dışarısı sizi yine de daha çok hikâyeci olarak tanıyor sanırım. Birçok hikâyeniz uluslararası antolojilere girdi. Her hikâyeniz Avrupa'nın her dergisine rahatlıkla alınıyor. Bunun sebebi nedir?"

"Tiyatro repertuvarları kale gibidir. Yabancı kolay giremez. Hikâye ise şu dergide olmazsa, bu dergide yayımlanabilir. İlgi toplarsa başkalarını da isterler."

"Türkçeden önce yabancı dilde yayımlanan bir hikâyeniz oldu mu?"

"Devamlı yazarı olduğum 'Merian' dergisine yazdığım yazıların çoğunun Türkçesi yoktur. 'Die Zeit'de çıkan 'Şeytan Tüyü' adlı hikâyemin Almancası da Türkçesinden önce yayımlandı.

"Anladığım kadarıyla Almanlar ve

Avusturyalılar sizi daha çok seviyor ve yayımlıyor.."

"Herhalde onlarla ortak bazı kültür birikimi izlerinden olsa gerek. Ne hikmetse Bulgaristan'da, Macaristan'da da çok okunurum. Hangi milletin hangi yazarı tutacağı belli olmaz. Rusya'da en çok tutan, milyonlarca basılan Türk romanı Reşat Nuri'nin 'Çalı Kuşu'dur. Bir de Aziz Nesin'in hikâyeleri, Fazıl Hüsnü'nün dörtlükleri Hollanda gazetelerinin ilk sayfasında yayımlandı. Bunu Hollandalı şairlere bile yapmazlar. Öte yandan Sait Faik'in hikâyelerini, Sabri Esat'ın nefis çevirileri bile Fransızlara sevdirememişti. Bu iş hiç belli olmaz."

"Hikâye sizce başka hangi sanat türüne yakındır?"

"Hikâye açısı sinemanın 'Gros Plan'ına benzer. Küçüğü yüce, olağanı ilgi çekici, sadeyi renkli yapar. Türün kısa oluşu, kestirmeliğini, kıvraklığını, ama her şeyden çok yoğunluğunu sağlar. Küçük hikâye bu bakımdan şiirle akrabadır. Faulkner'in hikâyelerinden bahsederken 'Ben yolunu şaşırmış bir şairim' deyişi boşuna söylenmemiştir. Sait Faik de aynı şeyi söyleyebilirdi. İyi bir küçük hikâyenin özünde ister istemez şiirsellik de vardır. Aksi halde boyutsuz kalır, düzayak kalır. Kısalığı, bir tek çatışmayı bir yahut iki kişiyi ele alışı derinliğine halel getirmez.

Küçük hikâyecinin çalışmasını bazen de bir ressamın çalışmasına benzetirim. Ressam nasıl ilkin tuvali ile bir peşrev yaparsa hikâyeci de kâğıtla aynı peşrevi yapar. Ressam daha sonra nasıl beyninden ve kalbinden gelen hızla tuvale saldırıp renk ve çizgilerle boğuşmaya başlarsa, küçük hikâyeci de kelimelerle cebelleşmeye, içindeki kaosu bir cümlede derleyip toplamaya, bu kaosa egemen olmaya, onu en sade, en kıvrak şekliyle kâğıda geçirme çabasına girişir. Bu aslında bir çiledir. Ama sanatçı dediğiniz kendi kendini böyle çilelere sokup ancak ondan kurtulunca mutlu olan bir Mazoşisttir. Kafadaki ve yürekteki kaosu sade, sağlam, özlü, açık seçik bir cümlede toparlamak insana bir övünç kuruntusu verir. 'Sadelik en sonra varılan aşamadır' diyen Çin atasözü işte bu çeşit kaliteli sadeliğe varma mücadelesini ne güzel özetliyor."

"Nasıl çalışıyorsunuz?"

"Size hikâyenin placentasından, aurasından, bürülü olduğu gizeminden söz etmiştim ya. İşte ilk iş olarak bunu yakalamaya çalışırım. Bunu bazen ilk satırda yakalar insan. Bazen de sayfalar yazarsınız. O hedefi on ikiden vuran, yani hikâyenin placentasını, aurasını, atmosferini içeren cümleye ya da repliğe varmak için... Bir buldunuz mu da şapkanızı havaya atar, hepsini yırtar, o tek cümleyi esas alıp ona uyan, onun renginde cümlelerle yeniden kurarsınız hikâyenizi.

Sade hikâye değil, ben piyes yazarken de böyle çalışırım.

"Piyes yazarken mi, hikâye yazarken mi daha mutlusunuzdur?"

"Hikâye yazarken.

"Neden?"

"Her ikisinin çok ayrı çalışma tarzı vardır. Piyes sizle başlar. Sizin metniniz işin ilk taslağı gibidir. Rejisör buna kendi görüşünü, yorumunu katar. Dekoratör, ışıkçı ve kahramanlarınızı sahnede somutlaştıracak sanatçılar kendi yorumlarını katarlar. Eser, siz + rejisör + aktörler + dekoratör + ışıkçı kolektif bir hal alır. Bazen de maalesef tersi olur. Siz – rejisör – sanatçılar beceriksizliğine dönüşür. Her oyun yazarı bu iki hali de yaşamıştır. Oysa küçük hikâyede tek sorumlu sizsinizdir. Senarist de, rejisör de, kameraman da, aktörler de, hikâyeye atmosfer veren dekoratör ve ışıkçı, müzisyen de hep sizsinizdir. Bu beni çok çeker."

"Konuyu değiştirmek için beylik bir soruya izin var mı? En beğendiğiniz yabancı ve Türk hikâyecileri?"

"İster klasik, ister modern ya da süper modern olsun, ustalıkla, candanlıkla yazılmışsa hiç ayrım yapmadan beğeniyorum. Tahammül edemediğim şey, yapaylık, manirizm, şımarıklık. En büyük hikâyeci, en büyük romancı gibi lafları da hiç sevmem. Edebiyatta futbolun, boksun 'En Büyük Benim'ci hışırlığına tahammülüm yoktur."

"Hikâyelerinizden ne kadar telif alırsınız?"

"İlk hikâyem için Sedat Simavi Beyden aldığım telif ücreti 5 lira idi. Ama bu 5 liranın o zaman bendeki sevinci milyona değerdi. Daha sonra telifim 10 liraya çıktı. Cumhuriyet'te yazdığım hikâyelere 15 lira alırdım. Varlık ve Yücel'e yazdığımız hikâyelere telif almazdık. Yaşar Nabi Beyden kitap başına telif ücreti olarak 370 lira alışım bir rekor sayılıyordu. Yıllar sonra Merian dergisine yazdığım hikâyelere 500 mark alırdım. Geçen yıl DİE ZEİT'ın bastığı 'Şeytan Tüyü' adlı hikâyem ise ömrümde aldığım en yüksek hikâye telif ücretidir. 1100 DM, yani 110.000 TL. Ama dedim ya hikâyeden telif ücreti almasam da yine hikâye yazarım."

"Seksin hikâyede, romanda kullanılması tarzı sürekli bir tartışma konusu. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?"

"Seks hayatın, gerçeğin bir parçasıdır, özüdür hatta. Es geçilemez. Hayattan soyutlanamaz. Eski edebiyatçılar edebiyat edepli olmalıdır derlerdi. Edebiyat gerçekçi olmalıdır bence her şeyden önce. Ama bazı yazarlar açık saçıklığı ilgi oltası sayıyorlar. Yahut kendi komplekslerini böylece boşaltıyorlar. Ben her şeyde belli bir dozu kollamaktan yanayım. Kaldı ki ölçü, her şeyi daha etkili yapar. Genç bir kızın blucin pantolonunun, çırılçıplaklıktan daha seksi olduğu inkâr edi-

lebilir mi? Sırf seksüel kasıtla yazılmış, cüretli bir eser olmasına karşın Alfred de Musset'nin ünlü Gamiasi'nde müstehcen tek laf geçmez."

"Sayın Taner sizi yakından tanıyanlar, arkadaşlarınız, meslektaşlarınız, öğrencileriniz arasında alçakgönüllülüğünüz en belirgin özelliklerinizden biri... Ama sanatla alçakgönüllülük bağdaşabilir mi? Sanat aslında bir iddia değil mi?"

"Sanatta bir iddia, hele gençken bir kendini belgeleme hışırlığı yok değildir. Ama daha derin düşünürsek sanat bir gücün değil daha çok köklü bir aczin de ifadesidir. İnsanın yalnızlığının bilinçlenmesidir. Bir iletişim, dolayısıyla bir iştirak arama ihtiyacıdır. Ben doğuştan alçakgönüllü bir insanım. Âdeta hasta derecede. Çok kendi zararıma olarak... Evimin kapısında adım yoktur. İmzamı küçük harfle atarım. İmkân oldukça kendimden hiç konuşmam. Kendi BEN'imi içimden çıkarayım ki, içime daha çok dünya sığsın isterim. Sanatçı oluşum bu huyumu değiştirmez, ancak bazen zorlar. Perhizi bozarım. Bana kalsa, becerebilsem, o bilgeliğe bir gün varabilsem, susacağım, hiçbir şey yazmayacağım, ya da yazdığımı kimse fark etmeyecek. Bilir misiniz eski minyatürcülerden çoğunun eserlerinin altında imzası yoktur. Eseri yapmış olmak onlara yeter. Yapan o kadar önemli değildir. Bence asıl büyük sanatçılık ve bilgelik buradadır."

"İlerisi için küçük hikâye konusunda projeleriniz var mı?"

"İlerisi ne gösterir, bilinmez. Ama elim kalem tuttukça, kafam düşünebildikçe en zevk aldığım uğraş yine küçük hikâye olacaktır sanırım. Homer'in bir tasvirini unutamam. Düşmanı tarafından kafası bir kılıç darbesi ile uçurulan birini anlatır. Yere düşen başın dudakları hâlâ kıpırdamakta, başladığı bir söze hâlâ devam etmektedir. Yazarlar bu kesik başlı muharibe benzer. Ölürken bile bir şeyler mırıldanırlar.

Nasıl her kesilen tavuğun kursağından oluşmamış yumurtalar çıkarsa, kendini tüketmemiş her yazarın gönlünde de yazılacak daha nice şeyler yatar. Giyotine giderken kafasını işaret edip, 'Oysa burada daha neler vardı' diyen Andrè Chenier bu son sözleri söylerken daha çok gençmiş. Bu iş yaşa başa bakmaz. Yaşlı yazar bazen gençliğinden daha da verimli, birikimli olabilir. Elbet benim de içimde nice hikâyeler yatıyordur. Ömür izin verirse ortaya çıkar. Olmazsa... Sağlık olsun. Dünya bir şey kaybetmez...

NE DEDİLER?

Haldun Taner, evrensel ile ulusalın kesiştiği noktaları yakalamış, bunları hem toplumsal hem de sınıfsal açıdan irdelemiş, ince zekâsı ile yaptığı çözümlemeleri enfes bir mizah anlayışı içinde topluma aktarmıştır.

Emre KONGAR

İnsanlarımıza mizahın objektifinden bakarak hikâye yaratan bir ustadır Haldun Taner. Evlenmeyi bekleyen genç kızdan, çıkarı peşinden koşan politikacıya, anılarını yazmak isteyen emekli memurdan bir eczanenin müşterilerine kadar yaşadığımız toplumun geniş bir yelpazesini onun hikâyelerinde bulabilirsiniz. Her tür okur onda kendini bulur ve ondan edebiyat zevkini alır. Çünkü o edebiyatta tad almanın ortak noktasını bulmuş, bunu çok okur arasında bölüştürme ustalığını göstermiş ender

yazarlardandır. 1945'ten bu yana bütün yaşadıklarımızı, yanlışıyla, doğrusuyla, bütün davranışlarımızın ince alaylı bir dille hikâyesini okumak isteyenlere verilecek tek ad Haldun Taner'dir.

Doğan HIZLAN

Bir yazar için en önemli özelliklerden biri olan kişisel biçem, onda olgun bir gözlemin hiç zorlanmasız kendiliğindenliğini ve okuru anlatı ile başbaşa bırakma ustalığını taşır. Haldun Taner'in mizahını da bu özellik içinde değerlendirmeliyiz. Taner için güldüren öğe, insan doğasının bir parçasıdır, bundan dolayı da küçümsemeyi içermez her zaman. Çünkü kişi, toplumsal doğasından koşullarından soyutlanmış olarak ele alınmaz, eleştirel mizah da bu yüzden kişiyi aşar, dahası masumlaşır kişi. Haldun Taner'i okurken ondaki bu acımayı her zaman duymuşumdur.

Melih Cevdet ANDAY
CUMHURİYET, 6 Ocak 1984

Aziz dostum,

Kaç gündür sizinle beraberim. Nefis yazınızı okuduktan sonra şöyle bir düşünce denizine dalmış bulunuyorum. Yalıda güneş doğmadan beşte uyanan, sabahın renklerini, ilk gören ve duyan elbette siz değilsiniz. Nice erkenciler bu renkleri gördü, bu sesleri

duydu, ama yemin ederim ki, sizin gibi ne görmüş, ne duymuş, ne koklamıştır derim. Çünkü çocukluğumda bir süre ben de bunlardan biri olmuştum. Büyükdere'de Şabanyanın yalısında bir yaz böyle heba olmuştur. Çocukça bir iki poşattan gayrı bir şey hatırlamıyorum. Sizin yazınızı okuyunca o yalıdaki günlerimi şimdi yaşamaya başladım, bütün canlılığıyla. Birkaç günden beri denizin fışırtısını bile duyuyorum, inanın.

Ne kadar alçakgönüllülük etmeye kalkışsanız "kuş dilini" hem de edebiyatına kadar daniskasını bildiğiniz bal gibi anlaşılıyor. "Kuş olmadım ki" diyorsunuz ama kim inanır beyim. Düpedüz –haydi– tecahülü arifane diyeyim. Başka laf bulamadığımdan ötürü.

O ne büyüleyici anlatış dostum? Size bir şey ifşa edeyim mi? O hiçbir şeyi urnursamadan yalının çöplüğünde, keyfince o mehter yürüyüşlü kaplumbağaya bayıldım. Sayenizde onunla aramızda bir de sıkı fıkı ahbaplık başladı. Onunla dertleşip duruyorum kaç gündür, iyi azizlik.

Orhan Barlas'ın sütununa toslamasam hikâyenin bittiğinin farkına varmayacaktım. Sağolun. Beni o âlemde yaşatan gözlerinizden, hatta o sesleri duyan kulaklarınızdan ve ayıp olmazsa o kokuları koklayan burnunuzdan öperim.

Elif NACİ

Velhasıl hepimizin tereddütsüz, tartışmasız beğendiği ne kadar hikâye varsa hepsinin yazarı Haldun Taner'di.

Niçin severdik, niçin benimserdik Taner'in hikâyelerini? İnce zekâsı ile alayı ve hicvi olağanüstü bir insan sevgisi ile bağdaştırıp sunabildiğinden, çevremizdeki görüntünün altında başka şeyler sezebildiğinden, en olmayacak nesnelerden esinlenip çağrışımdan çağrışıma sıçrayabildiğinden, severdik.

Selçuk EREZ
GÜNEŞ, 6 Ekim 1983

Yumuşak kelimeler, zorlamasız cümleler, anlatılmaz incelikler. Bunların hepsi Haldun Taner'in ağına düştü. Ve yıllar boyu onun hikâye cennetinde şikâyetsiz esir edildiler. Beyinlere girdiler, ölümsüzleştiler. ...Şiir gibi hikâye yazan Haldun Taner'i dünün insanı bugünün genci anlamakta hiç güçlük çekmiyor.

Uğur CEBECİ
HÜRRİYET, 15 Aralık 1983

Hikâye yazarlığını feylesofluk aşamasına sıçratabilmiş ender edebiyatçılarımızdan biridir Haldun Taner.

Hemen her hikâyesinde en sıradan insanı bile olağanüstü kılan "insancıl" ayrıntıları

bulup çıkararak, onlara ve giderek en genel anlamda hayata karşı sevgimizi, saygımızı acıların ve küskünlüklerin kış uykusundan uyandırıp, canlandıran, coşturan, hatta perçinleyen Taner'in en büyük özelliklerinden ve ustalıklarından biri de hiç kuşkusuz erotizmin o soluk kesen gizemini en ince titreşimleriyle dile getirip, okuruna yansıtabilmesi.

Cinsi latifi tüm güzellikleriyle yücelterek, gönül hanesinde daima baş tacı etmiş olan Taner'in *"Yaprak Ne Canlı Yeşil"* adlı hikâyesinde fıkır fıkır ve de kıpır kıpır bir Laz dilberiyle alabildiğine yaşadığı aşk ve sevişme serüvenini aktarışını okusalar, adına erotizma denen o misli görülmemiş lezzete gönül verip de onu edebiyata dökmekteki hünerleriyle nice "Aferin"e mazhar olmuş Anais Nin Hanımefendi ile Henry Miller Beyefendinin bile heyecandan dudakları uçuklar. Bu hikâye yalnızca edebiyatımızın değil, dünya edebiyatının da en yoğun, en çarpıcı, en etkileyici erotik hikâyelerinden biri; bundan hiç kuşkunuz olmasın!.

Engin NOYAN
BRAVO, Mart 1984

Politik hal ve tavrımızda Türk yazarı Haldun Taner'in 26.1.1982 tarihli DİE ZEİT'de çıkan "Satirik" hikâyesindeki şu sözleri hep hatırlamalıyız:

Bunlar durduğu yerde mi böyle kaba ve hoyrat olmuşlar. İşyerinde olsun, U.

Bahn'da olsun, sokakta olsun neden hep yabancının kusurunu hoş görmez çemkirir dururlar. Bir insan ki hırçındır, bil ki bir kuyruk acısı vardır. Kendinle barışık insan gayrıya çatsın vaki mi?

Mesele insanlık meselesidir. Öbür insanlarla insanca ilişkimiz meselesidir. Çünkü iç toplumsal huzurumuz buna bağlıdır. Demokratik bilincimizin güçlenmesi buna bağlıdır. Ve politik olgunluğumuzun bir ölçütü de yabancı işçilere davranış tarzımızda aranacaktır.

Alman SPD partisinin kurucularından ve halen partinin parlamento grubu başkanı HERBERT WEHNER'in gazetelere, Alman TV'sine ve radyosuna verdiği demeç.

Hem bu kadar ince eler sık dokur ayrıntı inceliği, hem bu kadar akıcı ve aydınlık bir anlatı, hem böylesine entelektüel, hem bu kadar halkçı ve popüler olmanın sırrını yakalamış bir yazar.

WAHRHEIT Berlin West

HALDUN TANER / BÜTÜN ESERLERİ

Haldun Taner / Bütün Hikâyeleri

* 1. Kızıl Saçlı Amazon
2. Şişhaneye Yağmur Yağıyordu
(1953 New Yok Herald Tribune Hikâye Ödülü)
Ayışığında Çalışkur
** 3. Onikiye Bir Var
(1955 Sait Faik Hikâye Armağanı)
Sancho'nun Sabah Yürüyüşü / Gülerek Ölmek
4. Yalıda Sabah
(1984 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü)

Haldun Taner / Bütün Oyunları

1. Keşanlı Ali Destanı
2. Vatan Kurtaran Şaban
3. Sersem Kocanın Kurnaz Karısı
"1972 T. D. Kurumu Tiyatro Ödülü"
4. Günün Adamı / Dışardakiler
5. Ve Değirmen Dönerdi / Lütfen Dokunmayın
6. Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım
7 Fazilet Eczanesi

Haldun Taner / Düz Yazıları

1. Çok Güzelsin Gitme Dur
2. Berlin Mektupları
3. Koyma Akıl Oyma Akıl
4. Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil
5. Önce İnsan
(Devekuşuna Mektuplar - 1)
6. Yaz Boz Tahtası
(Devekuşuna Mektuplar - 2)
7. Hak Dostum Diye Başlayalım Söze

● Haldun Taner Tiyatrosu / Ayşegül Yüksel

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın 4.3.1987 gün ve 1832 sayılı yazılarıyla okullara tavsiye edilmiş; karar 23.3.1987 gün ve 2230 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır.
M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1.7.1992 gün ve 3995 sayılı yazılarıyla okullara tavsiye edilmiş; karar Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır.

"Haldun Taner, evrensel ile ulusalın kesiştiği noktaları yakalamış, bunları hem toplumsal, hem de sınıfsal açıdan irdelemiş, ince zekâsı ile yaptığı çözümlemeleri enfes bir mizah anlayışı içinde topluma aktarmıştır."
EMRE KONGAR

"Hem bu kadar ince eler sık dokur ayrıntı inceliği, hem bu kadar akıcı ve aydınlık bir anlatı, hem böylesine entelektüel, hem bu kadar halkçı ve popüler olmanın sırrını yakalamış bir yazar."
WAHRHEIT Berlin West

"1945'ten bu yana bütün yaşadıklarımızı, yanlışıyla, doğrusuyla, bütün davranışlarımızın ince alaylı bir dille hikâyesini okumak isteyenlere verilecek tek ad Haldun Taner'dir."
DOĞAN HIZLAN

"Bir yazar için en önemli özelliklerden biri olan kişisel biçem, onda olgun bir gözlemin hiç zorlamasız kendiliğindenliğini ve okuru anlatı ile baş başa bırakma ustalığını taşır. HaldunTaner'in mizahını da bu özellik içinde değerlendirmeliyiz. Taner için güldüren öğe, insan doğasının bir parçasıdır, bundan dolayı da küçümsemeyi içermez her zaman. Çünkü kişi, toplumsal doğasından, koşullarından soyutlanmış olarak ele alınmaz, eleştirel mizah da bu yüzden kişiyi aşar, dahası masumlaşır kişi. Haldun Taner'i okurken ondaki bu acımayı her zaman duymuşumdur."
MELİN CEVDET ANDAY

"Taner, nice alışılmadık deyimleri ile karşımıza çıktığında ilk önce hayret ediyoruz. Sonra içerdikleri parıltı ve bu beklenmezlik, içimizde bir ısınmaya yol açıyor. Beynimizde bir hoş titreşim yaratıyor. Geçenlerde Ajda Pekkan Cumhuriyet'te Yalçın Pekşen'e 'Erkek dediğin beni beynimden tavlamalı' demiş. Taner, işte bizi böyle beynimizden tavlar."
SELÇUK EREZ

ISBN 975 - 494 - 459 - 8
94 . 06 . Y. 0105 . 0692